

P. DIONYS HABERSBRUNNER

Cena
Kazatelnu

NAKLADATELSTVÍ KROPAČ A KUCHARSKÝ

CESTA NA KAZATELNU

NÁVRH NA SYSTEMATICKÉ VYPRACOVÁNÍ KÁZÁNÍ

Podává

P. DIONYS HABERSBRUNNER

O. M. Cap.

Kazatel při hlavním chrámu v Pasově

Přeložil

P. AUGUSTIN SLEZÁK O. F. M.

1935

Se svolením spisovatelovým vydalo

NAKLADATELSTVÍ KROPÁČ & KUCHARSKÝ V PRAZE

NIHIL OBSTAT.

Antonius Stríž,
censor.

*

IMPRIMATUR.

Pragae, die 16. Augusti 1935.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
Vicarius Generalis.

N. E. 10106.

Num. exh. 206.

Licentia impressionis.

Versioni in lingua bohemica libri „Cesta na kazatelnu“
licentia, ut typis mandetur, ex parte Ordinis conceditur.

P. Joseph Hopfinger,
Minister Provincialis.

Pragae, die 1. Martii 1935.

Díl první. O součástkách kázání.

§ 1. Úvodní citát	7
§ 2. Úvod (Exordium)	8
§ 3. Téma, hlavní věta, rozdělení	13
§ 4. Věta vyjadřující cíl	15
§ 5. Stat kázání	17
§ 6. Přechody	17
§ 7. Závěr	20

Díl druhý. Homilie a sermo.

§ 1. Sermo (tématické kázání)	22
§ 2. Homilie	25
1. Pojem	25
2. Pravidla	26
3. Dovolnost přeskupení textu	27
§ 3. Rozdíl mezi sermo a homilií	31

Díl třetí. Vybudování kázání.

§ 1. Logické vybudování	33
1. Partitio (rozdělení)	34
2. O antithesách	35
3. O opotřebovaném rozdělení	36
§ 2. Psychologické vybudování kázání	37
1. Psychologický postup	37
2. Všeobecná upotřebitelnost	40
3. Výhoda této metody	40
§ 3. Biblické vybudování kázání	42
1. Vysvětlení	42
2. Výhody	44
3. Námitky	45

Díl čtvrtý. Praktické vypracování kázání.

§ 1. Schema kázání	51
§ 2. Návod k vypracování kázání	59

Díl pátý. Naučné příklady.

Vzor 1. Příklad čisté homilie	71
Vzor 2. Evangelní homilie na 10. neděli po sv. Duchu	79
Vzor 3. Sermo — kázání na 11. neděli po sv. Duchu	87
Vzor 4. Sermo s různými biblickými podklady	94
Vzor 5. Kázání s jednotným podkladem	101

Veškerá práva vyhrazena

VYTISKLO DRUŽSTVO VLAST V PRAZE II-570

DÍL PRVÝ.

O součástkách kázání.

Jako stroj může vzniknouti jen rukou mechanika, který přesně zná jeho součástky a jejich funkce, tak je též kazateli nezbytně nutná znalost součástek kázání a jejich významu.

§ 1.

Úvodní citát.

Odvozuje se ze starokřesťanské liturgie, má tedy posvěcení dvou tisíciletí. Třebas není výslovného závazku k úvodnímu citátu, konservativní kněz snadno od něho neupustí. Může býti postradatelný při zcela krátkých promluvách.

Nadto jest citát posvěcující i souhlasný a dodává kázání nadpřirozený průkaz.

Přednese se se sepiatýma rukama, napřed latinsky, potom česky v nezkomoleném překladu.

Dovoleny jsou malé změny mluvnické vazby v českém překladu, které smyslu nikterak nematou.

Na př.: Josef autem, vir ejus, cum esset justus: Josef pak, muž její, byl spravedlivý. (Mt. 1, 19.) — Speculatores facti illius magnitudinis: Byli jsme nazírateli na jeho velebnost. (2 Petr. 1, 16.)

Citát má býti krátký a snadno pochopitelný; perlou, která se lidem dává na památku. Má býti příbuzný s charakterem kázání a nésti jeho ráz, působiti tedy jako ladící akord.

Jest obzvláště vhodný, vyslovuje-li hlavní předsevzetí z kázání.

Na př.: Téma: Návštěva Nejsvětějšího. Citát: Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae. (Zid. 4, 16.) — Téma: Kázání o Josefovi. Předlov: Ite ad Joseph! (1 Mojž. 41, 55.) — Téma: Fidelis ze Sigmaringen. Citát: Esto fidelis! (Zjev. 2, 10.)

Dlužno jest vyhnouti se úryvkům nesrozumitelným nebo směšně působícím, nebo které by mohly vyvolati nesmyslné představy.

Na př.: Vae praegnantibus! — Introduxit me in cellam vinariam.

Pramenem citátu jest Písmo sv. Nicméně může býti vzat též z liturgie.

Na př.: Téma: Štěpán. Citát: Lapidés torrentis illi dulces fuerunt. (Antif. z Laud.) — Téma: Sv. Michael. Předlov: Contra ducem superbiae sequamur hunc nos principem! (Hymnus.)

O svátcích světců můžeme uvést některý významný výrok příslušného světoe.

Na př.: Sv. Augustin. Předlov: Qui te creavit sine te, non te salvabit sine te.

§ 2.

Úvod (Exordium).

Úvod jest obzvláště důležitý. Může na něm podstatně záviseti přijetí kázání. Cicero tuto důležitost vytyčuje slovy: Sumuntur exordia, ut amice, ut attente, ut intelligenter audiamur.

I n t e l l i g e n t e r: Celý úvod má připravit porozumění pro kázání, naznačiti jeho obsah, aniž by jej již předem probral v hlavních myšlenkách, důkazech a pod. — Úvod jest poupětem, ještě ne květinou.

A m i c e: Nevyslovujeme ještě pohanění, abychom si nepřipravili oposici. Jen zřídka bude na místě captatio benevolentiae, a to jen tehdy, když posluchači vykonali něco opravdu uznání hodného.

A t t e n t e: Představme si, jak světsky smýšlející a bez nálad, přicházejí lidé, zvláště mladí, na kázání. Zajímavou myšlenkou mají býti pohnuti k pozornosti, k poslouchání. — Úvod pronesený v abstraktních, doktrinářských obratech docílí opaku. Proto ať podtrhne důležitost tématu a ať se snaží o čerstvé, živé, zajímavé uvádění myšlenek. — Nicméně kazatel si ponechává prach v suchu, nemrhá zvláštním pathosem a zajišťuje si možnost vzrůstu řeči; vyhýbá se tedy nebezpečí, že kázání vyzní chaběji proti úvodu. — Semper crescat oratio!

Chybné a protiúčelné úvody vznikají přílišným rozsahem, rozvlácností a přepínáním.

Úvod má obsahovati nejvýše $\frac{1}{6}$ kázání. Kdo bude unavovat posluchače takřka již při nastoupení cesty?

Nepronášejme úvodu k úvodu! — Toto nebezpečí je zvláště na blízku při oznamování cyklu kázání, když kazatel nejprve odůvodňuje pořádání celého cyklu, aby pak přikročil k úvodu prvního tématu. V takovém případě bude ponejvíce radno míti úvodní kázání, tedy podávající přehled celého cyklu.

Na př.: Celkové téma: Katechetická kázání o apoštolském vyznání víry. 1. téma: Apoštolské vyznání víry. — Celkové téma: Katechetická kázání o přikázáních. 1. téma: Desatero. — Celkové téma: Křesťanský pojem Boha. 1. téma: Bytost Boží.

Úvod nemá přepínati. — Kazatel nemá po každé označovat své téma za nejvýš důležité, neslibovat příliš mnoho v úvodu a teprve ne požadovat od posluchačů příliš mnoho.

Úvod může povstati teprve, když kazatel své téma přehlédne, tedy teprve po jeho osnově. Má se bráti zřetel na dobré střídání úvodů.

V následujícím budou ukázány zdroje úvodu a osvětleny právě položené požadavky. Ať se volí střídavě jedna z následujících možností:

1. A *textu*: Tématické kázání (*sermo*) může začíti od připadající perikopy evangelia neb epištoly. Ukáže se tedy myšlenková souvislost mezi perikopou a tématem, o němž má býti pojednáno.

Na př.: Kazatel koná katechetický cyklus o milosti. Na 4. neděli po sv. Duchu připadne téma: Potřeba milosti pomáhající. Svůj úvod vezme z perikopy evangelia: Petr namítá vůči Spasiteli, že po celou noc lovili a nic nechytili. Na Ježíšovo vybidnutí učiní nyní učedníci bohatý rybolov. — Kazatel nadhodí nyní otázku, jak se to má vysvětliti. Napřed nic, po celou noc nic — a nyní tolik za zcela krátkou dobu, že se jejich síť trhá. — Napřed bez Ježíše, nyní s Ježíšem. — Tak se vede i nám. Pomůže-li Bůh, pak se to daří. Bez něho, bez jeho pomoci, jeho milosti to nejde. O tom chceme dnes uvažovati. Je to velmi důležité pro náš křesťanský život. Potřebujeme milosti pomáhající: a) abychom se dítkami Božími stali, b) abychom dítkami Božími zůstali.

Tento úvod *a textu* má se jen tehdy voliti, jestliže vyplývá nenuceně. Jinak se má zvoliti druh jiný.

2. *Ex adjunctis*: Z okolností. — V úvahu mohou přijíti okolnosti osob, času a místa. Tento úvod hodí se zvláště pro

kázání příležitostná, tedy na př. pro kázání nástupní a na odchodnou, při primiciích a jubileích.

a) *ex circumstantiis personae*: Na př.: Cizí kazatel jest pozván k slavnosti sekundice místního faráře. Chce kázati o kněžství církve. Za tím účelem představí se osadě a poukáže v úvodu na jubilára. — Drazí křesťané! Vidíte mne dnes na kazatelně jako cizince a také já neznám z vás téměř nikoho. — A přece! Nejsme si navzájem zcela cizí. Vy jste katolickou farní osadou a já katolickým knězem. To postačuje. Ctíte ve mně kněze. Vždyť jubileum vašeho důstojného pana faráře důtklivě vám připomíná důstojnost kněžství, jeho velký význam, a právě o tom bych k vám chtěl promluvit, vám ukázati, jak je kněz, a zvláště farář, přítelem své osady, a to moudrým, věrným, mocným přítelem.

b) *Ex circumstantiis temporis*: Zde přichází v úvahu roční období, pokud může souhlasně působiti nebo též souvisí s liturgií. V tomto smyslu může se v úvodu mluvit o jaru též církevního roku (doba velikonoční), o létu svatodušním, o podzimu církevního roku, o listopadu v den Dušiček a pod.

Zvláště církevní rok sám bude zasahovati do kázání.

Na př.: Kazatel počne na začátku církevního roku cyklus o vykoupení. Jeho 1. téma zní: Zaslíbení Vykupitele ve Starém Zákoně. V úvodu bude samozřejmě mluvit o adventu, tedy o době, ve které církev v nás chce probuditi vzpomínku na dobu předmesiánskou.

c) *Ex circumstantiis loci*: Tento úvod předchází obyčejně určitou událost, ponejvíce biblickou. Popíše místo, na němž se událost odehrála, a sice tak, že toto líčení souhlasně působí svou shodou s událostí nebo svým kontrastem k ní. — K tomu bude nezbytným láskyplné studium posvátného zeměpisu.

Na př.: Téma: Mojžíšova cesta na smrt, myšleno s cílem: Uč se dobře umřít! — Nyní úvod popisuje, jak se hora Nebo od východu mírně zvedá, takže Mojžíš může vždy dále přehlédnouti cestu uraženou na poušti, čím výše vystupuje. Od vrcholu spadá pak hora příkře k zaslíbené zemi, takže se naskýtá daleký výhled. — Tento popis pak snadno přivede k rozdělení: Mojžíšův zpětný pohled na svůj život — výhled do věčnosti (zaslíbené země).

3. *E contrario*: Tento velmi častý úvod vychází od opaku toho, co chceme kázati. Nejvhodnější bude při kázáních mravoučných. Ukáže neřest opačnou k ctnosti, nebo též vyjde od ctnosti a přejde k nepravosti jí odporující. — *Contraria iuxta se posita magis elucescunt*.

Kromě kázání parenetického nechť se postupuje a *contrario*

také při tématech věroučných, která na cit mocně působí.

Na př.: Vánoční téma: *Parvus es, Domine, et amabilis nimis: „Nepatrnost Jezulátka činí nám vtěleného Boha láskyhodným.“* — Úvod: *Magnus es, Domine, et laudabilis nimis. — Imperium super humerum ejus.* — Téma: Království Kristovo. Úvod: Nesprávná očekávání židů o mesiánském králi, od něhož doufali a v nesprávně rozuměných proroctvích četli, že vystoupí politicky a válečně jako král výbojný. V tom však nespočívá cíl a moc Krista-Krále, nýbrž on jest a) králem srdcí, b) králem rodin, králem lidu.

4. *Ex falsa opinione*: Tento úvod je příbuzný s předešlým, jelikož také zde stojí v protivě předsudek, chybný názor, k pravému pojmu tématu. Jenže tento úvod bude spíše na místě v kázáních didaktických, aby byl opraven omyl rozumový.

Na př.: Tématu: Neomylnost papežova se předloží nesprávný pojem, že by se papež vůbec nemohl mýlit nebo dokonce hřešit. Naproti tomu se ještě v úvodu postaví doslovné znění definice Vatikánské, a odtud se vyvodí rozdělení; na př. a) Obor papežské neomylnosti, b) její odůvodnění, c) účinek na naše chování vůči ní.

5. *A genere*: Téma představuje pojem druhový, jenž jest obsažen v pojmu rodovém. V úvodu se tedy pojem rodový vyloží a omezí na druhový pojem tématu.

Na př.: Téma: Potřeba zpovědi. — Úvod: V každé době a arci u všech národů nacházíme potřebu káti se, zadostiučiniti za spáchané hříchy. Pohané, židé i křesťané jsou přesvědčeni, že musí uražené božstvo opět smířiti skutky pokání, stejně spočívají-li nyní tyto v obětech nebo těžkých sebestmrteních, v hořkých odříkáních nebo dalekých poutích. — Takové skutky pokání podržují i v křesťanství svůj význam a svou smírující moc, ale nedostačují k odpuštění těžkých hříchů, od doby, kdy náš dobrotivý Spasitel ustanovil svátost pokání za řádný prostředek, za nutnou podmínku pro odpuštění hříchů, která může býti zrušena toliko v případě nemožnosti přijmouti svátost pokání. Chtěl bych vám proto dnes ukázat, jak nutná jest zpověď pro katolíka: a) protože ji požaduje Kristus, b) protože ji požaduje naše srdce, c) protože ji požaduje naše křesťanské povolání.

6. *A specie*. Naopak může býti téma též shrnutím druhů, tedy pojmem rodovým. Potom ať úvod vyjde od pojmu druhového, který se rozšíří v pojem rodový.

Na př.: Téma: Pokoj srdce. Úvod: Zažili jste již všichni, jak někdy zcela malý, zdánlivě nepatrný používaný předmět, který jsme odložili nebo ztratili, mohutně nám může rušití vnitřní klid a trpěli-

vost. Nechali jsme ležeti nůž, nevíme kde — a saháme za den 10krát i 20krát do kapsy, abychom se vždy opět cítili znepokojenými pro ztrátu.

A přece, nožik se dá opět nalézt, v nejhorším případě se musí nahradit novým a pak opět umlkne výčitka, již jsme si činili pro svou nepozornost. Ale ach! Tolik křesťanů ztratilo něco mnohem důležitějšího, pokoj svého srdce, pokoj svého svědomí. Vědomí viny spočívá jako můra na jejich srdci ve dne v noci; cítí, jak jím schází něco nenahraditelného; jejich klid je ten tam a touha po smíření s Bohem rozrývá jejich nitro. Toho zakusil i sv. Pavel v době svého zápolení o Krista a proto poslal svým miláčkům, Filipským; přání pokoje: „Pokoj Boží, který převyšuje všechno pomýšlení, ochrání srdce vaše i myšlenky vaše v Kristu Ježíši.“ (Filip. 4, 7.) Na toto slovo apoštolovo navážeme svou úvahu o pokoji srdce. Poznáváme z něho podstatu (pokoj Boží), štěstí (převyšující všechno pomýšlení) a účinek (ochránění před hříchem a svedením).

7. *Ex a b u n d a n t i a*: V úvodu mluvíme o množství myšlenek, povzbuzení, témat, jež se vtírají vzhledem k dnešnímu svátku, dnešnímu evangeliu, dnešní příležitosti kázání; zmíníme se o těchto možnostech ve formě *praeteritionis*, abychom se pak omezili na předmět tématu.

Na př.: Téma: Sv. Štěpán získává sv. Pavla. Úvod: O sv. prvo-mučedníkovi Štěpánovi mám vám dnes kázat. Ano, ale co? Nekladu této otázky z rozpaků, že bych o tomto velkém světci nevěděl nic povědět. Naopak, vtírá se mi opravdový nadbytek užitečných a poučných úvah. Mám mluvit o prvním mučedníku, který v službě Kristově vykrvácel? Či raději o jáhnu Štěpánovi, velkém otci chudých? Mám vám jej ukázat jako v řeči nejmocnějšího obhájce Krista, jako svatého horlitele, který osvobodil mládou církev z pout židovské synagogy, nebo jako v Boha ponořeného a Bohem opojetného zíratele, který vidí nebesa otevřená? — Nikoliv, o tom všem chci dnes mlčet. Chci vám dnes osvětliti velkou zásluhu svatého Štěpána, zásluhu, za níž mu všichni musíme děkovati, jež nám ukládá svatou povinnost napodobení. — Štěpán dal podnět k obrácení sv. Pavla, apoštola národů. — Jak, pravíte, sv. Pavel, či spíše tehdejší Šavél, byl přece obrácen teprve před Damaškem zázračným zasáhnutím Kristovým! — Zajisté, ale že Šavél porozuměl tomuto volání Božímu, že přece proti ostnu nekopal, za to vděčí dřívější milosti, vděčí za to slovu, modlitbě, příkladu sv. Štěpána. (Myšlenka s cílem: Laický apoštolát.)

8. *A b i l l u s t r a t i o n e*: Tento hojně doporučitelný úvod vychází od vypravování, příkladu, zážitku, obrazu, podobení, citátu, výroku, od pomníku, nápisu, nejlépe od biblické události. — Bez okolků jest jasno: Tento úvod ihned upoutá

pozornost; může mít zajímavý, místní ráz. Nesmí ovšem brániti *crescere orationis*; kázání, jež po něm následuje, nesmí býti suché, doktrinářské, takže by nemohlo udržeti vzbuzeného zájmu.

Sv. Pavel použil obratně tohoto úvodu při příležitosti své řeči v Areopagu. Viz Skt. 17, 22 nn.

Téma: Majetek. Úvod: Obrácení Zacheovo. Událost pak může, jak bude později vysvětleno, názorně působiti v celém kázání pro 3 body: Oprávnění, zneužití, užívání majetku.

9. *Ex abrupto*: Zde se jedná o redukci úvodu na minimum. Tento úvod bude jen vyjímečně vhodný tam, kde si více slibujeme od překvapení, od „vpadnutí do jádra věci“, než od plánovitého uchopení zájmu a povolnosti posluchačů.

Na př.: Téma: Pomáhejte potlačovati nastávající zimní nouzi! Úvod: Abych to hned pověděl bez okolků! — Opět přichází na naši osadu se strany státní i církevní výzva k zimní pomoci. Zdolejte, tak vás dnes prosím, všechen odpor, všechny zdánlivé oprávněné námitky, myšlenkou: a) bída je tím větší, čím déle trvá, b) křesťanský soucit vzrůstá současně s bídou, c) bída se musí nésti na všech ramenou (bolestivé almužny).

§ 3.

Téma, hlavní věta, rozdělení.

Úkolem úvodu bylo vzbuditi porozumění pro téma. — Ut intelligenter audiamur. — Bylo-li tohoto účelu dosaženo, vtírá se kazateli bezděky na rty slůvko „tedy“: Chceme tedy dnes . . . Tím přikročí k udání tématu.

Toto téma jest ale obyčejně ještě příliš rozsáhlé, příliš neurčité. Chceme-li se vyhnouti povrchnímu, obecnému provedení, musí býti nejprve zaostřeno, ohraničeno. Kazatel může pojednati jen o části oboru svého tématu.

Úvod proto staví na konec téma a zúží je v t. zv. hlavní větu, větu tématu, v *propositio*. — Tato hlavní věta jest tedy omezením tématu na ohraničený obor, schopný pojednání. Téma má se k hlavní větě jako rod k druhu.

Od hlavní věty přikročí se k *partitio*, k rozdělení. Jednotná hlavní věta rozloží se ve více bodů, pupen hlavní věty rozvine se v květ *partitionis*.

Tento celý proces se ovšem nemusí vždy výslovně rozvíjet. Jako často v rozmluvě syllogismu plně nerozvineme, ale zkráceně vyslovíme, tak přikročí též kazatel často od tématu hned k rozdělení, použije tedy zkráceného postupu; jemu ale má být uvnitř jasný vyličený postup, který se v úvodu odehrává.

Na př.: Kazatel použil postních neděl k soustavnému kázání o utrpení Krista. Nyní uzavírá cyklus na neděli smrtnou. Jeho úvod zní následovně:

V dnešní neděli, neděli smrtnou, spatřujete v kostele obrazy Ukřižovaného zahaleny. Proč to církev činí? Chce snad odpoutat náš uctivý a soucitný pohled od ukřižovaného Spasitele? — Naopak. Nač jsme si zvykli, to již ponejvíce nečiní hlubokého dojmu; teprve tehdy si toho umíme vážiti, když toho musíme postrádati. — Toto zahalení křížů působí nám bolest, jako by nám bylo zadržováno to nejmilejší. Toužíme již po odhalení kříže na Velký pátek.

Pak tedy církev dosáhla touto ceremonií něčeho dobrého; tím více obrátila naši pozornost na trpícího Spasitele, na utrpení Kristovo, jež také dnes má být předmětem našeho rozjímání. (Tím jest téma udáno: Utrpení Kristovo. Úvod byl zvolen a circumstantiis temporis a zároveň ab illustratione liturgica. Toto téma je nyní příliš rozsáhlé a neurčité; musí být nejprve omezeno hlavní větou.) Proto kazatel pokračuje:

Jelikož ale nemůžeme jedním pohledem přehlédnouti toto moře utrpení, vyjmemе dnes jen ještě jednu otázku: Jak Ježíš trpěl? (Tím jest hlavní věta vyslovena.)

Odpovídám: Kristus trpěl dobrovolně, nevinně, trpělivě. (Rozdělení.)

Již stanovení tématu znamená výběr. Z pokladu Zjevení vyjme se obor, na př. víra, očištec, uctívání svatých, svátost pokání, povinnosti rodičů atd. Hlavní věta jest nyní ještě užším omezením, na př. nebezpečí víry, radosti věrných zemřelých, nekřesťanské uctívání svatých, božské ustanovení zpovědi, povinnosti rodičů k dobrému příkladu atd.

Schází-li kázání tato zužující hlavní věta, povstane snadno příliš rozsáhlé téma. Toto nebezpečí hrozí zvláště mladým kazatelům, kteří pro nedostatek potřebné pastýřské a homiletické zkušenosti kloní se více k extensivnímu než intensivnímu pojednání látky. To je pak vede k brzkému vyčerpání svých látek a, jak již poznamenáno, k povrchnímu a obecnému pojednání o nich.

Na př.: Téma: Celý křesťan. Rozdělení: a) Musí všemu věřiti, co

Bůh zjevil. b) Musí pilně používat prostředků milosti. c) Musí zachovávat všechna přikázání. — Tím by byl odbaven celý katechismus v jednom kázání. O čem chce ten pán ještě dále kázati? Jak jen povrchně a jak obecně mohl by o tomto tématu pojednati!

Nebo téma: Modlitba: Rozdělení: a) Proč se máme modliti? b) Za co se máme modliti? c) Jak se máme modliti? — Příliš obsáhlé! Každý z těchto bodů poskytl by téma, a ani tím by ještě dlouho nebylo vyčerpáno poučování o modlitbě.

Ale také příliš úzce může býti pojata hlavní věta a může proto vésti k bezvýznamnému, ubohému, nezajímavému líčení, k malicherným důvtipnostem.

Na př.: Téma: Udání počtu při zpovědi. Rozdělení: a) Co rozumíme počtem? b) Opomenutí udání počtu má za následek obtížné dotazování zpovědníka. c) Udati počet jest povinností. — Ihned bije do očí malicherný, puntíkářský ráz tohoto rozdělení.

Hlavní věta může mít formu tvrzení, otázky nebo zvolání.

Na př.: Láska k bližnímu je podstatnou součástí křesťanství. — Kdo jest chudý duchem? — Jak nešťastný je přece nevěřící!

§ 4.

Věta vyjadřující cíl.

Vedle hlavní věty jde, často mlčky, věta vyjadřující cíl, účel, imperativ kázání. Tato věta odpovídá na důležitou otázku kazatele: Čeho chci dosíci svým kázáním? — Čím jednodušeji stojí tento cíl duchovnímu řečníkovi před očima, čím účelněji nechá k tomuto cíli směřovati své body, důkazy, vysvětlení, znázornění a pohnutky, tím působivějším bude jeho kázání.

Ovšem zde není na místě přehánění. Užití při bohoslužebných kázáních bude mít zřetel na nejrůznější potřeby posluchačů, tedy dětí, jinochů, lidí žijících v manželství a starých, byť by tím poněkud utrpěla jednota cíle. Není to hanou, nýbrž chválou, když lidé říkají: „Z tohoto kázání si mohl každý něco vybrati.“ Nicméně mají tyto cílové jednotky ležeti ve společné rovině a býti jen variacemi cílové myšlenky.

Na př.: V nedělním kázání před shromážděnou osadou bylo by v katechetickém cyklu pojednáváno téma „povinnosti rodičů“. Kazatel by rozdělil: Rodiče musí se modliti, starati se, vychovávat. —

Myšlenkou vyjadřující cíl by byl imperativ: Buďte dobrými rodiči! Nebylo by jistě nikterak tomuto cíli na újmu, kdyby kazatel při povzbuzení (parenese) v prvním bodě připomněl dětem povinnost modlit se za rodiče; nebo kdyby speciálně upozornil matky na sdružení matek a jeho zvyklosti. — Při 3. bodu mohl by slovem zmíniti o povinnosti služebných a starších sourozenců k spoluvýchově. Zájem nerodičů pak ovšem neleží v čáře cílové myšlenky: Buďte dobrými rodiči! Nicméně může býti obráceno k tomuto cíli úsudkem: Jsou-li již tito povinni modlit se, vychovávat, tím mnohem více rodiče!

V didaskalickém kázání se věta vyjadřující cíl ponejvíce zamlčuje a jest jen v mysli kazatele. Jelikož ale každé kázání musí býti praktické, t. j. musí nejen poučiti, nýbrž i mravně pozvednouti, tane kazateli poslední cíl na mysli.

Na př.: Andělé strážní: — Hlavní věta: Jsou našimi přáteli. Rozdělení: Jsou Bohem přikázanými, starostlivými, mocnými přáteli. — Věta vyjadřující cíl: Používejte andělů strážných k své spáse! — Jak dosáhnu tohoto cíle naukou o andělech strážných?

Osnova: a) Andělé strážní jsou Bohem přikázanými přáteli. — Dogmatický výklad toho, důkaz atd. — Upotřeben: Příkaz Boží k andělům uzavírá v sobě příkaz k nám, abychom anděla ctili, jej za vůdce uznávali, jej vzývali. b) Andělé strážní jsou starostlivými přáteli: Dogmatický výklad, na př. na základě biblického příkladu, který se může těmi 3 body táhnouti. (Tobiáš a anděl.) — Upotřeben: Jsi dítkem svěřeným péči svého anděla strážného. Měj s ním takřka soucit! — c) Andělé strážní jsou mocnými přáteli: Dogmatický výklad podle biblického podkladu, z přirozenosti anděla. — Upotřeben: Hranice moci strážného anděla ve zlé vůli člověka. — Spolupráce s andělem strážným. Tím byla podržena a rozvinuta myšlenka cíle ve 3 bodech, aniž bylo třeba ji jmenovati. Tanula kazatel na mysli.

V parenetickém (paregorickém), tedy mravoučném kázání, stává se věta obsahující cíl větou hlavní a má proto býti vyslovena právě jako věta hlavní. Provedení pak pozůstává ve vyložení pohnutek.

Na př.: Téma: Láska k nepřátelům. Věta obsahující cíl jako věta hlavní: Milujte své nepřátele! — Rozdělení: a) Bůh tomu chce, b) tvůj nepřítel toho zasluhuje, c) tvá spása toho vyžaduje.

Podle pořadí měli bychom pojednati o požadavcích rozdělení. Ježto však právě tato důležitost tvoří základ systému, jenž má býti navržen k zpracovávání kázání, budiž zatím postavena do pozadí, a nechť následuje několik poznámek všeobecného druhu o stati kázání.

Stať kázání.

Zbudování kázání děje se dle pravidel formální homiletiky, tedy podle zákonů homiletického rozvinutí, vysvětlení, vzbuzování citů a ovlivňování vůle, o nichž zde nechceme pojednávat.

Budiž varováno před zbytečným vybočením, zabíháním v řeči, rozvlácnostmi, které jsou na újmu cíli a jasnosti. Takové se často vtírají, když na téma zavznívají nějaké krásné myšlenky, citáty, zážitky a vypravování, která bychom rádi umístili, místo abychom si je ušetřili pro jiné téma, nebo se jimi dali povzbudit k příležitostnému tématu. Čím neznatelněji myšlenky logicky postupují, čím jasnější a průzračnější je kázání, tím lépe.

Dlužno hleděti k tomu: Negativní předchází pozitivnímu. — Slabší části předcházejí silnějším. — Ut semper crescat oratio!

To platí o všech součástkách řeči, ať jsou to argumenty, důkazy, užití nebo cožkoliv. — Viz na konci vzorné příklady!

§ 6.

Přechody.

Přechody mají za úkol učiniti zřejmými části nebo body kázání a přece mezi nimi vytvořiti myšlenkové spojení, aby se kázání jevílo jako jednotka, organický celek, a ne jako výrobek slepený z kusů.

Proti 1. účelu, cesuře, rozlišení bodů, chybuji přechody, které jsou příliš dlouhé a vzbuzují dojem podstatné části kázání; rovněž hodně abstraktně a nadmíru stilisticky pronesené přechody, které začátek nového oddílu spíše zakryjí než ohlásí.

Proti 2. účelu, myšlenkovému, organickému spojení chybuji přechody čistě slovné.

Na př.: Lítost ve zpovědi musí však býti nejen nadpřirozená, musí býti i všeobecná. — Uvažovali jsme tedy o důstojnosti kně-

ze, nyní obraťme pohled na jeho břímě. — Když jsem vám ukázal, co je hřích o sobě, zbývá ještě ukázati jeho hrozná účinky u člověka. — Tolik o tomto bodu, nyní další.

Jednota součástí může býti vytvořena také bez zvláštního přechodu ve světle hlavní věty. Zvláště tvoří-li základ rozdělení text Písma (kázání z textu), může býti nový bod postaven do světla věty hlavní (věty obsahující cíl). To se může státi bez dalšího plýtvání slov prostým zdůrazněním, přízvukováním příslušné části věty.

Na př.: „Blahoslavení, kteří lačněji a žizněji po spravedlnosti, neboť oni nasyceni budou.“ (Mt. 5, 6.) — Kazatel rozdělil: Uvažujeme: a) Co zde znamená spravedlnost? b) Co znamená lačněti a žizniti? c) V čem pozůstává nasycení?

Když pojednal o bodu a), opakuje kazatel slova textu, a zdůrazní při tom zvláště slova: „kteří lačněji a žizněji“. — Rovněž po bodu b) slova: „neboť oni nasyceni budou“.

Obyčejně používá kazatel zdařilých, věcných přechodů, které mohou plynouti ze sta pramenů a úvah. Budťež zde objasněny jen blízkolehlé.

1. Přechod stupňováním (crescat oratio):

Téma: Vlastnosti zpovědi. — a) Musí býti zřetelná. — Přechod k b): Hříchy se musí tedy tak vyznávat, aby zpovědník všemu zpovídanému mohl dobře rozuměti. To však nepostačuje. Někdo může zcela zřetelně a srozumitelně projevit, co říká; on však nepoví vše, co by musel pověděti, něco zamlčí. Proto ještě potřebnější než zřetelnost, jest upřímnost.

2. Přechod námitkou: Tato námitka nesmí náležeti k podstatě, k nutnému oboru vysvětlení následujícího nebo předcházejícího oddílu, ježto by se tím stal přechod z ní utvořený oddílem kázání. Ten musí býti mnohem více vedlejší. — Rovněž krátké vyvrácení námítky překlene most k následujícímu oddílu.

Na př.: Svatodušní téma: Duch sv. a Katolická akce. — Rozdělení: Všichni jsme ke Katolické akci Duchem svatým a) povoláni, b) cvičeni, c) sileni. — Přechod z a) k b): Námitka: Ale všichni křesťané nejsou přece schopni k spolupráci v duchovní správě! — Bohužel ne. Ale ani kněží by nebyli k tomu schopni, kdyby nebyli prodělali důkladného výcviku v kněžském semináři a na vysoké škole. — Zesílení námítky: Ovšem, ale já přece nemohu jíti na vysokou školu a studovati teologii! — Přece, také pro tebe je vysoká škola; tvým vysokoškolským učitelem jest Duch Svatý.

3. Přechod ukázáním závislosti následujícího oddílu od předcházejícího, nebo nutné důslednosti.

Na př.: Téma: Neposkrvněné Početí. Rozdělení: Toto dogma obsahuje dva důležité pojmy a) víry, b) hříchu. Pojednání a) končí pareneticky vypálením znamení racionalistickému pojmu víry. Přechod k b): Toto přirozené pojmání zjevených pravd nezastavuje se v oblasti víry. Od víry opět jsou závislé naše mravní pojmy. Jak kdo věří, tak žije. Proto také víra v Neposkrvněné Početí osvětluje pojem hříchu.

Téma: Působení milosti posvěcující. — Rozdělení: Činí nás a) spravedlivými, b) dětmi Božími, c) dědici nebe. — Přechod z b) do c): Děti Božími činí nás milost posvěcující. Tu mi ale napadá slovo sv. Pavla, které může naše rozjímání povznést k rozkošné naději: „Jsme-li však dětmi, (jsme) i dědici: dědici Božími a spoludědici Kristovými.“ (K Řím. 8, 17.)

4. Přechod z předcházející parenese: Užití na konci předcházejícího oddílu může se rozšířit směrem následujícího oddílu.

Na př.: Téma: Pojem církve. — Rozdělení: Církve a) slyšící, b) učící. — Parenese na konci a) zdůrazňuje solidaritu věřících po celém světě, to „sentire cum ecclesia“. — Přechod pokračující v parenesi: Utrpení a ztráty církve měly by být naším hořem, naším utrpením, vítězství a úspěchy katolíků na celém světě naší radostí, našimi triumfy. Snažíme-li se uchránit všechny katolíky před škodou duševní, každým způsobem chránit jejich práva, pak odvodíme důsledek ze společenského charakteru církve, pak pracujeme také k rukám představenstva církve. K tomuto představenstvu, k církvi učící, chceme nyní obrátit svou pozornost.

5. Přechod zamítnutím ukvapeného souhlasu posluchačů.

Na př.: Ty praviš: Ano, to musím připustit, to mi vysvítá. — Pomalu, ještě nevíš vše. Jest ještě nutivější důvod pro můj požadavek.

6. Přechod zamítnutím nesprávného důsledku:

Na př.: Téma: Svatost církve. — Rozdělení: a) Dobří bludaři nedokazují svatosti své církve, b) Špatní katolíci nedokazují nesvatosti církve své. — Konec parenese 1. oddílu: Jistě bude Bůh milostivěji posuzovati bludaře, kteří svými skrovnými prostředky k spáse přece byli dobrými křesťany, než špatné katolíky, kteří přes všechny prostředky k posvěcení zůstali hříšnými. Ale zcela nesprávným byl by důsledek, jakoby takoví špatní katolíci svědčiti mohli o nedostatku svatosti své církve.

Epilog (závěr) kázání, velmi důležitá část, nemá již obohacovati kázání o něco podstatného, nemá snad dohnati něco zameškaného, nebo dokonce tvořiti místo přístřeší pro mravní užití.

Spíše má nechati hlavní body ještě jednou zazářiti ve světle nové myšlenky, aby potom ve vzletném vyznění přivedl kázání k vrcholu, nechal je takřka odumřiti na hoře.

Závěr podobá se živému obrazu po divadle, který představitel ještě jednou publiku ukáže v bengálském světle. Představiteli jsou míněny hlavní body kázání, na něž ještě jednou padá světlo.

Toto světlo vychází od ideje v pojednání nezužitkované. Téma je pozorováno s nového stanoviska, postaveno ve vztah s novou veličinou, a tento vztah se pak rozšíří na každý z oddílů rozdělení. Nová myšlenka tvoří takřka čáru, na níž se body snesou. — Tím se vyhneme pouhému, přezývavému rekapitulování, jež o nic není chutnější, když vystoupí v rouchu mravní parenese na konci: Konejme tedy a) b) c) ...

Konec epilogu nesmí býti nikdy negativní, nesmí tedy končiti hanou, hrozbou, zvláště ne poukazem na věčné zavržení.

Po kázáních hluboce otřásajících má býti závěr smírlivý, uklidňující.

Na př.: Kázání o pekle budiž ukončeno poukázáním na nebe. — Téma: „Pohoršení“ může končiti myšlenkou apoštolátu možného napravení. — Téma: „Nehodné přijímání“. Kazatel na konec poukáže na možnost generální zpovědi, upamatuje na napravení vpravdě hodnými přijímáními. — Řeč kárná důvěruje v závěru v lepší porozumění osady.

Vzletné vyznění epilogu sahá ještě jednou k pohnutému pathosu v hlase i obsahu. — Nesmí ale býti nenáležitě prodlužován, býti rozvláčný, sic působí odporně a nudně.

Příklad nesprávného závěru: Příležitost: Neděle školní. Téma: Potřeba katolické konfesní školy. — Rozdělení: Jen ona zprostředkuje dítěti a) poznání dobra, b) pohnutky k dobrému, c) sílu k dobrému. — Epilog: Milí posluchači! Co jsme dnes slyšeli a čemu se naučili? Nahlédli jsme, jak pojmy „dobrý a zlý“ vlastně jen od

Boha mohou býti odvozeny, jak tedy dítě může nabýti správného ponětí těchto pojmů jen cestou náboženství a proto náboženské školy. Dále jsme slyšeli: Přirozené pohnutky k dobrému zdaleka nestačí a neodolají vášním. Jen bázeň a láska Boží jsou dosti mocné, aby udržely vůli k dobrému. — Konečně, tak jsme dnes slyšeli, nemohou všechny pozemské prostředky moci a výchovy zabrániti ztroskotání výchovy, nebudou-li předstíženy milostí naší sv. církve. (Pouhé přežvykování.)

Pročež zastávejme se vždy a všude své katolické školy! Nedejte (se přemluvíti a zmásti vychvalováním školy společné, tedy bezkonfesní, pohanské školy. — Ba, chtěl bych ještě dodati: Trpká zkušenost učí nás katolíky, jak nám protivníci školy konfesní chytře navrhuji napřed školu společnou, to jest nábožensky smíšenou, jak se krásnými poklonami před náboženstvím staví, jakoby škola společná nebyla žádným nebezpečím pro náboženský život dítěte. O tom však nemluví, že učitel na společné škole nemůže snad sám býti katolíkem, ba ani věřícím křesťanem, že i v nejlepším případě si musí odepřítí každou zmínku o katolickém k vůli jinověrným dětem. — Jednoho vám nepoví, o čemž také ještě musím říci: bezkonfesní škola jest jen začátkem, jehož konec se nazývá beznáboženská, pohanská škola. (Nemotorné dohánění.) Proto jen tak dál! Jakmile katoličtí rodiče očkem pokukují za těmito snahami, když si myslí, že jsou moudřejší než kněz, než biskupové, pak ať si nesou sami následky! Jako duchovní správce vykonal jsem svou povinnost. Spasitel pravil: „Kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.“ Kdo ale Kristem pohrdá, kdo se nestará o své děti a jejich náboženskou výchovu, jest horší než pohan, jenž víru zapřel; a „Kdo nevěří, bude zavržen.“ Amen. (Negativní vyznění v tónu vrchovatě plném výčitek, přímo popuzujícím k odporu. Škoda dobrého rozdělení.)

Příklad správného epilogu tohoto kázání: Milí křesťané! Dnes slyšíme často ujišťovati, že stojíme na prahu nové doby. Jiní ovšem míní, že našemu lidu nová doba není souzena; mluví o nezadržitelném zániku našeho národa, ba celé západní země; tvrdí, že právě bezútešný pohled na naši mládež je utrzuje v této obavě.

Není pochyby, takové myšlenky nutno bráti vážně, i když není třeba úplně je sdíleti. Jistě musí přijíti vzestup našeho národa, také to je pravda, musí býti patrný na mládeži. (Nová myšlenka a nové osvětlení tématu: Zánik národa. — Positivní zaujetí místa kazatele k tomu dovoluje, aby se předmět nyní ještě jednou ukázal obzvláště důležitým.)

Právě proto, k vůli budoucnosti, k vůli záchraně našeho národa budeme se my katolíci zasazovati o katolickou školu. Musí v dítěti zakotviti správný pojem „dobra a zla“, jenž má býti jedině od Boha odvozován; — ukazuje dítěti nejvyšší a nejmocnější pohnutky, které je mají od zlého zastrašiti a získati pro dobré; — jen katolická škola může dítě vésti k nevyčerpatelným zdrojům síly, k prostředkům

milosti naší svaté církve, k Spasiteli, božskému příteli dítek. (Tím byly 3 body uvedeny ve vztah, sneseny na nově linii.)

Vím, moji draží, sami to chápete, vždy budete státi na straně katolické školy, budete jí hájiti jako baštu, která za žádných okolností nesmí padnouti; rozumně a se zmužilou odhodlaností vpravdě apoštolského smýšlení budete se o to zasazovati, a přijmete za to nebeskou odplatu, korunu života od toho, jenž řekl: „Nechte maličkých přijíti ke mě!“ — Amen. (Vyznění je zde zabarveno pareneticky a na konec anagogicky. Obě možnosti mohou se střídati. Naprosto není třeba, aby konec epilogu anagogického, t. j. poukazujícího na věčnost, vždy vyzněl v slova „na věky věkův. Amen.“ — Vhodně může býti epilog uzavřen citátem, jako v hořejším příkladě.)

DÍL DRUHÝ.

Homilie a sermo.

Spisovatel jest dalek toho, aby se míchal do sporů homiletických teoretiků, zvláště ohledně homilie. Zde má býti zastupováno jen praktické stanovisko, zodpověděna otázka: Jak dospěji k zdarilému kázání?

§ 1.

Sermo (tématické kázání).

Tématické kázání (sermo) vybírá cíl kázání rozjímavým uvažováním, upraví je v téma a hlavní větu a rozdělí je v díly, jež se vysvětlí, odůvodní a užijí morálně.

Kazatel si zavčas položí otázku: Co chci příště kázati? — Přesněji: Čeho chci svým příštím kázáním dosáhnouti? O čem jest nutno kázati? — To jest v případě, kdy má volnost ve výběru svého předmětu. (Postupování aforistické.) — Pojednává-li cyklus témat (postupování systematické), je z velké části zbaven této často bezradné otázky o volbě tématu. — Nejprve stanoví myšlenku vyjadřující cíl. Mnohonásobně dávají při

tom kazatelé aforisticky založení na své rozhodnutí působiti evangelní perikopu příslušné neděle neb svátku.

Další otázky nyní zní: Kterým tématem mohu nejlépe směřovat k cíli? — Na kterou hlavní větu chci je omeziti? — Jaké zvolím rozdělení?

Na př.: Duchovní správce si řekne: Příští neděli — dejme tomu, že je to 18. neděle po sv. Duchu — chtěl bych vzhledem k tísnivé náladě pro hospodářskou bídu kázat o křesťanské naději. Nebo je snad duchovní správce v cyklu o božských ctnostech právě před tématem: „Předměty křesťanské naděje.“ — Jeho myšlenkou vyjadřující cíl je tedy: Pozvedněte se v důvěře v zaslíbení Boží! — Věta vyjadřující cíl a věta hlavní spadají v jedno. Rozdělení je dogmaticky (katecheticky) stanoveno: Křesťan doufá v a) odpuštění, b) postačující milost, c) věčnou blaženost.

Nyní ohlíží se kazatel po vhodném myšlenkovém materiálu, po zdrojích důkazů, po působivých afektech a parenesích. Za tím účelem studuje z dogmatických knih stať o křesťanské naději, rovněž z díla morálního. Užití pro praktický, mravní život bude museti sám utvořit. Svůj úvod ať volí a textu evangelií: Spasitel oznamuje ochrnutému odpuštění hříchů. — Tento první předmět křesťanské naděje zbuduje se v celou nauku. Od části k celku.

Tak povstává tématické pojednání, sermo. Látku k tomu poskytují všechny libovolné prameny zjevení, i rozumu.

Jiný kazatel, založený více liturgicky, postaví do služby svého sermo nedělního officium a bude se ho pevně držeti. Jeho řešení nebude podoby následující:

Úvod a tempore: Ke konci církevního roku zdůrazňuje církev ve vlastních částech mši nedělních parusii, příchod Kristův k poslednímu soudu. — Verš alleluja před evangeliem vidí ho státi v jeho hrozně nádheře. (Citát.) Epištola končí poukazem na den příchodu našeho Pána Ježíše Krista. — Tento den nemá nám býti hrůzou, nýbrž vyplněním naší naděje. (Téma: křesťanská naděje.) Zejména předměty této ctnosti jsou v dnešní nedělní mši svaté vyzdvíženy. Odpověď na otázku: V co má křesťan doufat? (Hlavní věta.) Má totiž doufat v trojnásobný důkaz nekonečné dobroty Boží, v a), b), c) (rozdělení).

a) **Odpuštění hříchů.** Liturgický podklad: Evangelium. Ježíš oznamuje ochrnutému odpuštění jeho hříchů. Lítostiplné smýšlení jako předpoklad k tomu Ježíšem vševědoucne prohlédnuto. — Oproti protestu fariseů Ježíš dokazuje fysickým uzdravením nemocného svou moc také k odpuštění hříchů. — Církev chce tedy dnes volbou tohoto evangelia říci: Ježíš může a chce kajícímu hříšníkovu odpustiti. — **Užití:** Ne pozemský zdar jest hlavní věcí, nejdůležitějším cílem naší naděje. — Ježíš napřed myslil na duši tohoto člověka, potom teprve na tělo. — Duševně uzdravený člověk také dosáhne snáze svého pozemského zdaru, poněvadž jeho po-

rušení jest často trestem za hříchy, protože každopádně může nésti svůj kříž trpělivěji a snáze. — **P a r e n e s e:** Proto s veškerou důvěrou nadíti se odpuštění. I největší hříšník, také stokrát opět padnuvší má uchováti naději. — **P ř e c h o d** pokračováním v **p a r e n e s i:** Proč chceš býti sám sobě nepřitelem? Proč od sebe více žádati, než žádá Ježíš? Proč chceš zoufati tam, kde ti Spasitel umí pomoci a pomoc uděluje? Ovšem požaduje od tebe opravdovou lítost a vůli odhodlanou k obrácení; ale to druhé, odpuštění, které se ti zdá tak nemožným, způsobuje jeho milost. Ano, zde jsme u dalšího předmětu křesťanské naděje.

b) **P o s t a č u j í c í m i l o s t.** Liturgický p o d k l a d: Potřeba milosti je osvětlena v oraci: „protože se Ti bez Tebe nemůžeme líbiti.“ — Epištola ujišťuje o skutečném udělení v minulosti (začátek epištoly). — Dává také naději na milost pro budoucnost: „On vás utvrdí až do konce, abyste byli bez úhony.“ — **P o u ž í t í:** Také nám jest bezpodmínečně třeba milosti pomáhající k uchování milosti posvěcující. — Vinný kmen a ratolest. — Milost setrvání. — **P a r e n e s e:** Pročez zpytování svědomí pro praeterito: Jak jsme doposud užívali milosti? — Jak velikou jest naše touha po milosti, naše naděje na milost? Přirovnání k hledání časné podpory, prosbami a žádostmi. Jak vroucně bychom se měli o milost modliti, nechati svou naději na milost, pomoc Boží, vzdmouti se k touze po milosti! — **P ř e c h o d** ukázáním závislosti c) od b): Konečně všechno přece závisí od milosti, také náš věčný cíl, blaženost. Právě tato jest nejvyšším, posledním předmětem křesťanské naděje.

c) **V ě č n á b l a ž e n o s t.** Liturgický p o d k l a d. Církev, umělkyně liturgie, vyslovuje ráda své myšlenky, svá povzbuzení v biblických textech a událostech. Mluví v hlavních částech dnešní mše velmi důtklivě o nebi. — Již ve vstupu a v graduale začíná pěti žalm, který se židé modlívali, když šli do chrámu: Laetatus sum in his ... Při tom myslí církev „domem Páně“ náš věčný příbytek v nebi. — Podobně v evangeliu: „Přeplavil se a přišel do města svého.“ — Jeho městem je zde doslovně Kafarnaum, ale církev při tom myslí na věčné bydliště Ježíšovo, na nebe. Rovněž když se o ochrnuhlém praví: „I vstal a šel do domu svého.“ Církvi jest tento uzdravený symbolem křesťana, který na zemi trpěl a bojoval, aby pak, Spasitelem vykoupen, byl přijat, šel do otcovského domu Božího, do nebe. — **P o u ž í t í:** Bůh nás všechny z lásky stvořil. Ježíš nás z lásky vykoupil. — Dědičným hříchem stalo se lidstvo ochrnuhlým, neduživým, chromým. Nebeský lékař nás vyléčil. — **P a r e n e s e:** Proto ke každému z nás Spasitel dnes praví: „Vstaň, vezmi lože své a jdi do domu svého!“ — Povstaň ze své sklíčenosti, ze své malomyslnosti pro nesnáze! — Povstaň s lože svého bédování, svého stěžování si na Boha a na bližní! — Povstaň s lože své hříšnosti! — Jdi domů! Mysli na nebe a těš se na ně a dychti po něm!

Z á v ě r: V tiché modlitbě dnešní mše pamětihodný výraz: „Sacra commercia.“ — Doslovně: Svaté obchodování, výměna, vzájemná

smlouva mezi Bohem a člověkem — Tato smlouva o práci a odplatě vskutku trvá. Zaslíbení Boží a náš křestní slib tvoří její (právní) listinu. Činí nám naději a zavazuje nás. — (Nová myšlenka.) — Přislubuje nám odpuštění hříchů našich, zavazuje ale ke kajícímu obrácení a vůli polepšiti se. — Přislubuje nám pomoc milosti Boží, zavazuje ale k usilování o milost pomocí modlitby a používáním prostředků milosti. Přislubuje nám blaženost, zavazuje nás k návratu po cestě hodného křesťanského života. — (Snesení bodů.) —

Tuto smlouvu chceme nyní při svaté oběti opět obnoviti, znovu potvrditi. Ano, milý Bože, my rádi přistoupíme na toto nebeské kupčení, při němž máme přece my výhodu. — Tobě, milý Spasiteli, celá naše důvěra. Ty nás neklameš. Tak přijdeme do nebe; tak bude i o nás jednou platiti: „Vstal a odešel do domu svého.“ Amen. (Vzletné vyznění. — Konec tvoří předslov.)

Kazatel se v tomto sermone pohyboval s plnou svobodou. Eklekticky vzal z evangelia a z jiných částí mše, co se mu líbilo. Doplněno bylo z jiných pramenů.

Ať čtenáři již zde zřejmě vysvitne, jak doktrinářsky suše a těžko oživitelně by musel dopadnouti prvý návrh na zpracování oproti tomuto biblicky a liturgicky oživenému provedení.

Tento vzor byl úmyslně podrobněji načrtnut, protože zůstává čistým Sermo a přece má nějaké ozvuky druhého druhu kázání, homilie.

§ 2.

Homilie.

1. Pojem: Homilie jest ona forma kázání, která poučně vykládá a prakticky využívá delší nebo kratší oddíl Písma sv. (perikopy) s jednotného hlediska a myšlenky vyjadřující cíl.

Tato definice úplně vylučuje právem či neprávem tak zvanou „homilií nižší“, protože tato slovo za slovem, větu za větou vykládajíc a užívajíc, postrádá jednoty tématu a stanoveného cíle. — Platí dnes za překonané stanovisko nebo její provedení jest přece omezeno na řídké možnosti, totiž na perikopy, které jsou zcela jednotně vybudovány.

Na př.: Místo u Lk. 11, 24—26 mohlo by býti vybudováno v homilii o tématu: „Zpětný pád do hříchu“ asi v tomto myšlenkovém postupu:

Úvod: Kdo jest tímto nečistým duchem, o němž se v oddílu mluví? — Předně ovšem satan, potom také slabá a zlá vůle člověka pod vlivem dábelským.

Provedení: a) Chodí po místech suchých, hledá je odpočinutí a nenalézá ho. — Nově obrácenému člověkovi připadá život milosti jako bezradostná poušť. Věří, že si nemůže navykнуть bezhříšnému životu, spatřuje jen těžkosti, nenalézá žádné útechy. Tak se asi vedlo marnotratnému synovi, domů se navrátilšímu, hříchům zvyklému. — (Tato vsuvka, přísně vzato, odporuje homilii.)

b) Navrátím se do domu svého. Stesk po hříchu procítá. Pokušení stupňuje se k nikdy nezažitému stupni. Hřích působí plným kouzlem. Obrácený si připadá jako velký blázen.

c) A přijda nalezne je vymetený a ozdobený. — Srdce obráceného bylo by teď tak krásné. — Jaká škoda všeho dobrého a krásného, pro celou práci Ducha sv., když tento chrám Boží má být opět snížen v hnízdo lupičů a doupě vrahů.

d) Tu jde a vezme s sebou sedm jiných duchů horších než jest sám. — Pokušení k zpětnému pádu se hromadí. — Pokušení volí každý čas a každé slabé místo. — Nemůže-li nečistý duch obráceného snadno strhnouti, zavolá si na pomoc ďábla zapomenutí na Boha, nenávisti, lakoty, žárlivosti. — Pro obráceného znamená to obstatí v ohnivě zkoušce vytrvalosti.

e) Vejdouce přebývají tam. — Hřích byl opět spáchán. — Jaká škoda! — Kolik dobrého byl by udělal ten obrácený, kdyby byl zůstal vytrvalým! — Jak plodný příklad byl by od něho vycházel! — A nyní opět vše zmařeno!

f) Stávají se poslední věci člověka toho horšími, než byly první. — Proč? — Jeho zloba se stala větší než předtím. Nenapravitelnost jest vystupňovanou zlobou. — Milost obrácení jest zmařena. — Výhled na opětné obrácení stal se pochybnějším, oddolnost, zmužilost v dobrém ještě více zeslábla. — Příklad o zpětílém nemocném. — 2 Petr. 2, 20—22.

Závěr: A přece! Boží milosti je vše možno. Povstaň opět! — Snesení bodů ve formě: Tentokrát chci zůstat vytrvalým, i když se přihodí a, b, d. Vždyť vím, že jinak se uskuteční c, e, f. — Positivní závěrečná myšlenka: Dixi, nunc coepi.

2. Pravidla: Pro homilii platí následující pravidla:

a) Je vázána formou a zbudováním kázání a zákony kázání, zvláště o jednotě v tématu a cíli.

Tím odpadají všechny výtky a pochybnosti, které se právem nižší homilii přisuzovaly.

b) Za předmět má vždy nějakou perikopu, ať tuto dodá v neděli a dni sváteční epištola nebo evangelium, ať jí slouží k tématu celá perikopa nebo jen úryvek (částečná homilie).

I jediná věta může tvořit homilii.

Tak pojednává na př. sv. Bernard o větě: „Angelis suis Deus

mandavit de te, ut custodiant te," tím, že si klade otázky a zodpovídá na členech věty: Quis, quibus, de quo, quid mandavit?

c) Jest podstatně exegese, poučným výkladem Písma ve formě kázání.

Jelikož kázání má dvojí účel, zjevení dále podati, prohloubiti a vysvětliti, ale také posluchače vnitřně s Bohem spojití, klade proto homilie důraz na dobrá užití a parenese, tedy na morální vytěžení výkladu.

Exegese se zde rozumí dvojí:

Vědecká exegese, stanovící smysl literární, a poučná, homiletická exegese, která vykládá smysl typický ve shodě se smyslem literárním.

d) Musí myšlenkový obsah perikopy podstatně vyčerpati.

Bezvýznamné jednotlivosti ovšem mohou býti přehlédnuty; tak na př. při podobenstvích Ježíšových ony rysy vypravování, které slouží jen k otevření podobenství. Ostatní, ze zvoleného tématu a cíle vypadající myšlenky (zbytky perikopy) mohou býti někdy včleněny jako myšlenky úvodní a závěrečné.

e) Jest pro provedení tématu omezena na myšlenkový obsah perikopy.

I tomu třeba cum grano salis rozuměti. Zejména v částech užití může také někdy paralelní zpráva, analogická myšlenka, doplňující místo Písma, názorný příklad dojítí vlídného přjetí.

3. Dovolnost přeskupení textu: Pro náš čistě praktický účel jest ještě důležitou otázkou o dovolnosti přeskupení textu vnitř perikopy. — Povolání teoretikové vyslovují se zásadně proti tomu. V souhlase s biskupem Kepplerem vysvětluje Stinger zkrátka: „Nejeví-li kázání logického lešení, postupu myšlenek inspirovaného slova Písma, nýbrž svobodně zvolené uspořádání, není již homilií.“ — A opět: „... je-li k dosažení účelu kázání nutné přeskupení na úkor výkladu, je homilie nemožnou.“

Zda Stinger nepřipouští následující větou přece spisovatelův názor, z praktických důvodů odchylný, zůstává sporným. — On totiž píše: „Právě tak samo sebou z toho vyplývá, že pořad textu jen potud se musí dodržet, pokud toho vy-

žaduje výklad. Přeskupení sloužící vysvětlení neodporují homilii.“

Nicméně zdá se, že pro inversi textu perikopy mluví hlubší důvody. Právě podle Stingedera hodí se homilie jen pro perikopy „s logickooratorskou stavbou“. Pak ale musíme upustiti od tak velice požadovaného nastoupení homilie pro poměrnou řídkost takových perikop.

Další důvod: Zdá se, že právě Stingeder v kazatelsko-dějinném zpětném pohledu s politováním konstatuje: „Naopak vidíme, že základní zákony umění řečnického byly zpravidla obětovány vroucímu přimknutí k Písmu.“ — Vyzývá k tomu, aby se v zájmu zdařilého dalšího vývoje kázání pomýšlelo „na prostředky a cesty, požadavky textu Písma přivést ve shodu se základními zákony homiletiky“.

Zcela srozuměn! Ale jako základní zákon homiletiky zdá se mi, že platí psychologické založení, které má býti v následujícím zastupováno. Jemu musí se i text perikopy přizpůsobiti.

Pokušení k inversi textu na kazatele zvláště tehdy přistoupí, dá-li se do perikopy s předem pojatým rozdělením, tedy synteticky, když, tedy musí text perikopy přizpůsobiti předem pojatému rozdělení. — Na příklad:

Na 3. neděli po Zjevení kazatel chce míti částečnou homilii z úryvku evangelia o setníkovi z Kafarnaum. — Medituje perikopy a nachází v setníkovi tři vztahy: jeden k Spasiteli, jiný k své vlastní bytosti, třetí k poddanému nemocnému. — Kazateli se tedy vznáší před očima tyto tři myšlenkové komplexy: Vysoké ocenění Ježíše, cenění sebe samého, cenění bližních. — To není tedy jednota, nýbrž trojice. — V jednotu obrátí se téma pojmenováním: „Setník, dokonalý křesťan.“

Úvod: Setník, první pohan (židovský proselyta?), který přichází do osobního styku se Spasitelem. — Jeho dobrý charakter je ozářen věrou ve vysokou ctnost. Může býti vzorem dokonalého křesťana (téma); neboť nese na sobě všechny podstatné požadavky tohoto (hlavní věta). — Vysoké oceňování Ježíše, malé oceňování sebe samého, ocenění svých bližních (rozdělení).

a) Vysoké ocenění Ježíše. Setník přichází k Ježíšovi s prosbou o uzdravení svého služebníka. Setník Pána v Kafarnaum poznal, příležitostně ho asi slyšel kázati, uslyšel o jeho zázračných uzdraveních (Mt. 4, 23 nn.) — dospěl k víře v jeho božství. — Proto, pro rozhodnost této víry, s díkem odmítá úmysl Ježíšův: „Já přijdu a uzdravím ho.“ — Jeho „Pane, nejsem hoden...“ Jeho

postup myšlenek (v 9): Já jsem jen člověk, pozemský, představený; ale když rozkáží, musí se to státi, i když nejsem při tom. Ježíš jest Bůh, má v moci všechny okolnosti, jest tedy všemohoucí, stačí projev jeho vůle, jedno slovo. — Není lékařem, který musí proklepávati, vyšetřovati, ordinovati; není tedy nutnou jeho přítomnost. — Jaká víra!

Tato víra byla s podivením od Ježíše potvrzena. Verš 10: „Vpravdě pravím vám, nenalezl jsem tak veliké víry (ani) v lidu israelském.“ — Proto Ježíš hned vyhovuje jeho prosbě. Verš 13: „Jdi a jak jsi uvěřil, staň se tobě! A v tu hodinu služebník byl uzdraven.“ — Srovnání s úředníkem herodiánským a jeho nedostatečnou vírou. Chce bezpodmínečně, aby Ježíš šel s ním (srv. Jan 4, 46 nn.).

O této víře svědčí také celé chování setníkovy. Verš 6: „Pane (označení Boha), služebník můj leží doma ochrnutý a hrozně se trápí. — Skromná, uctivá prosba bez dotěrnosti a plná důvěry. — Užití: Tato důvěřivá uctivost vůči Bohu, barometr víry, často, i u katolíků chybí. — Špatné držení těla při modlitbě, při službě Boží; bojácné držení těla při sv. přijímání před lidmi, jako by Ježíš musel být rád, když k nám smí přijíti. — (Parenetické použití): Ještě více! Mnozí křesťané zacházejí se Spasitelem téměř kolegiálně, ba učitelsky ve svých projevech nespokojenosti s řízením Božím: „Nemohu tomu rozuměti, jak Bůh může na to patřiti.“ — „Kdybych byl naším Bohem, už bych to byl dávno jinak udělal.“ — Tedy převaha místo úcty, místo vysokého ocenění Boha. — Jaký nedostatek víry! — (Přechod): Přirozeně, úcta před Bohem musí v té míře klesati, v jaké se člověk zbožňuje, a naopak. — Odtud i skromné cenění sebe samého známkou pravého křesťanství.

b) Nízké cenění sebe samého. Jak dojemně se vyjadřuje u setníka: Své vnější postavení vyznačuje jako závislé, podřízené (Verš 9): „Neboť i já jsem člověk pod mocí postavený.“ — (Parafraze): Jsem jen podřízeným důstojníkem, musím též poslouchati, postavit se do pozoru, když můj představený, plukovník poroučí. Ale když i má vůle má platnost u prostého vojína, jak teprve tvá?

Právě tak níze soudí o svých vnitřních hodnotách. Ten muž mohl uplatňovati své zásluhy. Ze zprávy sv. Lukáše vysvitá, že židům vystavěl synagogu, že se i jinak učinil u národa velmi oblíbeným. — Přece však se setník o tom všem ani slovem nezmiňuje, má jen na rtech slovo dosáhnuvší typické proslulosti: „Pane, nejsem hoden,“ nejsem hoden. — Užití: V tomto pokorném ocenění uplatňuje se duch pravého křesťana.

Svět (negativní věc napřed!) klade takovou pokoru na roveň s neoprávněným popíráním vlastních předností, se zničením vlastní osobnosti. — Proto dnes žádná zdrženlivost v řeči a chování, žádná skromnost, ani již více panenská cudnost, nýbrž snaha po děláni dojmu, raději ještě nepříjemného než vůbec žádného! Jak nesprávně bývá posuzována pokora od dnešního světa! (Positivní objasnění!)

Setník, přes svou pokoru a svůj bol, nečiní opravdu dojmu zničené osobnosti. — Naopak, v jeho bytosti jest něco čestného, vojensky přímého. — Pokora není právě přetvářkou, pokryteckým stavěním se, nýbrž prostou opravdovostí. — Setník vidí se tvářit v tvář Spasitele, vidí se tvářit v tvář Bohu. Stojí zde před Bohem v pocitu rozrývajícímu jeho nicotu. — Pýcha měří se raději na lidech, jež považuje za ještě ubožejší. V tom jest její vítězství laciné.

P a r e n e s e: Proto ale pravá pokora není ochromením mravní snahy, nýbrž podnětem k ní. Slova „Pane, nejsem hoden, abys vešel...“ nesmí křesťan při sv. přijímání opakovat po setníkovi s tuhou resignací, nýbrž s onou svatou ctižádostí, k níž Spasitel byl právě před ním podnítil v kázání na hoře slovy: „Budte tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest.“ — **P o k o r a** rozvíjí mravní osobnost křesťana. — **P ř e c h o d:** Právě na setníkovi jest osvětlen hlavní cíl této snahy.

c) O c e n ě n í b l i ž n í h o. „Pane, služebník můj leží doma ochrnutý a hrozně se trápí.“ — Nejušlechtlejší soucítí zní z těchto slov. — Můj služebník! — V orientě ovšem toto pojmenování „služebník“ rozšířeno na každého, i na vznešenějšího poddaného. — Byl to snad jeho adjutant nebo skutečně jeho sluha u koní? — Lhostejné, i pro setníka lhostejné. (Takové prostosrdečné a zdomácnělé povídání je homilii běžné.) Jest poddaný, jest nemocný, hrozí státi se neschopným k službě. Nemůže na to patřiti, aniž by se ohlédl po pomoci. — Tedy pravá, křesťanská láska ke všem, i k nížce postaveným, živá v setníkovi, aniž by zapřel nebo se vzdal autority. Snad naráží setník právě na poslušnost tohoto služebníka slovy: „Učiň toto! i učiní.“ **U ž i t í:** Také zde znak křesťanského smýšlení, správného, sociálního jednání. Ne snad nerozumné odstranění stavovských rozdílů, komunistické vyrovnání. — Autorita nutná v každé společnosti. — A přece rovnost před Bohem. — Ona láska klene mosty přes propasti sociálních rozdílů. — Pro křesťana není lid prvé a druhé třídy. Představený váží si poddaného, cítí se i za něho odpovědným, jedná s ním jako bratr a sestra; také se služebníkem, pomocníkem, učedníkem; též s ženským služebnictvem, domácí pracovnicí, služkou, švadlenou.

Tento duch setníka musel by také působiti smířlivě na sociální vrstvy lidu, musel by urovnati rozdíly mezi chudým a bohatým, vysokým a nízkým, učeným a neučeným. — Tento duch setníka působil by v státních kancelářích, zajišťoval by světový mír tak dobře jako mír rodinný. Od východu k západu byli by přišli a s Abrahamem a Isákem stolovali, všeobecné smíření národů zaujalo by místo. To ovšem není v naší moci, ale začneme s touto láskou v malém kruhu rodinném, sousedském, v kruhu známých a povolání; pak také bude aspoň něčeho dosaženo, učiněn začátek, položen základ k celému, pravému křesťanství.

Z á v ě r: Zbytek perikopy: „Příslušníci království však budou vyvrženi do temnosti vnější; tam bude pláč a skřípění zubů.“ Hrozná

vyhrůžka národu židovskému, proroctví o jeho osudu. — Jak vysoko stojí pohanský setník nad národem židovským, který Spasitele zavrhl a ukřižoval, který se ve snách vmyslel ve vládnoucí roli, který na lásku zapomněl.

My křesťané stavíme se za tohoto setníka. Vyznáváme s ním víru v božství Ježíše; doznáváme svou ubohost před Bohem a přičiníme se vyrovnati ji prokazováním činné lásky k bližnímu. (Snešení bodů.) Potom budeme celými křesťany, věřícími, pokornými, láskyplnými lidmi. Potom ať i nám Spasitel jednou otevře bránu nebeskou a vysloví uznání: „Nenalezl jsem tak veliké víry (ani) v lidu israelském.“ — Amen.

Na tomto nástinu jest zřetelně patrné, jak převládá předem pojaté rozdělení a perikopa se musí přizpůsobiti. To bude se strany teoretiků vytýkáno jako nedostatek a přece liší se to kázání zřetelně od sermo a v podstatě podrželo zvláštnost homilie, tedy výklad perikopy, vyčerpání celého znění textu a obsahu myšlenek a omezení na ně.

Jen ať je prohlašována za nezdařenou, smíšenou formu. Není neplodnou, jak obyčejně míšenci bývají. Spisovatel jest přesvědčen, že tato smíšená forma udrží homilii všeobecně upotřebitelnou a může jí zabezpečiti všeobecné zákony kázání.

Tímto synthetickým postupováním bude možno, též perikopě podložiti nejružnější témata, ji s nejružnějších stanovisk osvětliti a užiti. — Tak na př. mohla by táž perikopa sloužiti tématům: „Ježíš, náš Spasitel.“ — „Víra.“ — „Příprava na sv. přijímání.“ — „Dobrý voják Ježíše Krista.“ — „Křesťanský pojem autority.“

§ 3.

Rozdíl mezi sermo a homilií.

Na konec budiž osvětlen rozdíl mezi homilií a sermo na dvou nástinech téhož tématu.

Dejme tomu, že některý farář na 15. neděli po sv. Duchu v připojení na evangelní perikopu o mládenci z Naimu kázal o: „Zázraku“. Na odpoledne připadá shromáždění jednoty matek. Také pro to by se mu zdála tato perikopa právě vhodnou. Dala mu postavou matky, vdovy z Naimu, podnět k tématu: „Křesťanská matka.“

Nyní naň připadne volba mezi homilií a sermo. Chce se přidržeti

perikopy a na ni se omeziti, nebo z ní vzal jen podnět a snad tu a onu část látky uznal za upotřebitelnou, aby se v ostatním zcela volně pohyboval?

Budeme ho sledovati po obojích stopách. — Tedy rozhodne se pro kázání tématické, pro sermo. Téma jest mu jasné: „Křesťanská matka.“ — Téma jest ještě rozsáhlé. Obsahovalo by: Důstojnost. povinnosti, práva matky; povinnosti vůči matkám; sociální význam matky; dnešní pojetí o mateřství, atd. — Náš farář zúží tedy své téma na hlavní větu: „Úkoly křesťanských matek.“ Z toho rozvine se samostatným uvažováním rozdělení: Křesťanská matka modlící se, trpící a bojující. — Zcela krátce nastíněné kázání ukazuje následující obrysy:

Úvod. A textu evangelíí. a) Modlící se: Odkázanost osobní a v povolání matky na tento obor. — Moc modlitby mateřské. — Povinnost k příkladnosti v náboženském životě. — b) Trpící: Vdova z Naimu jako znázornění. — Malé křížky s malými dětmi; velký kříž s dětmi vyrostlými. — Nezdár. — Bolestná věrnost k dětem. — c) Bojující: Hájení dětí proti nebezpečím časovým. — Boj matek proti duchu času.

Závěr: Matka podobná vdově z Naimu vítězkyní připojením se k Ježíši, trpělivostí a odvahou vědomou odpovědností.

Docela jinak vznikne homilie. Zde si má kazatel nejprve podržeti před očima počtem úplné obsahové momenty perikopy. Nejlépe napíše na list papíru pořad myšlenek perikopy a opatří je číslovacími značkami. Tedy v našem případě:

- a) Ježíš přibližuje se ke bráně města Naimu.
- b) Ježíš provázen od učedníků a lidu.
- c) Pohřební průvod vychází z městské brány.
- d) Mládenec je vynášen.
- e) Matka jde za nosítky.
- f) Ježíš těší matku.
- g) Vzkříšení mládence.
- h) Odevzdání vzkříšeného matce.
- i) Bázeň a velebení lidu.
- k) Rozšíření zprávy o zázraku.

Nyní táže se kazatel, vycházejí od svého cíle kázání: „Úkoly (význam) křesťanské matky.“ Jak stojí matka ve vztahu k ostatním částem perikopy?

Matka sama jest uvedena v e. Vstupuje ve vztah ke Spasiteli. nebo lépe Spasitel k ní v f, g, h. — Dále stojí matka ve vztahu ke svému synovi. Body d, e, h upomínají na její bolest a na její radost nad (mrtvým a vzkříšeným) synem. — Konečně vstupují i ostatní uvedené osoby ve vztah s matkou: učedníci, Ježíšův doprovod a četní účastníci pohřebního průvodu, a sice s účastí, obavou, obdivem. Hrají zde body b, c, i.

Nepovšimnuty zůstaly dosud body a a k. Hodí se za úvod a závěr.

Již toto uspořádání myšlenek, sestavení stejnorodého, vede nezřídka, jak později má býti ukázáno, téměř mechanicky k rozdělení. Je třeba jen ještě nalezeným vztahům dáti vhodné pojmenování a rozdělení jest hotovo. — Teď konečně povstane následující nástin homilie:

Úvod. Ex abundantia. — Pestře pohnutý obraz v evangeliu. — Náš pohled putuje od skupiny ke skupině (b, c), od osoby k osobě (a, c). Má dnes zůstatí tkvěti na matce (e). — Ona ať nám znázorní úkoly (význam) křesťanské matky.

1. Úkol vůči Spasiteli. Poznává Ježíše. — Nachází u něho útěchu i pomoc. — Také učedníci osvědčují jí jistě účast a zájem. — Užitií: Křesťanská matka musí býti nábožensky vzdělána a bdělá, musí býti vroucně spojena se Spasitelem a jeho učedníky, tedy s kněžími, s církví. — Zde nachází pomoc (e, f, g, h).

2. Úkol vůči rodině: Bolest a radost vdovy. — Bolest a radost křesťanské matky. — Zdar a nezdar. — Trpělivost a věrnost. — Parenese: Doufati v Boha a všechno utrpení obětovat za děti. — Pěstování radosti v rodině (f, g, h).

3. Úkol vůči veřejnosti (lidu). Sdílející, žasnoucí, velebící, uctivý lid. — Křesťanská matka, důležitost pro celý národ, pro osadu a stát. Ona vychovatelkou velkých, zachraňujících lidí požehnaných. — Ona musí uchovati ve zdraví rodinu, buňku společnosti. — Zachraňuje v lidu bázeň Boží, oslavování Boha. — Parenese: Vysoké chápání povolání mateřského (i).

Závěr: Zbytek perikopy: Zpráva rozšiřuje se po celé zemi — vdova z Naimu jistě k tomu přispívá. — Tak bude i křesťanská matka apoštolem Ježíšovým, bude-li sama s ním vroucně spojena, oddána věrně své rodině, stane se kvasem v lidu. (Snesení od 1. 2. 3). — Tomu napomáhati jest úkolem sdružení matek (Vyznění) — (k).

DÍL TŘETÍ.

Vybudování kázání.

§ 1.

Logické vybudování.

Vše dosud pojednané muselo býti předesláno, aby se zjednotila půda pochopení pro vlastní účel tohoto spisu. Tento účel vrcholí v návrhu: Má býti zjednána cesta ke kázání. Tři

ukazatelé cest ať ji učiní patrnou; vybízejí k logickému, psychologickému a biblickému vybudování kázání.

1. *Partitio* (rozdělení) jest rozložení jednotné hlavní věty ve více oddílů.

Toto rozdělení má si především všimati zákonů logiky, pokud se členy rozdělení musí navzájem úplně vylučovati a státi v stejně závazném vztahu k větě hlavní.

Nalezené oddíly kázání nesmějí se obsahově dotýkati, jejich myšlenkový obsah nesmí býti vyměnitelný. Mají se rovnati kruhům, ne do sebe se vplétajících (∞), nýbrž vylučujících (O O O).

Dále musí býti stejně závažné; nesmí se žádný z oddílů, měřených na hlavní větě, jeviti méně závažným.

Buďtež uvedeny jako nesprávné příklady:

Téma: Smrtelný hřích. — Hlavní věta: Jak se má u člověka posuzovati? a) Jest největší opovážlivostí vůči Bohu, b) Jest nejčernějším nevděkem vůči Bohu, c) Jest dosti často též bezprávím na bližním.

Bod c) vidí hřích v jeho nahodilém účinkování na bližního, zatím co jej a) a b) vidí ve světle Božím.

Správně musí rozdělení zníti: a) Jest největší opovážlivostí vůči Bohu, b) Jest nejčernějším nevděkem vůči Bohu, c) Jest nejhlubším pohrdáním Bohem.

Všimněme si i stupňování v těchto oddílech! O rozdělení teprve právě platí rozhodující homiletické axioma: *Semper crescat oratio!*

Touž chybu jeví: Téma: Utrpení Ježíšovo. — Hlavní věta: Jak trpí Ježíš? —

Rozdělení: a) Trpí dobrovolně, b) Trpí nevinně, c) Trpí po celý život.

Správně rozvrženo bylo by: a) Trpí nanejvýš bolestně, b) Trpí trpělivě, c) Trpí nevinně.

Nedostatek logické výlučnosti ukazují následující rozdělení:

Téma: Svatí. — Hlavní věta: Jejich vztah k nám.

Rozdělení: a) Jsou našimi učiteli, b) Jsou našimi vzory, c) Jsou našimi ukazateli cest.

Oddíly zasahují obsahově silně do sebe. Objevují se v pravé podobě při pokusu zpracování jako slovní hříčka.

Téma: Svatí. — Hlavní věta: Co na nich obdivujeme.

Rozdělení: a) Jejich smělost, b) Jejich svobodomyšlnost, c) Jejich velkomyslnost, d) Jejich poniženost.

Zcela nesprávné rozdělení! a, b, c jsou tak dosti souznačné. Jest to hříčka se stejnozvuky, která se pro okamžik zajímavě poslechne, ale při pokusném zpracování zklame.

Ostatné sčítané body a + b + c + d nedávají celku. Správně zjed-

nodušené muselo by toto rozdělení znít: a) Jejich poníženost (cenění sebe), d) Jejich velikomyslnost (nadvýkon), c) Jejich srdnatost (překonání překážek).

Téma: Výchova dětí. — Hlavní věta: Výchovné prostředky.

Rozdělení: a) Poučení, b) Trest, c) Příklad. Zde jest b logicky nedostatečně formulováno, protože také odměna, pochvala, jsou výchovnými prostředky. Bylo by tedy třeba obsáhlejšího výrazu, na př. Trest a pochvala, nebo „spravedlivé zacházení“.

2. O antithesách.

Zvláště svůdná jsou protikladná rozdělení, jmenovitě s překvapujícími stejnozvuky. Podle okolností mohou tématu zprostředkovati půvab a jasnost.

Ale opatrně! Latet anguis in herba. Jsou dvojí protiklady, slovní a věcné protiklady. První mohou býti pouhou slovní hříčkou, již neodpovídá obsah pojmů naproti položených. — Lehce se může při takových tématech státi, že protiklady jsou si látkou rovny a že v druhé části kázání se musí totéž říci se znaménkem plus, co se mělo říci v části prvé se znaménkem minus.

Na př. Massillon kázal o smrti, po příp. o rozdílném umírání, tím že rozdělil: a) Smrt hříšníka, b) Smrt spravedlivého.

Oba tyto pojmy „hříšník“ a „spravedlivý“ zdají se obrovsky od sebe vzdáleny, ale pojednání bude přece museti v druhém oddílu přisvědčiti na společné pojmy, které v oddílu (prvém popřel, nebo naopak. Hříšník na př. patří na smrtelné posteli zpět na svůj hříšný život, na mnohé zneužití milosti, na zklamané naděje atd. — Spravedlivý patří zpět na dobrý, umrtvený život, na použité milosti, jeho naděje se splňují atd. — Massillon to ovšem pocítil a proto vyhýbavě podložil svému druhému oddílu slovo sv. Bernarda: Spravedlivý pocítuje requiem de labore, gaudium de novitate, securitatem de aeternitate. Tím se zakryje stejné znění obou oddílů, avšak obsahově neodstraní.

Nadhozené téma bylo by mnohem lépe rozřešeno, kdyby smrt spravedlivého (vždy raději kázati pozitivně!) samotna byla za téma stanovena. Druhá myšlenka: „Smrt hříšníka“ mohla by pak v každém oddílu býti příbrána za kontrast. Rozdělení by se pak upravilo z vnitřních výpovědí o smrti spravedlivého. Na př.:

a) Také smrt spravedlivého jest jistá. — Tato jistota jest pro hříšníka hrůzou, hrozným odsouzením jeho shonu. Spravedlivý naproti tomu počítal s touto jistotou po celý život.

b) Smrt spravedlivého jest potěšitelná. Pro hříšníka je umírání hrozné. Jeho výhled do věčnosti. — Naproti tomu spravedlivý hledí s důvěrou vstříc věčnosti.

c) Smrt spravedlivého jest svatá: Zatím co hříšník

umíraje ještě hřeší zoufalstvím, dostupuje spravedlivý při smrti na vrchol ctnosti.

K rozeznání, jedná-li se v jednotlivém případě o antithesu slovní či věcnou, přenesme si měnlivé slovní znění ve zcela strážlivé věty. Utvořme si tedy z toho dvojdílnou hlavní větu. Potom snáze se uvidí eventuelní stejnost látky.

Na př.: Téma: Křesťanství. — Hlavní věta: Jeho podstata. — Rozdělení: a) Jest láskou k zákonu, b) Jest zákonem lásky.

Přenesení (konkretní): Pravým křesťanem jest ten, který zákon Kristus miluje, a tento zákon poznává především v povinnosti k lásce. — Pojmy „miluje“ v první části a „láska“ v části druhé nejsou totožné. V první části znamená „zákon milovati“ tolik co poslouchati; v druhé části vyjadřuje „láska“ ctnost lásky k Bohu a její důslednost, lásku k bližnímu.

Téma: Duch sv. — Hlavní věta: Jeho původ a jeho působení v nás. Rozdělení: a) Duch sv. jest plodem modlitby, b) Modlitba jest plodem Ducha sv.

Přenesení: Modlitba nám pomáhá k držení Ducha sv.; Duch sv. pomáhá nám k správnému životu modlitby. — Obě tyto věty mají základně rozlišný obsah.

Téma: Sv. František. — Hlavní věta: Příčina a účinek jeho pozhnání.

Rozdělení: a) Zemřel před smrtí, b) Žije po smrti.

Přenesení: Protože byl sv. František za svého života tak umrtvený, zjednal tolik pozhnání po smrti. — Tedy věcný rozdíl částí.

Naproti tomu téma: Modlitba. — Hlavní věta: Její vlastnosti. — Rozdělení: a) Bůh se zavázal, že modlitbě vše propůjčí. b) My zavazujeme Boha, vše modlitbě odepřítí.

Nehledě k převrácenému uspořádání obou těchto bodů, které vedou kázání k negativnímu rozvinutí, jsou si oba body látkově rovny s plus v první části, minus v části druhé; neboť:

Přenesení: Modlitba mající pravé vlastnosti má bez podmínky úspěch; modlitbě postrádající těchto vlastností jest výsledek odepření. — Autor tohoto rozdělení cítil ten nedostatek, a, aby se nemusel doslova opakovati, v druhé části položil za základ slovo Augustinovo: Mala petimus, male petimus. — Ale i to může přes skutečnou stejnost látky jen klamati.

3. Na konec ještě jednou upozornění: Rozdělení má v sobě ukrývati něco povzbuzujícího, buditi zájem posluchačů a nikdy ho neotupovati. Proto jest třeba vyhnouti se opotřebeným, bohužel často obvyklým rozdělením. Na př. rozdělení jako: Víra, naděje, láska — minulost, přítomnost, budoucnost — Otec, Syn, Duch Sv. — Rozum, cit, vůle — moci, chtítí, museti — a pod.

Nemožno-li se takovým rozdělením vyhnouti, mají býti podle rady některých homiletiků na konci úvodu zamlčeny. Lépe ale bude je přestrojiti.

Na př.: Téma: Láska k nepřátelům. — Hlavní věta: Cvičení se v ní. — Rozdělení: a) Můžeme milovati své nepřátele, b) Chceme milovati své nepřátele, c) Musíme své nepřátele milovati.

Místo toho lépe: Láska k nepřátelům jest a) Vznešeným uměním, b) Svatým rozhodnutím, c) Nevyhnutelnou povinností.

Téma: Věrohodnost evangelí. — Hlavní věta: Svědectví evangelistů.

Rozdělení: a) Oni pravdu psáti mohli, b) Chtěli pravdu psáti, c) Museli pravdu psáti.

Na místo toho: Věříme evangelistům, protože byli a) Očitými svědky, b) Čestnými muži, c) Postiženými.

§ 2.

Psychologické vybudování kázání.

Proč má normální kázání tři oddíly? Protože slovo kázání má působiti trojím směrem, protože se musí obracet na rozum, cit a vůli posluchačů. Tento ohled, vědomě pěstovaný, vede k psychologickému vybudování kázání.

1. Psychologický postup.

Jest jen otázkou, v jakém pořadí se má dosíci těchto tří cílů kázání, poučiti rozum, zahřáti cit srdce a pohnouti vůli.

Jistě to není lhostejno. Kazatel jest znalcem duší. Táže se: Jak nejvýhodněji mohu dosáhnouti cíle svého kázání, rozhodnutí posluchačů pro mou výslednou myšlenku?

Aniž bychom bloudili v labyrintu učení psychologie, chceme to poznati z praktického příkladu:

Na neděli charity má se kázati pro účinnou podporu sbírky charity. Myšlenka výsledná je: Přispějte hojně na sbírku!

Jak nyní kazatel nejlépe dosáhne tohoto cíle? — Musí zřejmě nejprve nechat přehlédnouti velikost přítomné bídy a do ní nahlédnouti. Pohled posluchačů musí býti zostřen, že doznají: Bída jest vskutku ještě větší, než jsme dosud věděli. — Za tím účelem může kazatel nechat mluvit statistiku, čísla,

může ukázati, kolik ústavů a obecně prospěšných zařízení musí býti podporováno spolkem charity. — Zkrátka, kazatel stojí na kazatelně nejprve jako učitel, jako vyučující. Lidé musí se nejprve naučiti viděti bídu, než je možno získati je pro její zmírnění. Kazatel obrací se nejprve na rozum, na schopnost poznávací.

Ale kolika věcem rozum porozumí, a přece nedospěje k rozhodnutí! Naproti tomuto poučení kazatelovu stojí moc egoismu. Může to býti, že v širokých vrstvách panuje velká bída. — Ale já také nemohu pomoci. — Sám nemám na růžích ustláno. — Zde ať pomohou jiní, jimž je to snáze možno. — Svě jsem poctivě vykonal. — Jest také hodně nehodných chudých. — Tato žebrota je mi příliš pestrou. — Brzy nebude již možno jíti do kostela, aniž bychom byli obtěžováni žebrotou.

Tak a podobně slyší kazatel ušima zkušeného ze své osady vyznívati námitky a výmluvy chladného egoismu. — Jak má tuto hrázi proraziti? — Biskup Keppler dává na tuto otázku případnou odpověď: „Klíč k ocelové komoře vůle nachází se v předsíni citu.“

Byť i kazatel již v prvním oddílu jmenoval takové námitky, pokud jsou rozumné, avšak tyto výmluvy samy mají ponejvíce původ ne v rozumu, nýbrž v nevoli, tedy v rozmrzelé mysli. Proto budou moci býti přemoženy též v mysli vzbuzením opačných citů. Jinými slovy: Kazateli se musí podařiti vzbudit afekt soucitu tou měrou, která přemůže city egoistické; musí v druhém oddílu mocně působiti na cit.

Za tím účelem bude jeho slovo patheticky teplé, bude líčiti jednotlivé rysy stavů bídy, zasluhující slitování, o bytové nouzi, o nouzi dětí, vzbudí city starosti, strachu před následky takových stavů atd.

Nyní jest bitevní pole zralé pro útok, nevole roztála. Kazatel apeluje na vědomí povinnosti věřících, postaví svůj požadavek do světla křesťanské mravouky, upomene na hrozby Boží pro tvrdost srdce, ukáže zaslíbení Boží pro milosrdné, aby tím velitelsky přivedl k zralosti rozhodnutí pro pomoc. — Obrátí se ve třetím oddílu na vůli. Potom následující sbírka ať ukáže výsledek.

Pokusme se o to jednou s přeskupením tohoto pořadí a ihned prohlédneme její nemožnost.

Na př. Kazatel by začal vpadnutím do jádra věci ihned klásti požadavky vůle: Dnes musíme dáti velmi bohatou almužnu. — Hrozby a zaslíbení Boží. Ihned se bude kazatel jevit jako injustus aggressor, vzbudí ducha oposice a zůstane velmi pochobným, zda a v jaké míře podaří se mu ještě potom následujícími afekty a úvahami, napravit tuto chybu kázání.

Nebo dejme tomu, že by kazatel ohlásil v úvodu účel svého kázání a potom hned přešel v afekt, nelíčil by přítomné bídý, nýbrž oplakával. Tento budoucí pathos zněl by čistě sentimentálně. Lidé by si uvnitř říkali: Co pak je mu vlastně? Proč pak tolik běduje? Co pak jest nového? — Nebo nenecháme Jungmanna vysloviti úsudek o takovém homiletickém pobloudění: „Věřící musí býti přesvědčeni, že jsou zde odpovídající, dobré důvody, dáti se s vřelostí zaujmouti pro věc, o níž se jedná. Musí býti s to, ospravedlniti před sebou samými živější zájem, který mají pocitovati a míti vědomí, že se nenechávají strhnouti pouhým klamem.“ — Každý pathos jest právě ohněm, který potřebuje hořlaviny, aby bez užitku neuhasl. Hořlavinou afektů jest osvědčené poznání.

Zůstane tedy při uspořádání: Rozum, cit, vůle; t. j. osvětlující partie předchází afektivní a tyto volní. Takovým způsobem učiní se též zadost požadavku vzestupu, onomu *Semper crescat oratio*.

Zde se ale musí ihned předejiti omyl, mínění totiž, jakoby toto přidělení rozumového, citového a volního na tři oddělení bylo výlučným; jakoby tedy byl zpracováván v prvním bodě toliko rozum, v druhém bodě jen cit, ve třetím jen vůle. — Nikoliv, toto rozdělení ve tři zaujímá místo v každém jednotlivém bodu, také zde si následují tyto tři vztahy v témže pořadí. Rozumová podání, osvětlení a odůvodnění prvého oddílu přivedou se k jisté vřelosti a na konec má i první díl klásti již požadavek na vůli, ještě relativní. Rozumové převládá v tomto oddílu.

Rovněž i druhý oddíl bude sice přednesen převážně afektivně, ale i tento afekt potřebuje ještě základ stavby osvětlení a také on musí vyústiti v citově zbarvenou parenesi.

Třetí díl položí konečný požadavek na vůli, ale i on počne rozumově, zapůsobí ještě jednou mocně na cit, aby nakonec bez překážky vynutil souhlas s požadavkem záměru.

Obdržíme tedy následující vzorec vybudování, jemuž se nemá přirozeně rozuměti jako šabloně, nýbrž jako udávajícímu směr: $r = \text{rozum}$, $c = \text{cit}$; — $v = \text{vůle}$. — Velké písmeno vyjadřuje převahu.

1. Oddíl: $R\ c\ v$; — 2. Oddíl: $r\ C\ v$; — 3. Oddíl: $r\ c\ V$.

2. Všeobecná upotřebitelnost.

Nenamítej, že toto uspořádání se hodí snad pro kázání parenetické, tedy mravoučné, ale ne pro poučné, tedy na př. pro katechetické kázání, pokud pojednává o tématech věroučných. — Každé kázání, i dogmatické, musí být praktické, t. j. sledovati též účel poučení, morálního pozvednutí posluchačů. Pouhé doktrinářské přednesení nějaké pravdy víry nebo pouhé apologetické dokazování takové pravdy bez parenetického užití jest v nejlepším případě náboženskou přednáškou, ale žádným kázáním. Retoricky uváženo, náleží kázání ne k druhu poučné přednášky, nýbrž řeči. Pro řeči jako pro kázání jest však podstatné, v posluchačích přivést k zralosti nějaké dobré rozhodnutí. Právě proto jest psychologické rozdělení příhodné i pro dogmatické, i pro apologetické, i pro katechetické, pro každý druh kázání.

3. Výhoda této metody.

Ještě na konec budiž poukázáno na velkou cenu psychologického rozdělení pro praksi, jmenovitě pro poměrně snadné nalezení dobrého rozdělení. Stane se každému zážitkem, kdo se naučil jí používat. Ihned osvětlí každé téma a vytyčí takřka tři stanoviska, s nichž možno o tématu přemýšleti. Zkusme to na různých tématech.

Téma: Andělé strážní. — Jsou našimi přátely: a) Moudrými, b) Starostlivými, c) Věrnými.

Téma: Neposkrvněné Početí. a) Co to znamená? b) Jak jest to krásné! c) Čeho to požaduje?

Téma: Obrady křtu: a) Poučují, b) Mluví k srdci, c) Nabádají.

Téma: Pokrok v dobrém. a) Obory pokroku, b) Brzdění, c) Povinnost.

Téma: Království Kristovo: a) Král rodem, b) Král volený, c) Král z Boží milosti.

Téma: Svátek korunovace papežské. „Svatý Otec.“ — a) Každý — primát — jednotu papežství — vzdoropapežové. — Národní církve. — On (tento) — díky Bohu. — Modlitba za papeže. b) Svatý: Vypínání se? — Špatní papežové. — Nástroj a náměstek Boží. — Rysy osobní svatosti. — Úcta k papežství a papeži. c) Otec: Význam jména Otce. — Náměstek Kristův, učitel, zákonodárce. — Láska a poslušnost.

Téma: Štěpán, jako anděl (Skt. 6, 15). a) Jeho vědění o Bohu podobno andělskému. — Vítězný řečník (Skt. 6, 10). — Katolické vzdělání. — Umožňující působení na svět. b) Jeho nadšení pro Boha rovnou andělskému. — Jeho nadšená horlivost. — Svatý odvážlivec. — Jeho záření před soudci. — Naše chladná lhostejnost, bázeň před lidmi. — Svatá bezohlednost. — Myšlenka na Boha vše ovládající. c) Jeho nevinnost rovná andělské. — Žádné údaje o jeho předešlém životě ve Skutcích apoštolských. — Netřeba; neboť všechny známky nevinnosti na něm patrný. (Snaha do výše, idealismus povolání, odvaha, zázračná síla, jasné záření jeho očí, jeho tvář jako anděla.) — Čistí lidé. — Jinoši. — Uchovati stav milosti.

Téma: Modlitba třetí neděle po velikonocích. — Vyprošuje a) Návrat bloudícím, b) Vytrvalost dobrým (pojednati afektivně), c) Pokrok horlivým.

Téma: Smrtelná úzkost Kristova. — Co Pána tak hrozně děsilo? Byla to: a) Úzkost před přirozenou smrtí. — Ježíš jest pravý člověk. Právě proto se stal člověkem, aby mohl lidsky cítiti a trpěti. — Byl v plné síle let. — Nepodléhal by zákonu smrti nejsa zatížen hříchem dědičným, ale byl jím postižen jako Vykupitel. — Proto jeho lidská prosba, aby Otec odňal kalich od něho, nevyšlechna. — Užití: Přirozená smrt osudem nás všech. — Již teď ji obětovati jako dostiučinění za náš život. — Odpustková modlitba Pia X. b) Úzkost před nejbolestnější smrtí: Líčí se velikost nastávajícího utrpení, vševedoucně od Ježíše předvídaného. — Tělesné a duševní utrpení Ježíšovo. — Nevědět, zneuznání Jeho úmyslu atd. — Vzbuzuje se afekt soucitu a zahanbení pro naše chování vůči Ježíši. c) Úzkost před nejpotupnější smrtí. — Hřích viděn Spasitelem na hoře Olivetské. — Hřích velkým vrahem Boha. — Bohu se hřích oškliví, a přece má ho Ježíš na sebe vzíti. udělati se zaň odpovědným. (Is. 53, 12.) — Proto ukřižován mezi dvěma lotry. Užití: Také tvé hříchy lily do kalichu utrpení Ježíšova na hoře Olivetské, jsou spolupříčinou jeho krvavého potu. Konečně nenávisť a účinný boj proti hříchu, tvým úkolem.

Všimněme si i témat, nastíněných při pojednání o logickém vybudování, po stránce jejich psychologické správnosti!

Je-li rozdělení jen dvojdílné, jako na př. při kázáních protikladných, afekt musí na svém místě, t. j. uprostřed každého oddílu zvláště vzrůst, leč by se dal vhodně umístiti doprostřed celého kázání, tedy v parenesi oddílu prvního a výklad druhého oddílu.

§ 3.

Biblické vybudování kázání.

1. Vysvětlení.

V jednom jsou si homiletikové za jedno, v důtklivém zdůrazňování, že kázání se musí co nejúžeji připojovati k Písmu svatému, takřka z něho žítí.

Dějiny kázání svědčí o této vroucí spojitosti mluveného Slova Božího se slovem Božím psaným bez okolků jako o měřítku kázání. Čím více se vzdalovalo od Písma, tím níže klesala jeho křivka, zatím co doby jeho rozkvětu byly vždy ty, kdy bylo oddáno Písmu.

Používejte tedy Písma sv. ! Tak zaznívá se všech homiletických stolic. A skutečnost? Tu a tam vloží se do kázání nějaký citát z Písma; v ostatním nesou kázání svůj pojmový charakter, který tak velice upomíná na slohové úkoly na střední škole.

Pro oživení sáhneme k slovníku příkladů, necháme vystoupiti básníky a filosofy jako církevní učitele, a nejpravdivější básnění, nejvyšší filosofii perennis, Písmo sv., zaujímá bez ptaní své čestné místo v přihrádce na knihy kněze.

Nepátrejme dlouho po důvodech; jsou příliš zahanbující! Klademe však požadavek pro svůj systém: Nejen — jako samozřejmě — homilie, každé kázání budiž vybudováno na Písmu sv., na biblickém podkladu.

Tím rozumíme vyličení události, textu ze Starého nebo Nového zákona, čímž každý oddíl kázání jest přiveden ve vztah.

Na př.: Katechetické kázání: „Zlí duchové.“ Úvod: Krátké, zajímavé vyličení uzdravení gerasenského podle synoptiků. — Z toho získané rozdělení:

a) **Ďáblové** vskutku existují. Biblický podklad: Mluví z Gerasenských s Ježíšem, poznávají v něm Syna Božího. — Tedy rozumné, osobní bytosti. — Mohou být přibrány ještě jiné důkazy: Pokušení Ježíšovo na poušti. — Jsou bytosti mocnější, zůstala jim jejich síla. — Gerasenští přetrhávají své řetězy. (Mk. 5, 4.) — Ďáblové jsou zatvrzelí v Bohu protivně zlobě. Vidí v Ježíšovi, Božském Synovi, svého nepřítele. (Mk. 5, 7.) — **Užití**: Nynější, nevěřící svět vykládá ďábla jen jako personifikaci zla. — Jeho vtipkování o něm. — Hloupý ďábel. — Gerasenští byli choromyslní, časem vzteklí. — Dnes byli by v blázinci. — Ježíš se právě přizpůsobil pošelilým představám své doby. — Vyvrácení této námítky: Ježíš nepřizpůsobuje se žádné nepravdivosti. — **Parnese**: Ďábel si snadno poradí s těmi, kteří ho popírají. My se chceme proti jeho útokům zajistiti. — Výzva sv. Petra k bdělosti. (1 Pt 5, 8.)

b) **Ďáblové** jsou nešťastnými bytostmi. Biblický podklad: Ďáblové prosí Ježíše, aby směli vejít do veprů místo do pekla. (Lk. 8, 31; Mk. 5, 12.) — Jaké neštěstí musí znamenat peklo! — Příčiny jeho: Trápení, beznadějnost — konečná ztráta Boha. — **Užití**: Také v tomto smyslu věčného zavržení mohou se lidé státi ďábly. — Bohu díky, že se od toho ještě můžeme vysvoboditi. — Kdybychom náhle zemřeli? — Věčná ztráta Boha (Kazatel má kýženou příležitost, aby, aniž by zvlášť volil téma o pekle, mohl přece účinně na ně upomenouti.) Parnese již není dále třeba.

c) **Ďáblové** nám činí nástrahy. Biblický podklad. Celé město vyšlo vstříc Ježíšovi. — Proč? — Z vděčnosti, z úcty, aby ho pozvali k setrvání? — Nikoliv, ale ze zlosti pro ztrátu veprů. — Kdyby nebyli zadrženi strachem před divotvůrcem, byli by ho snad násilně odstranili. — Také oni jsou od satana zaslepeni a svedeni. — Satan bojí se obrácení pohanů. — **Užití**: Pohnutky ďáblovy: Nenávisť vůči Bohu, pomsta Bohu. — Tato jen možná svedením lidí. — Závist vůči lidem. — My máme ještě naději na blaženost, on více ne. — Proto poškozujeme lidi (záhuba veprů), ale ještě více; on snaží se nás na věky zahubit. — Proto satan velkým nenávislníkem, velkým lhářem, nečistým duchem. — **Parnese**: Chceš přispívat k zdaření tohoto ďábelského plánu? Chceš sám jako svůdce konati služby ďáblu?

Závěr: Uzdravený gerasenský. (Lk. 8, 38.) — Snese bodů: On poznal ďábla dostatečně. — Jak se nyní cítí šťastným. — Ježíš dělá ho apoštolem svých krajanů. — **Vyznění**: Dnes chceme vnitřně jít vstříc Spasiteli, přivést mu své bližní, pozvat ho k setrvání, jej prositi: Od úkladů ďábelských vysvobod nás, Pane! — Amen.

Poznáme ihned, jaký život a jakou názornost vnesl biblický podklad v toto téma, jež by jinak muselo vypadati hodně suše a doktrinářsky.

2. Výhody.

Nepopíratelné výhody vbudování biblického podkladu dají se opsati následovně:

1. Biblický podklad podporuje jednotu tématu. Tato ovšem musí býti dána již původně; neboť podle okolností mohly by býti z perikopy rozvinuty také různorodé body.

Na př. ve vzoru 3 (tematické kázání na neděli 11. po sv. Duchu, str. 89) mohlo by býti nesprávně a oproti jednotě rozděleno: Uvažujeme o a) Ceně obřadů, b) Samotě, c) Mlčení. — Tyto tři body nedaly by věty vyjadřující cíl nebo spíše by nechali místo pro tři věty vyjadřující cíl: Váž si obřadů! — Osamot se! — Uč se mlčeti!

Vidíme hned, jsou zde projednávána tři různá témata, která ani navázáním na perikopy nedají jednoty. Je-li ale dána logická jednotna zvoleným rozdělením, může obsáhnutí perikopou velmi dobře znamenati podpoření jednoty.

2. Biblický podklad zjednává obrazné, konkrétní pojetí a úpravu kázání. — Posluchači zažijí intuitivně myšlenkový postup jednotlivých oddílů kázání v biblickém příběhu, položeném za základ. Nebudou vedeni cestou abstraktního myšlení, uzávěrů a usuzování, jako při pojmovém dokazování. Tato cesta per sensus ad intellectum jest pro ně schůdnější.

Proto působí tak únavně a uspávacě kázání, která se pouštějí do čistě pojmových postupů myšlenek. Tu a tam vložený příklad jest jen slabou náhradou za biblický podklad, takřka jen oasou v ostatní poušti kázání. Uvažme, jak se dnes klade v katechesi vše na názornost, tedy na spojení bible s katechismem. Právem! Ale i dorostlí jsou konečně velkými dětmi a proto se má tento princip uplatnit také v kázání. Homiletický prostředek příkladu v myšlení, trpění a jednání, nebo také odstrašujícího příkladu buduje se tak v systém. Viz vzor 2!

Nadto propůjčuje vylíčení biblických událostí a charakterů kázání onoho povídacého a cituplného tónu, který působí tak životně blízko a má v sobě něco sympatického, snad také smířlivého. — Viz vzor 1! Kristus-Král přichází nám zde mnohem blíže; jsme pro něho získáni.

Jestliže se dnes některým, snad mnohým katolíkům stalo těžkým, uznati kázání za „slovo Boží“, nese na tom vinu mezi

jiným také subjektivní vystupování kazatele. Jen velmi snadno mohou hodně osobní postupy myšlenek, uvyklé řečiště vlastní dikce, svých afektů — mlče zcela o vykojení — vzbudit dojem, že za tím vším stojí kazatel se svou subjektivní zaujatostí, jež může býti nesprávná nebo přehnaná.

Naproti tomu kazatel, který pracuje zásadně s látkami biblickými, ustupuje za těmito. U něho stojí v popředí Kristus, Matka Boží, sv. Štěpán, Jan Křtitel, David nebo vůbec některá biblická osoba, rozmnožení chleba, hříšný pád v ráji, některé slovo Spasitelovo. Kazatel jen ukáže objektivní obraz a vysvětlí jej a využije ho.

Tyto výhody ještě více vysvitnou, vezmeme-li je pod ochranu proti několika námitkám.

3. Námitky.

1. Námitka: Kázání, vždy podle toho schematu vybudované, dostane něco šablonovitě jednotvárného. Tato námitka bude se snad zvláště vyjímati, vztahuje-li se vedle biblického též na psychologické vybudování kázání.

Vyvrácení: Nestane se také pojmově abstraktní způsob kázání mnohem nepůsobivější šablonou? Biblické podklady mohou přece býti voleny velmi rozmanité a kde jsou dány perikopou, velmi rozmanitě vykládány a podávány. Na př. Podklad ve vzoru 3 mohl by stejně sloužit tématům: „Ježíš mezi pohany“ (misijní téma) — „Obřady křtu“ — „Mlčení o Ježíšovi“ — „Ježíš v úsudku lidu“ a pod.

Zprostředkuje-li biblický podklad kázání jasnost, průzračnost, snadnou pochopitelnost, pak budiž Bohu děkováno za šablonu, která toho vždy dosáhne.

Pro námitku nemluví žádné zkušenosti; naopak, osada zvykne si na tuto „šablonu“ a má tím trvalý předpoklad pro snadnější pochopení kázání.

Naše knihy pro rozjímání jsou také psány dle stejně trvalého systému. Když se nám někdy znechutí, vinu nesou asi jiné důvody.

2. Námitka. Vylíčení a exegetické prohloubení pohltí mnoho cenného času, který odpadne pro vlastní účel kázání.

Vyvrácení: Naopak, ušetřuje času. Biblický podklad totiž

podává ve většině případů důkaz autority, který by jinak měl být podán doktrinářsky.

Na př. ve vzoru 2 podklad podává důkaz autority pro povinnost k vnějšímu uctívání Boha, pro povinnost k lásce bliženské; ve vzoru 3 pro povinnost a způsob poslouchání kázání, pro útěk před příležitostmi ke hříchu.

Biblický podklad nesmí ovšem být cizím tělesem v kázání, zatížením, které by libovolně mohlo být vrženo přes palubu. Nikoliv, je nejen živým obrazem, na němž se spatřují cíle užití; je vskutku základem, na němž stojí budova kázání, z něhož vyrostla. Proto bývá také příležitostně opět v textu kázání znovu pojat, s dovozeními konfrontován.

Dále zprostředkuje biblický podklad posluchačům lepší znalost Písma sv. a při rozumném výběru také znalost jeho nejznámějších částí. Proto má kazatel občas voliti takové neznámé události, k nimž se v nedělních perikopách nepřihlíží. Jmenovitě budiž poukázáno na Starý Zákon s jeho uchvacující tragikou. Možná dokonce tvrditi: Čím neznámější biblický podklad, tím lepší. Skýtá posluchačům novou biblickou půdu a nachází tím větší pozornosti.

Ukažme na př. při kázání o Bolestné Matce Boží její předobraz ve Starém Zákoně, onu tragickou postavu Resfy, jak hlídá své na kul naražené syny, aby držela supy ve vzdálenosti, od počátku žní až do doby dešťů; David pohnut touto hrdinou láskou matky, povoluje čestný pohřeb mrtvým synům. Nemohly by odtud k Pietě býti předeny zlaté nitě shody a rozdílu? Viz 2 Král. 21, 10 nn.

Právě biblický podklad dává podnět k diferencovanému, ne obecně známému pojednání tématu, nebo je s to i nezbytné, obecně známé průpovědi ozářiti v novém světle.

Příklad: Dušičky, dušičkové kázání.

Úvod: Biblický příklad zvolený dnes ze Starého Zákonu, aby nám znázornil: a) Vinu duší v očistci, b) Bídu duší v očistci, c) Účinek naší modlitby za ně.

a) Vina duší v očistci: Biblický podklad: Absalom, syn Davidův, dal při hostině úkladně zavraždit svého bratra Ammona. — Absalom musel proto před svým rozhněvaným otcem utéci do země Gessur k tamějšímu králi, svému dědovi. Zde žil po tři léta ve vyhnanství. — Užití: Tato země Gessur jest obrazem tohoto svě-

ta. Zde žili kdysi duše očištcové jako lidé ve vyhnanství, daleko od nebeského domova. — I ony žily jako provinilé. Některé snad ne tak provinilé jako Absolon; neboť některé z těchto duší mají v očištcích odpykávati jen všední hříchy; většina má ale odpykati hříchy těžké, které sice byly odpuštěny, ale nedostatečně odpykány.

Žily snad po desetiletí jako provinilé v zemi Gessur, tedy na tomto světě, odloučeny od Boha jako Absalom od svého otce; postrádaly domova, dítek Božích, stavu milosti; zajisté také mučeny steskem výčitek svědomí po domově, časnými tresty již na zemi. — Utekly před Bohem, utěšovaly se na zemi Gessur, na tento svět s jeho pozemskými radostmi a hříšnými požitky. — *Paranese*: Kdyby duše v očištcích směly ještě jednou podstoupiti zkoušku tohoto života, jak zcela jinak žily by po druhé po svých zkušenostech z očištců. Chvála Bohu, my to máme ještě ve své moci, zajistiti se proti očištcům. Duše v očištcích mohou nám této možnosti záviděti. (N. B.! Zde přestane *paranese* prvního oddílu, aby předem neodňala silnou *paranese* oddílu třetího.)

b) *Bída duší v očištcích*. Biblický podklad opět pojat: Joab, Davidův vojevůdce, smíloval se nad vyhnaným princem. — Jeho lest: Posílá rozumnou ženu ke králi, která mu vypráví vyprávěnou událost. Z obou jejich synů jeden zabil druhého, a kdyby nyní podle zákona vrah měl býti popraven, že by neměla vůbec žádného syna. Na to král dává vrahovi milost. — Nyní přízná žena svou lest. Když David udělil milost jejímu synovi, musí na milost vzít i vlastního syna, Absaloma. — Král se cítí polapen za slovo a Absaloma přijímá na milost. Tento smí se navrátiti do Jerusalema; zůstává ale vypořádan ze dvora, nesmí „viděti tváře královny“.

Dvě léta žije Absalom v Jerusalemě. — Nemůže toho již déle snést. Prosí Joaba, aby k němu přišel. V Gessuru prý to bylo ještě snesitelnější. — Ale Joab nechce k němu přijíti; bojí se rozhněvati krále, když se bude ještě dále za Absaloma přimlouvati. — Absalom na to sahá k zoufalému prostředku: Káže zapáliti Joabovo pole ječmene. Tento nyní opravdu k Absalomovi přichází, aby si stěžoval. Této příležitosti použije nyní Absalom, aby pohnul Joaba k nové přímlově u krále. Užití: Tento Absalom obrazem duší v očištcích. — Také ony tak dalece přijaty Bohem na milost, že přišly z Gessuru tohoto světa do Jerusalema dítek Božích, do očištců. — Dosáhly odpuštění, nesmějí ale viděti tváře Boží, jsou drženy ve vzdálenosti od nebeského dvora. — Proto v bolesti Absalomově, v bouřlivé prosbě o přímlovu spatřovati obraz utrpení duší v očištcích, jejich snažné prosby o náš soucit. — Dogmatické vyložení poena *damm* v očištcích. — Žádné rozptýlení povoláním, požitkem atd. — Láska k Bohu zesiluje v nich přání po držení Boha v muka. — Církev ona rozumná žena, která přímlovami záležitosti duší v očištcích u Boha zastupuje a také nás doporučuje. — Duše v očištcích nás trápí (pole ječmene). Mnohým se již hodnověrně zjevily. Hlásí se snad

také ve snech. — *Paranese*: Proto mítí s nimi soucit! — Kterými prostředky můžeme a chceme jim pomoci?

3. Účinek našeho přispění. Biblický podklad: Joab jde skutečně ještě jednou k Davidovi a přimlouvá se. Jde to snáze, než myslil. — David je sám rád; neboť i jemu bylo Absaloma líto. Musel právě býti přísný, k vůli příkladu a královské spravedlnosti. — David přijímá Absaloma na milost, líbá jej. — *Prohloubení*: Jakou moc měl přece tento Joab nad Davidem! — Platí něco u krále, když mu pomohl z rozpačitosti. Mimo to pomohl Absalomovi k jeho celé hodnosti, učinil se mu dlužníkem. — *Užití*: Pomoc duším v očištění činí nás Bohu příjemnými. Také Bůh miluje tyto duše, jsou ve stavu milosti, předmětem božského zalíbení. Také jeho smilování s nimi je zdržováno jeho spravedlností. Tím, že tedy přinášíme zadostučinění, pomáháme takřka Bohu z rozpačitosti.

Jaký účinek pomoci duším v očištění: Pomáháme jim k slávě nebeské a nebeskému štěstí, rozmnožujeme tím slávu Boží. — *Užití*: To vše slouží nám k zásluze a — důležitému napomenutí. — Pomoc duším v očištění klade nám na srdce myšlenku na věčnost, soud Boží. Tato myšlenka účinně odstrašuje od hříchu. — Škodou obyvatelů očištěnce zmoudřeme. — Mějme smilování se svou ubohou duší.

Závěr: Nevděk Absalomův. Vyhlásil se králem. Davidův útěk kryt od Joaba. — Joab usmrcuje Absaloma.

Zde se naše přirovnání troskotá. — Duše v očištění, hodnější než Absalom, jsou vděčné. — Neuvalují více na sebe viny. — Umějí měřiti naše dobrodíní podle své nouze. — Pomáhají nám jako svatí také k úspěchu.

Tento nástin, dobře pracovaný, musel by podrobiti pozornost, porozumění a spolucítění posluchačů svému cíli, účinné pomoci duším v očištění. Byl by pocítován jako zážitek.

Konečně, abychom ukončili vyvrácení druhé námitky, biblický podklad motivuje silná, hluboko a bolestně do srdce vnikající napomenutí a odvrátí od kazatele odium. Mysleme na př. na řeč kárnou, která někdy může být povinností kazatele. Můžeme mnohem více říci při dovolávání se Písma sv., protože posluchači cítí, jak uraženost nebo rozhořčení konečně se kvalifikují jako vzpírání se proti Písmu, evangeliu, Duchu sv., nebo Spasiteli. — Viz vzor 2, strhující líčení moderního farisea.

3. Námitka. Odkud ale máme vzít podklad pro všechny případy? — Odpověď: Zcela správně; zde bude asi větší tkvítí těžkost a překážka pro náš systém.

A přece! Pro homilii a tématické kázání z perikopy jest podklad dán již v perikopě. Pro pořadová kázání, na př. o bož-

ských atributech a pro kázání příležitostná musí býti volen. Často jej snadno nalezneme, hledáme-li téma v jednotném katechismu, čili v Katechismu Římském. Tam možno naléztí mnohonásobně odkazy na biblický podklad. — Také „Biblisches Reallexikon“ od Dr. Edmunda Kalt-a, Schöningh, Paderborn může tu konati dobré služby.

Prvním nevysychajícím pramenem jest ovšem Písmo sv. samo. — Písmo sv. nikdy neodepře knězi, který je na základě pravého katolického pojmu inspirace drží uctivě v rukou a pokud možno denně čte a studuje i rozjímá a modlí se. — Použije-li k tomu homiletických brýlí, z lásky k úřadu kazatelskému a ke křesťanskému lidu uvažuje o možnostech upotřebení na kazatelně, pak tento karitativní úmysl naprosto není profanací.

4. Námitka: Bude se ale hoditi biblický podklad pro všechny druhy kázání, také pro katechetická, liturgická, i pro stavovská?

Ovšem, pro tato teprve dobře; uchrání před doktrinářskou suchopárností. — Viz vložené skizzy a provedené vzory!

Kázání o svatých, s výjimkou kázání o Matce Boží a biblických svatých, zvolí své podklady lépe z života světců.

Praktické vypracování kázání.

Když jsou nyní vymezeny prvky zbudování kázání, budiž vytyčeno shrnutím a opakováním schema navrženého systému.

§ 1.

Schema kázání.

Úvodní citát: Viz I, § 1.

Úvod: Jeho různé zdroje. — Viz I, § 2.

Ohlášení tématu. — Viz I, § 3.

Omezení na hlavní větu. — Její formulování jako tvrzení, otázka, imperativ. — Viz I, § 3.

Věta vyjadřující cíl. — Při kázáních didaskalických ponejvíce zamlčena. —

Při parenetických kázáních ponejvíce spadající s hlavní větou imperativní (optativní). — Viz I, § 4.

Rozdělení. — Rozvinutí hlavní věty. — Motivování věty vyjadřující cíl. — Viz I, § 4 a III, § 1, 1.

Vypracování: I. II. III. bod.

Biblický podklad. — Viz III, § 3.

Exegetické prohloubení a uspořádání pro užití. — Viz IV, § 1.

Vysvětlující užití. — Viz IV, § 1.

Parenese. — Viz IV, § 1.

Přechod k příštímu oddílu. — Viz I, § 6.

Závěr: Nová myšlenková linie. — Všeobecné hledisko nebo zbytek perikopy. — Viz I, § 7.

Snesení bodů na téže linii. — Viz I, § 7.

Toto schema jest směrodatné a nemusí se státi šablonou. Může připustiti zkrácení, shrnutí. Může se někdy přejíti od tématu hned k rozdělení. Exegetické prohloubení a uspořádání může se jeviti někdy přebytným; parenese budiž kladena na srdce již svým účinným výkladem.

K vysvětlení tohoto schematu nechť slouží následující poznámky:

Vypracování přiděluje prvnímu bodu hlavně věci rozumové. Biblický podklad, nebyl-li předtím předčítán, uvede se přehledně ve známost, a pak, když se jednotně oddíly táhne, jest oddílu postaven za základ po stránce rozumové. — Je-li pro každý oddíl volena vlastní biblická událost, podá se první dle psychologického citění rovněž více rozumové. Jestliže je dáno oddílu, t. j. jeho užití, pododdělení, má býti již v podkladu uspořádáno toto rozdělení, toto pododdělení, takže se myšlenky užití rozvíjejí v témž pořadu, v němž byly uspořádány v podkladu.

Užití podrží pokud možno vysvětlující charakter. Zabývá se podle potřeby vysvětlením pojmů, jichž porozumění je pro kázání nutné, vyvrácením předsudků, nesprávných pojetí a pod. a směřuje k důkazu analogie mezi dnešními poměry a biblickým podkladem. — Toto vysvětlující užití má se ve svém průběhu afektivně zbarviti, takže i cit přijde v prvním oddílu poněkud ke svému právu. — Parenese prvního oddílu jest ještě zdrželivá a spokojuje se vyzváním k subjektivnímu přijetí obsahu, tedy k úkonu víry, k zájmu, k důležitosti tématu.

Druhý bod má býti podstatně afektivní. Již biblický podklad se v tomto smyslu volí, prohlubuje a využívá. Nicméně jako přednesení, potřebující vysvětlení a exegese, dodává bodu část rozumovou. Také užití může postaviti za základ afekt ještě jako osvětlující, aby jej nechalo vzrůsti ve světle životní tragiky.

Parenese hledí v nutném případě vyplývající pocity nechuti, tedy bázně, smutku, žalu, hořkosti, rozhorlení opra-

viti v afekt důvěry, bolné odevzdanosti, nadšení, hotovosti k oběti a pod.

Tedy také rozum a vůle přicházejí k tahu a nejsou přes všechnu snahu pohnutí vyřaděny.

Konečně třetí bod má kázání učiniti zralým pro útok. Biblický podklad nese již silné tóny vůle. Prohloubí se vysvětlením, exegeticky, t. j. ukázáním překážek dobra na jednajících v události. Užítí použije ještě jednou nejsilnějšího afektu, aby pak položilo cílový požadavek kázání. K vynucení rozhodnutí burcuje se nyní i přirozené pudy, jmenovitě egoismus. Kazatel apeluje na mravní založení, na cit spravedlnosti, povinnosti, ohledu na bližní, lásky k příbuzným. Konečně může býti vtoukáno „ty musíš!“ pod hrozbou trestu Božího pro případ neposlechnutí, poukazem na zaslíbení Boží pro zachovávaní. Také zde tedy předcházejí účelně působení na rozum a cit.

Biblický podklad může býti volen zvlášť pro každý bod. To bude doporučitelno při velmi daleko zabíhajících tématech, na př. „Určení člověka“, při tématech, která mají osvětliti velmi různé vztahy, která by nemohla snadno a bez trhání býti vypracována z jediné události nebo postavy, tedy jmenovitě při stavovských cvičeních a kázáních. Má-li se kázati na př. na téma „trpící žena“ ve Svazu matek nebo jiné organizaci žen, nebude moci jediný biblický typ ženy osvětliti všechny druhy utrpení ženy. Následující podklady mohly by tento úkol vyplniti:

a) Skryté utrpení: Žena krvotoká. (Lk. 8, 43 nn.) — Viz i paralelní zprávy! — Hledí své utrpení zatajiti. — Užítí pro mlčelivost ženy trpící.

b) Utrpení starostí: Trpění pro jiné. — Vdova naimská. (Lk. 7, 11 nn.) — Pro syna. — Užítí pro odpovědnost ženy. — Viz vzor 4!

c) Zaviněné utrpení: Shrbená žena. (Lk. 13, 10 nn.) — Satan držel ji svázanu. — Tedy od něho porobena. — Užítí: Utrpení ženy jako následek hříchu.

Ovšem, jednotě prospěšnější je prosazení všech oddílů touž biblickou událostí, která, rozdělena dle psychologických hledisek, v každém oddílu se vždy pojímá. Viz vzor 5!

Biblický podklad, protože dodává osvětlující část každého oddílu, eventuelně také důkaz autority, prohlubuje se a při-

pravuje k užití. Nicméně smí při delších výkladech, na př. ve vysvětlujícím užití nebo v parenesi nakrátko opět ožít, ba i ve formě nového rysu, který na ní byl mimochodem získán.

Mají-li býti rozvinuty a povšimnuty mnohé jednotlivosti, jmenovitě vykazují-li oddíly zdařilý pododdíl, může býti v každém nebo také jen v jednom oddílu podklad rozložen a každému pododdílu přizpůsoben a představen.

Na př.: Podnět: Slavnost posvěcení chrámu. — Téma: Katolický dům Boží. Rozdělení jak následuje. — Biblický podklad: Stánek úmluvy. — Viz II. Mojž. 36 a následující kapitola.

Úvod
Ab
ilustra-
tione
biblica

Tažení národa israelského pouští. — Již na cestě činí Bůh přípravy pro usazení v zaslíbené zemi, pro zbudování státu. — Nejprve diktován Mojžíšovi občanský zákoník; potom bohoslužebný zákon.

Téma

Měla býti utvořena společná svatyně, bohoslužebný jednotící střed. Proto rozkaz k Mojžíšovi postavití stánek úmluvy. — Musel býti pohyblivý. — Byl představou pozdějšího chrámu a obrazem katolických domů Božích. — Uvažujeme: Provedení, posvěcení a upomínání katolického domu Božího.

Hlavní
věta

Rozdělení

1. Provedení domu Božího.

Všimněme
si uspořá-
dání
podkladu!
a) Potřeba
materiálu
b) Účast
veškerého
lidu

Mojžíš oznamuje sbírku materiálů na zbudování stánku úmluvy. Čeho bylo k tomu třeba? Zlata a stříbra, látek purpurových, barvených kůží beraních, dříví akátového, drahokamů a pod. Bylo to právě to nejlepší, nejdrahocennější. — Dojemná horlivost, s níž bylo vyhověno sbírce. Nikdo nechtěl zůstat pozadu, ženy věnovaly své šperky, mužové dopravili dříví a kůže, chudí zúčastnili se prací, knížata poskytla drahokamy. — Sbírkou musela býti zastavena.

c) Účast
umělců

Nyní vyvoliti umělce. Někteří od samého Boha povolání ke spolupráci. O jednom z těchto se praví: „Naplnil ho duchem Božím, moudrostí, důmyslem,

vědomostmi, všestrannou dovedností.“ (II. Mojž. 35, 31.)

Tak byly uskutečněny také katolické domy Boží. Stavba kostela za každé doby kladla vysoké požadavky na osadu. — Kolik kamení, povozů, práce ruční a s potahem? — Zlato a stříbro přineseny pro svaté nádoby. Od toho okno, od onoho poboční oltář, od třetího pořízena zvonice nebo aspoň zvon. Také dnes pořádány sbírky pro budování kostela, zvýšena kostelní dávka.

Tím přibrán veškeren lid k budování kostela. Domy Boží výtvořily lidstva. — Proto dům Boží také domem vašim. — Všichni mají účast na něm, také ti nejchudší v osadě, kteří jinak nic krásného nenazývají svým, také jim posvátné umění přístupno v domě Božím, umění stavební, umění malířské, hudba.

Také naše domy Boží postaveny a zařízeny od umělců, od schopných lidí, které Bůh povolal, moudrostí a vědomostmi i všestrannou dovedností obdařil. Také křesťanské umění dítkem Božím. Nechť vzbudí Bůh také v naší době takové pravé, křesťanské umělce, kteří vytvoří opět žádoucí díla umělecká, kteří na kolenou malují a dlabou.

Nám všem zbývá úkol: Přispívati na stavbu, vydržování, okrášlení domů Božích.

Námítka: Budujte a opravujte obydlí, ne kostely! Vytvořte člověka důstojné poměry bytové, místo nádhery kostelů!

Vyvrácení: K dnešní bídě přihlíží se i při stavbě kostelů. Kde se kostely budují, opravují, tam též sociální myšlenka živa (— Rusko dělá z kostelů ne příbytky, ale musea bezbožných). Odpor přichází se strany lidí bezbožných, kteří by chtěli dáti Bohu výpověď nejen z kostela, též se světa.

Katolík přináší rád oběti pro dům Boží. — „Pane, miluji krásu domu Tvého a místo, kde přebývá sláva Tvá“ (Ž. 25, 7.).

Katolík ví lépe než Bohu odcizený, moderní po-

Užití
nejprve
vysvětlující
Odpovídá
a) podkladu

Odpovídá
b) podkladu
Vzrůstá
v afekt

Odpovídá
c) podkladu

Afekt
trvá

Parenese
počiná

Námítka;

vyvrácení
má
odstranit
překážku
rozhodnutí

Parenese
v tomto
oddílu
kázání a
podkladu
ještě
zdrženlivě
přizpůsobena
Přechod

han, co má ve svém domu Božím. „Dům Boží,“ ano, tím jest vše řečeno.

2. Posvěcení domu Božího.

Pojeti
podkladu

Pro častý odpad národa putujícího na poušti chtěl mu Bůh odeprítí své milostiplné přítomnosti. — Mojžíš dosáhl svou přimluvou setrvání Boží. Viz II. Mojž. 33, 17. — Vyplnění přivodilo stánek úmluvy.

a) Příby-
tek Boží
Prohlou-
bení
toho:

Ve velesvatyni, nad archou úmluvy ve svatém oblaku Bůh přítomen. — Tím stánek úmluvy nejen místem modlitby, prostorem pro bohoslužebné úkony, nýbrž stánek Boží u lidí, příbytek Boží.

b) Čest

Jaká čest pro národ židovský! — Nyní teprve pravdivým: „Není jiného národa tak velikého, jehož bohové byli by mu tak blízko, jako je blízko Bůh náš všem prosbám našim.“ (V. Mojž. 4, 7.)

c) Možnost
dotazování

Zde v nejsvětějším stánku mohl býti Bůh od nejvyššího kněze dotazován v důležitých pochybných případech a těžkostech. Jakou cenu to mělo pro tak často ohrožovaný národ!

d) Důvěra

Jakou důvěru muselo národu vlévatí jisté vědění o přítomnosti Boží, jak neoblomnou odvalu mu dáti!

To jest největší předností také našich katolických domů Božích. — Eucharistická přítomnost. — Tajuplně jako v oblaku zahalení v podstatě chleba přítomen.

Toto jest stálým zážitkem katolíka. — Doslovné vyplnění zaslíbení Ježíšova: „Já jsem s vámi po všechny dni až do skonání světa.“ (Mt. 28, 20.)

Jaká čest pro nás katolíky! — Každého času připuštění k audienci Krále králů. — Oduševňující nás cit vznešenosti. Přemáhající v nás nízké.

Také před svatostánkem možno dotazovati se Boha ve všech těžkostech a pochybnostech. — Při důležitých rozhodnutích před svatostánkem Boha se tázati. — Jak zcela jinak byli bychom často jednali!

Zde jest pramen síly v naší slabosti, beznaděj-

Všimněme
si, jak
v druhém
oddílu
afekt
převládá
samotnou
vysvětlou-

nosti. — Ke svatostánku, a opět neseme snadněji svůj kříž, vítězně obstojíme ve svých bojích.

Věříte tomu? — Jaká to otázka! Jsme přece katolíci! — Dobře, proč pak ale tak málo návštěvníků před svatostánkem? Snad přes celý rok žádné návštěvy mimo nedělní bohoslužby. — Jest nám přítomnost Ježíšova tak lhostejnou? — Není přece oprávněná otázka po víře, živé víře?

Zde právě začíná napomínání katolického domu Božího.

3. Napomínání domu Božího.

Okolo stánku nádvoří s oltářem celopalů, před vchodem měděné umyvadlo. Toto bylo nádvořím modlitby pro lid.

Prostor před oponou zván svatyní. — Zde stůl s předkladnými chleby, sedmiramenný svícen, kadi-dlový oltář. — Přístup měli jen kněží.

Pohled do stánku. — Nádherně zhotovenou oponou dělen ve dva prostory.

Za oponou tmavý prostor, velesvatyně s archou úmluvy.

Nad tím vznášející se svatý oblak, přítomnost Boží. — Jen jednou za rok vchází velekněz do tohoto prostoru.

Podobné rozdělení prostoru též v domě Božím. Nádvoří = loď chrámová, modlitební prostor pro lid. — Svatyni stánku odpovídající kněžiště, místo modlitby pro kněze. — Velesvatyni odpovídající hlavní oltář se svatostánkem. — Tedy také zde postupná řada hodností a plnomocí. Lid, kněžstvo, Bůh. — Kněžstvo zprostředkující mezi Bohem a lidem.

Ohraničení nádvoří ve stánku úmluvy zhotoveno z méně cenných látek. Čím blíže velesvatyni, tím látky nádhernější a cennější. Ve svatyni látky jen nejdrahocennější, přípustno nejčistší zlato.

Tak též v katolických chrámech. — Čím dále ku

jičí část,
tím spíše
užití a
parenese
proniká
Parenese
podporo-
vána
afektem
zahanbu-
jícího
usvědčení

Přechod

Uchopení
podkladu

Vysvětlující část

Užití

Opětne
uchopení
podkladu
rozložení
v tomto
oddílu
Užití

předu, tím umělečtější oltáře, obrazy, ozdoby. Na hlavním oltáři, zlatém svatostánku rozvíjející se největší nádhera.

Parenese

Ve všem se vyslovující důtklivé napomínání domu Božího. — Dům Boží označující křesťanu cestu spásy.

Části užltí
odpovídají
zde opět
pořadí
v podkladu

Vstupuješ do kostela. U vchodu měděné umyvadlo, kropenka. Máš nastoupiti nejprve cestu očištění. Prvním tvým úkolem přemoci hřích, obmytí lítostí a pokáním.

Potom cesta posvěcení. — Sedmiramenný svícen, věčné světlo před svatostánkem září ti vstříc, osvětluje Spasitele, Světlo světa. On má býti tvým vzorem na cestě osvětlení. — Osvojení si křesťanského rázu ctností následováním Krista.

Předneseni
se stává
vřelým

Konečně cesta sjednocení. Jejimi zastaveními jsou mešní oltář, mřížka (pro sv. přijímání). — Sjednocení s Bohem ve stavu milosti, oběti, svátosti. — „Žiji pak nikoliv více já, nýbrž žije ve mně Kristus.“ (Gal. 2, 20.)

Cím dále jdeš ku předu, tím cennější, drahocennější tvé duševní látky, tvé modlitby, úkony ctností, tvé dobré skutky. Máš býti před oltářem čistým zlatem. — Jak jsi daleko?

Smíš také postoupiti do kněžiště. V zákonu lásky již nejsou meze tak přísné. Také ty máš kněžství biřmování. — Vybidnutí ke katolické akci.

Závěr

Každý pohled na dům Boží budiž ti napomínáním k pokroku. Místo v listě k Židům 9, 11—13 se přibere jako nová linie. — Tato převaha našeho božského velekněze nad starozákonním postaví se v analogii s převahou katolického domu Božího nad stánkem úmluvy.

Nová
linie.

Snesení
bodů

Zajisté jest kostel budovou vystavěnou rukou lidskou, lidskými prostředky, přece však obývanou Bohem, posvěcenou obětí, stálým upomínáním, abychom se stali účastnými veškerého ovoce vykoupení.

Vyznění

Vyznění utvořeno místem k Žid. 9, 14.

Návod k vypracování kázání.

Jsou kazatelé, kteří písemně pracovati nemohou nebo nechtějí. Pokud je toho příčinou pohodlnost, máme je jen upomenouti na velkou odpovědnost, kterou mají za slovo Boží. I když jsou talenty obratnými v řeči, nelze popíráti, že by mohli vykonati mnoho lepšího a zdařilejšího, kdyby spojili píli se svým nadáním. Čím výše stojí kázání nad světskou řečí, tím tíže se jich dotýká výčitka Quintiliána, světského pohan-ského řečníka: „Méně dobře řečniti, než bychom byli s to, ... je zpronevěrou a zradou na věci, za níž jsme se zavázali státi.“

Ale bezpochyby jsou také kněží, kteří mluví z hluboké vnitřnosti, jichž důkladná příprava spočívá v denním rozjímání a modlitbě, kteří svou látku kázání vnitřně zažijí a přímo zakusí, kteří pravdivě mohou říci: *Credidi, propter quod locutus sum*. Takový byl svatý František, který zklamal, když se naučil dobře disponovanému kázání a chtěl je přednésti, o němž ale jeho životopisec píše: „Nepoužíval žádné retoriky. Mluvil přímo z plnosti srdce v krátkých, rychlých, ale jadrných větách. Nevypůjčil si svého způsobu mluvení od suché moudrosti školské. Jeho domácká mluva byla nesena a okřídlena jedine srdečnou upřímností řečníka, dramatickou živostí myšlenky a přirozenou nazíravostí básníka. Byla-li slova později zbavena ohnivého nadšení okamžiku, od lidí dále podána, často asi byla pocitována jako bezmocná a bez šťávy.“ — Z „*Der heilige Franz von Assisi*“ od P. Cuthberta, O. M. Cap. — Verlag Alsatia, Colmar.

Nejsme bohužel kazateli tohoto rázu a proto jdeme na kazatelnu ve jménu Boha cestou vedoucí též k cíli a nevyklučující zvláštních osvícení, cestou namahavého tvoření.

Bezpodmínečně se doporučuje písemná práce již před napsáním kázání nebo aspoň před podrobným náčrtem.

Prvým úkolem kazatele jest volba tématu, odpověď na otázku: Čeho chci dosáhnouti a proto o čem kázat?

Výběr je systematický, volí-li se pro cyklus kázání. Pak jest

otázka po tématu pro jednotlivá kázání snáze rozřešena. — Jest aforistický, volí-li se při každé příležitosti kázání nezávisle od spojení. — Pro pravidelné obřadné kázání jest po nejvíce směřodátnou a dávající podnět epistolní nebo evangelní perikopa. Bohužel věnuje se ostatním mešním částem pozornost jen zřídka a právě ony by mohly epistolu nebo evangelium často ozářiti novým světlem a účinně předejiti věčné jednotejnosti kázání z perikop. Pokud se toho týká, poukazujeme jmenovitě na souvislost mezi orací a evangeliem, orací a epistolou.

Tak na př. osvětlují se na 5. neděli po velikonocích vzájemně orace a epistola. Orace prosí o správné jednání ze správného smýšlení (ut cogitemus, quae recta sunt et eadem faciamus). — Epistola přináší příklady pro opomíjení správného jednání ze správného smýšlení. — Hlavní věta: Celým křesťanem jen ten, jehož jednání souhlasí s jeho vírou. — Tato myšlenka vede ke krásné epistolní homilii, dokonce bez nutného přeskupení. — Úvod: Orace příkladem, jak se máme modliti v neděli prosebnou. Nejen o vedlejší věc časných záležitostí, nýbrž o hlavní věc své spásy duše. — Správné jednání ze správného smýšlení. — Sv. Jakub dává pro to v epistole směrnice:

1. Slovo Boží nejen poslouchati, nýbrž činiti. Látku k tomuto oddílu skytá epistola. Pojedná se o ní exegeticky a užije. — Poslouchání slova Božího jest výronem dobrého smýšlení, ale bez uskutečnění poloviční věci. — Jak na tebe kázání působí? Zajímá, pro okamžik se líbí, potom zůstává vše při starém. — Krásný obraz o „patření do zrcadla“. — „Ten bude blahoslavený ve svém konání.“

2. Ovládati jazyk. Viz pro to nádherné poznámky svatého Jakuba o jazyku. — Krásné rozšíření zde pověděného. (Jak. 3.)

Také zde tak často smýšlení (putat se religiosum esse) v odporu s uskutečněním. Zbožný a zároveň lásky prázdný jazyk.

3. Pěstovati čistou zbožnost. Správný čin pozůstává ze skutků lásky k bližnímu a ovládání sebe, vše to pro Boha (apud Deum et Patrem). — Zde neklamná zkouška.

Závěr: Nyní orace srozumitelnou. — Snesení bodů. — Úmysl pro prosebné průvody.

Na 10. neděli po sv. Duchu osvětluje orace evangelium. Jak krásně osvětluje modlící se celník jednotlivé myšlenky orace!

Téma by znělo: Modlící se hříšník.

1. Má se též hříšník modliti? Ovšem, Spasitel nechává hříšníka, celníka modliti se. — Orace je správnou modlitbou hříšníka. Dogmatický výklad o potřebě a prospěšnosti modlitby hříšníkovy. — Modliti se ještě nástrojem na dálku, duší, stojíme-li vůči Bohu „zdaleka“.

2. Zač se má hříšník modlit. „Bože, buď milostiv mně hříšnému!“ — Orace to praví ještě zřetelněji: Musí se modlit o ušetření a smilování, o účast na nebeských statcích. — O ušetření ne v ohledu časném; neboť právě tresty Boží mohou býti důkazem jeho slitování. — Zaslíbení nebeských statků, vyhrožování věčnou ztrátou má působiti na hříšníka.

3. Jaké podmínky klade Bůh modlícímu se hříšníkovi? Pokorné poznání „Mně hříšnému“. — Upřímné doznání. — Zpověď. — Tak vyslovena podmínka i v oraci: „Kteří za tvými přísliby (a podmínkami, na něž jsou vázány) spějeme.“

Velmi málo jsou povšimnuty též introity mší nedělních a svátečních, tyto často tak duchaplně zvolené, náladové akordy, které by mohly býti vybudovány v celé komposice. Zde všimněme si zvláště sloves nebo podstatných jmen. To poskytne často ku podivu krásná rozdělení.

Na př.: Svátek sv. Štěpána. — Téma: Naši pronásledovatelé. — V introitu jsou naznačeny tři skupiny: *Sederunt principes — adversum me loquebantur — inique persecuti sunt.*

1. Knížíta zasedla k soudu. Nejprve dokázáno na Štěpánovi. — Vysoká rada, mocnáři. — On naproti nim utíká se k vyšší moci: *adjuva me, domine, deus meus!*

Užití: Nespravedlivé nakládání představených, vlivných s poddanými, závislými. — Jak daleko smí jíti obrana? — V případě nemožnosti odevzdání v Boha.

2. Smlouvala se na mne. Doklady ze života Štěpána. — Žaloba na něho. „Sluha tvůj cvičí se ve tvých ustanoveních.“

Užití: Která přikázání přicházejí v otázku oproti pomluvačům, haštěřivcům, urážecům? (Láska k nepřítelům. — Nespláceti zlé zlým. — Zdrželivost v úsudku.) Také otázka: Jest na mých pomluvách od jiných něco oprávněného? znamená cvičení se v ustanoveních.

3. Nešlechetníci mne pronásledují. Doklady ze života Štěpána. — Zášti jeho soudců — *stridebant dentibus* — jeho kamenování. — Štěpán přes to chodí v zákoně Hospodinově (*qui ambulat in lege*).

Užití: Pronásledování od naskrz nevraživých, zlých lidí, od nichž jest se všeho nadíti. — V takových případech proměnit hněv, vystupující nenávist ve velký soucit. — Proč se takovými stali? — Takové lidi při vši oprávněné obraně příkladem mravní velikosti zahanbiti, přemoci, získati.

Nalezli-li jsme téma, stanovili hlavní větu, přistoupíme k inventio, ke sbírání materiálu. Již zde počíná písemné pracování; neboť myšlenky, které neutkví, opět mizí, jak přišly, postupují místo jiným a tak následuje zapletený zmatek, který nevytvoří žádného myšlenkového obrazu. Jen velmi snad-

no se pak opět zavrhne malomyslně celý plán tématu, předsedlá se a zažije na jiných rozvrzích totéž zklamání, až leťadlo nestálých myšlenkových pořadů přistane na obecném místě.

A přece mělo by zůstatí zásadou každé tvorby kázání: Co bylo jednou intuitivně spatřeno jako vhodné, provede se bezpodmínečně. Těžkosti, které se staví naproti, jsou zde k tomu, aby byly přemoženy. Právě toto překonávání těžkostí často kázání mocně podporuje a vede k originálním myšlenkám. Promiňte slovo, je ale správné: homiletické plody těžkého porodu stávají se ponejvíce zdatnými dětmi, které kazatel zahrnuje zvýšenou láskou mateřskou.

Je-li perikopa základem, důkladně se promedituje a přibere se též komentář na poradu. (Meschler, Lohmann, Bonner Bibelausgabe, Reck: Missale als Betrachtungsbuch, Niederhuber: „Das Neue Testament“ se svými jasnými předmluvami k jednotlivým oddílům, Schuster-Holzhammer pro Starý Zákon.) Mezi to se vmísí vlastní myšlenky o tématu. Nemá-li býti pojednáno o perikopě, hledáme v myšlenkách nějaké rozdělení a biblický podklad pro body náleznými prostředky, udanými výše na str. 49.

Všechny tyto nálezy napíše se pod sebe na list papíru. Každá myšlenka opatří se číslem, jak jest dole ukázáno. Nyní máme materiál, který zítra bude ještě jednou přepracován a k němuž se pak přidruží ještě několik čísel.

Dosud řečené nechť osvětlí příklad:

Spisovateli přínáleželo na 26. neděli po sv. Duchu, tedy na 6. neděli po Zjevení Páně, kázati při slavnosti památky válečníků. Jeho pohled padl na epištolu této neděle: 1 Thes. 1, 2—10. Některé výrazy epištoly poskytly vhodná myšlenková spojení a daly podnět. — Rychlé rozhodnutí: Perikopa sloužila za smuteční řeč o padlých. Niederhuber zřetelně rozpoznává v ní tři části.

Apoštol modlí se za Thessalonické a děkuje Bohu za jejich práci.

Apoštol připomíná své působení mezi nimi.

Apoštol označuje je pochvalně jako vzory.

To vše se může vztahovati na padlé válečníky. Každý bod bude vykazovati rozdělení ve tři: Thessaloničtí, padlí, my. — Doslovné znění epištoly bude se moci jen zřídka přibrati, protože potřebuje příliš velkého popularisování. Podám tedy o tom zprávu více věcnou, protože kázání smí trvati jen půl hodiny. — Mými posluchači jsou ze dvou třetin vojáci národní obrany a z jedné třetiny lidé ob-

čanského stavu. Nenechám si ujít příležitost, která se naskytá jen jednou do roka, abych se obrátil na vojáky, ne výlučně, ale hlavně. — Rozdělení jest dáno perikopou a vyžaduje jednotného formulování. Moje inventio podává již nástin kázání. — Předčítám epištolu před kázáním.

Úvod: Láska sv. Pavla k Thessalonickým.

Co praví žijícím, může platit rovněž nám milé obci mrtvých padlých ve válce. Co tedy praví apoštol?

1. Církev na modlitbách připomíná si padlé.

Podklad: Apoštol připomíná si Thessalonické na modlitbách. Jeho modlitba mísí se s díkem vůči Bohu; neboť to dobré na nich pochází od Boha. Jako dobré vypočítává: Pravověrné působení, láskyplnou ochotu k oběti, důvěryplnou vytrvalost.

Pavel tedy vychvaluje a děkuje svou modlitbou za práci, zásluhu.

Užití: Toto slovo obrací dnes církev na padlé.

I oni pravověrně působili. — Vyprávění vojenských kněží o zbožnosti válečníků (Bohoslužba, sv. přijímání, polní oltáře).

I oni ukázali láskyplnou obětavost. — Láska k vlasti výronem náboženství, 4. přikázání.

I oni pěstovali Bohu oddanou vytrvalost. — Sázka života.

Parnese (ještě střízlivá): Výkon padlých zavazuje nás k modlitbě za ně. Církev musí zachránit tuto slavnost před zesvětštěním.

Národní obrana, dědicí tradice starých vojsk, musí si velice vážiti povinnosti ke kamarádství. K tomu náleží modlitba za padlé kamarády. Povel kazatele dnes zní: K modlitbě!

2. Církev byla starostлива o padlé.

Podklad: Apoštol poukazuje na svou vlastní zásluhu o osadu, na zvěstování radostného poselství s vynaložením své veškeré síly a sil nadpřirozených, které mu byly propůjčeny. „Samí zajisté víte, že náš příchod k vám nebyl prázdný.“ Nespatřovati v tom pošetilou chválu sebe, nýbrž velebení církve, která díky svým plnomocem může tak velké věci vykonati.

Užití: Toto slovo „Samí víte...“ obráceno na padlé. Jim platila církev tolik od mládí, tím více v polí. Jakého významu nabylo pro ně v zuřivé válce radostné poselství církve o Otci v nebi, o prozřetelnosti, o obětné smrti Kristově, o lásce bratrské! — Jan 15, 13. — Afektivní rozvedení! V neštěstí zůstala jim církev věrnou. — Vojenský kněz věrným přítelem. — Církev sestrou u nemocných v obvazišti, v nemocnici. — Svátosti umírajících poslední útěchou. — Poslední pozdravy zůstaveny kněžím.

Parnese: Proto neobracet církvi záda. — Nevysmívati se, nerouhati se. Církev přinášející svým poselstvím také dnes radu, útěchu, pomoc. Věci zbabělých lidí, přidávati se k davům, aby si nemuseli dodati odvahy k vyznání, k obraně. Jsí konečně jednou vděčen své církvi.

3. Církev poukazuje napadlé jako vzory.

Podklad: Vysoká pochvala Thessalonickým v ústech apoštola: „Kterak jste se obrátili k Bohu od model, abyste sloužili Bohu živému a pravému.“

Užití: I padlí mohou sloužiti za vzor nejen ve smyslu vojenské zdatnosti, nýbrž i mravní očisty. Žádné hromadné prohlásování za svaté, i oni slabými, duševně velmi ohrožovanými lidmi. Ale oni umírající, když ne žijíce, obrátili se od model.

Parnese: Překonávejte modly veřejného mínění, nesprávně porozuměné svobody, chladného egoismu. Překonávání těchto model úkolem militis Christi.

Závěr: Apoštol napomíná k očekávání Krista „kterýž nás vysvobodil od hněvu budoucího“. Tento soud hněvu počal válkou. — Padlí jeho obětí. Ještě není u konce. My očekávající Krista, vysvoboditele od soudu hněvu, modlíci se ve smyslu církve, potěšení církví, s ní modly překonávajícíe.

Máme všichni tvořiti národní obranu Boží.

Budiž přenecháno úsudku čtenářů, zda toto kázání, na počátku zdající se nepravdivým, se lépe nezdařilo, než kdyby, čistě pojmově založeno, mělo projíti právě při této příležitosti toky nebezpečných, sentimentálních a přehnaných myšlenek. — V každém případě odpovídá požadavkům přísně logického zbudování v průzračném, architektonicky působícím rozdělení ve tři každého bodu; jest budováno správně psychologicky, takže postup rozumového, afektivního a parnetického vystupuje najevo nejen v rozdělení, nýbrž i uvnitř oddílu. Biblický podklad působí oživeně a užití zúšlechtné.

Rozlišujeme mezi užitím a parnesí. Užití, které má býti vyvozeno z podkladu, obrací se více na rozum a ukazuje objektivně dnes trvající poměry ve světle biblického podkladu.

Hodně často bude moci ukázáním smutného nebo potěšitelného utváření stavů tvořiti afektivní moment uvnitř oddílu.

Naproti tomu parnese zdůrazňuje subjektivní povinnosti posluchačů, vyplývající z podkladu a vysvětlujícího užití, přibližuje tedy posluchačům cíl kázání, jehož se má úsilím vůle dosíci.

Samozřejmě může užití, důkladné vyložení dnešního stavu, za okolností činiti zbytečnou vlastní parnesí. Může právě již dosti zřetelně nechat uhodnouti cíl nebo cíl částečný, jehož se má dosíci v jednotlivém oddílu. Rovněž nechť kazatel někdy od exegeticky prohloubeného podkladu ihned

přejde k parenesi a motivuje ji úvahami, které by jinak připadly vysvětlujícímu užití.

V předešlém se předpokládalo, že kazatel již napřed téma stanovil, je na hlavní větu omezil, rozdělení z ní rozvinul a provádí inventio, aby nashromáždil obsah do ještě prázdných misek rozdělení.

Tak se nutně stane, jsou-li již témata určena vázáním na cyklus; nebo bylo-li kazateli téma dáno; nebo též je-li podnět kázání tak jednoznačný, že může přijíti v otázku jen jedno téma.

Naproti tomu často nastoupí postup opačný, cítí-li se kazatel podnícen perikopou, myšlenkami svátečními a pod., když mu tedy táne na mysli ještě neúplná a nejasná inventio a on se táže: Jaká pak by mohla z těchto zlomků býti utvořena budova, jaké téma by mohla pojmuti.

V tomto častém případě dospějeme cílevědomým, písemným pracováním často přímo mechanicky k tématu. Cvičme to na příkladu:

Na 12. neděli po sv. Duchu koná se sbírka charity.

Připadá evangelium o milosrdném Samaritánovi. Kazatel chce, aby homilie na tuto perikopu sloužila sbírce. Jak postupuje?

Podobenství o Samaritánovi tvoří pro úkol účelné zrno perikopy. Předchází mu úvodní vypravování a následuje závěrečné vypravování.

Úvodní vypravování obsahuje: Blahoslavení učedníků skrze Ježíše. — Otázku zákoníkovu. — Předběžnou odpověď Ježíšovu. — Potvrzení odpovědi zákoníkovy. — Jeho další otázku.

Závěrečné vypravování obsahuje: Otázku Ježíšovu k zákoníkovi. — Jeho odpověď. — Napomenutí Spasitelovo.

Sermo mohl by nyní přistoupiti hned k podobenství, vůbec nepřihlížeti k úvodnímu a závěrečnému vypravování; mohl by nyní čistě myšlenkově hledati rozdělení a doklady proň nalézti v podobenství nebo jinak někde.

Na př.: Tři stupně nápomocné, účinné lásky k bližním: a) Povinná, b) obětavá, c) ušlechtilá láska k bližnímu.

K a): Největší nouzi odpomoci jest přísnou povinností. — V protivě ke knězi a levitovi vyplnil Samaritán tuto povinnost.

K b): Samaritán poskytl pomoc cum gravi incommodo. — Mohl by to snáze vykonati přivoláním, prikázáním jiným, když byl nemocného obvázal. On učinil více, než byl přísně povinen.

K c): Ještě ne dosti. Samaritán jednal s nešťastným ušlechtilé. Zaplatil za něho, chce hraditi i případné větší výdaje při svém návratu. To je ušlechtilé, daleko překročuje povinnost.

Vsunou-li se v tyto oddíly důkladné poučení o povinnosti lásky k bližnímu, týkající se necessitatis extremae z mravouky a vhodné parenese, poskytnou krásně stupňované, logicky správné a účinné kázání.

Nicméně homilie nesmí této cesty nastoupiti. Musí všechny důležitosti perikopy, její celý obsah vyčerpati a vysvětliti.

Za tím účelem koná nyní kazatel svá studia, jichž výsledky přijme ve svou invenci a spojí s vypsanými momenty perikopy.

Tato inventio může vypadati následovně:

1. Ježíš blahoslaví své učedníky, protože Ho směji viděti a poznávati.

2. Mnohá pokolení židů toužila marně po tomto štěstí.

3. Zákoník táže se ve zlém úmyslu na podmínku blaženosti.

4. Spasitel nechává jej samého odpověděti ze zákona.

5. Zákoník klade další otázku, kdo je „bližním“.

6. Škola zastupovala též názor, že se bližním má rozuměti jen příslušník národa.

7. U Samaritána postavena do světla všeobecnost lásky k bližnímu.

8. Ježíš chce vyzdvížením Samaritána bičovati úzkoprsost rabinů.

9. Kněz a levita hrají žalostnou roli.

10. Samaritán jest postaven nad židy. Jest jejich vzorem.

11. Samaritán jest přímo typem Krista.

12. Body srovnání jsou: Upadnuvší do neřestí = lidstvo. — Olej a víno = křest a eucharistie. — Hospoda = církev. — Peníze na ošetřování = cena vykoupení. — Nejvyšší výklad podobenství.

13. Samaritán vzorem účinné lásky k bližnímu.

14. I opominutí pomocné lásky vůči potřebujícím pomoci může býti již hříchem.

15. Právě proto kněz i levita uveden v bezpráví.

16. Oni ovšem upadnuvšímu v neštěstí nic neudělali.

17. Upomínají na slovo Ježíšovo: „Pokud jste to neučinili jednomu z nejmenších těchto, ani mně jste neučinili.“ (Mt. 25, 45.)

18. Na tomto místě se oznamuje zavržení pro prosté opominutí.

19. „To čím a živ budeš.“ Tedy odměnou lásky je spojení s Bohem a blaženost.

20. Nezapomenouti ani na lupiče jako necitelné lidi! K tomu kněz a levita.

21. Významný a důležitý rozdíl ve výrazu: „A uzřev jej pomínul“ a „Spatřiv ho pohnul se milosrdenstvím.“

22. Láska Samaritánova jest nezištná, obětavá, velikomyslná. (Meschler.)

23. Duch Samaritána vládne povždy v církvi.

24. Závěrečné vypravování.

Meditace a studium vynesly invenci 24 body. Jsou ještě zmařeným páté přes deváté, dobrými stavebními kameny, ale žádným domem. Nyní běží o to, z nalezených myšlenek nalézti rozdělení

pro myšlenku vyjadřující cíl, která přece jest dána: Pomáhejte mírniti bídu!

Někdy se nalezne intuitivně při častějším přehlížení bodů. Když ne, práce postupuje mechanicky dále. Číslované body sestavují se dohromady podle své vnitřní příbuznosti, z a ř a z u j í se do skupin, jimž se vtiskne shrnující pojem. Povstane-li takovým způsobem více než tři skupiny, mohou snad býti uvedeny ve tři s psychologického stanoviska, tedy na část více rozumovou, více afektivní a na více parenetickou. Pak již rozdělení vysvitne.

Ukázáním na našem příkladě musí: 1, 2, 3, 4, 5, 6 exegeticky pojednány dáti úvod. Bod 24 bude museti tvořiti závěr.

Příbuzné myšlenky jsou obsaženy v 9, 14, 15, 16, 17, 18, 20. Heslo: Nedostatek lásky; v 7, 8, 10, 13, 21, 22. Heslo: Láska; v 11, 12, 19, 23. Heslo: Vzor.

Tato tři hesla vedou nyní k rozdělení: Věta vyjadřující cíl podrží se na zřeteli: Pomáhejme trpícím bídu! Za motivy slouží:

- a) Jinak budete od Spasitele poznamenáni jako necitelní.
- b) Tak ale podobáte se láskyplnému Samaritánovi.
- c) Tak budete pravými učedníky Ježíšovými.

Tak se rozdělení přizpůsobilo větě vyjadřující cíl a může platiti. Chceme-li ji indikativně klidněji pojmouti, může vyjít od hlavní věty a zníti: H l a v n í v ě t a: Ježíš dává naučení o lásce k bližnímu. Dává na uváženou: a) Nedostatek lásky, b) Cvičení se v lásce, c) Pramen lásky.

Nyní bylo tedy rozdělení nalezeno. Jest logicky správné; body se vzájemně vylučují. Druhý bod není snad, jak by se zdálo, obrácením, opakem prvního. To by bylo v případě, kdyby bod a) zněl: přítomnost lásky. Tak ale má za úkol, ukázati možnosti důkazu lásky, zatím co bod a) poznamenává hříchy proti lásce. — Také psychologicky je toto rozdělení správné; musí býti právě tak provedeno, že se stane zřejmým psychologický ráz bodu.

Nyní počíná v y p r a c o v á n í kázání.

Úvod jest stanoven. Jest jen otázkou: Jak mohu krátce a zajímavě podati úvodní vypravování, tak aby to nebylo pouhým opakováním právě čteného; že se naopak exegeticky vyloží a prohloubí i toto místo.

Každý z tří bodů nyní stane se předmětem studia. Jemu přidělené, očíslované věty invence se vypíší a ihned uspořádají. Při tom hledíme, zda nevyplývá subdivisio, v níž by mohly býti myšlenky shrnuty.

Taková vysvítá v našem prvním bodě snadno protikladem: Lupiči — kněz a levita; tedy jedni porušují lásku committendo, druzí omittendo. — V druhém bodě vyplývá: Konání ctnosti v smýšlení a jednání. V třetím bodě: Církev a křesťan.

Závěr tvoří shrnující vypravování. Při zkoušce zákoníkově může se také posluchačům uložití jakýsi druh zkoušky. To dá příležitost ke shrnutí bodů.

Homilie tedy znázorněna jako náčrtek nabude následující podoby:

Ú v o d.

Farizejský zákoník slyší blahoslavení učedníků od Ježíše. protože se ho dožili, v opaku k nesplněným tužbám mnoha století. — Zákoník zamýšlí svou otázkou po podmínce věčného života uvést Spasitele do rozpaků. Očekává, že Ježíš poukáže na sebe a tak přijde ve spor se zákonem. Ježíš odkazuje ho právě na zákon. Jako školák odřikává fariseus hlavní přikázání, jež mu Spasitel potvrzuje. — Smysl: Když to bez toho víš, nač pak se tážeš? — Tím jest jeho úmysl zmařen, zákoník zesměšněn. — Hledí se dostati z této ostudy („chtěje se ospravedlniti“) druhou otázkou po „bližním“. Obrací se, opět, aby přinutil Spasitele k zaujetí stanoviska k otázce tehdy mezi zákoníky přetřásané, zda se má bližním rozuměti jen příslušník národa nebo též Samaritán a pohan. — Odpověď Ježíšovu tvoří podobenství o Samaritánovi. — Podáno naučení o lásce k bližnímu. — Poukázání na neděli charity a sbírku.

Rozdělení.

(Všimněme si, jak je zde úvodní vypravování nejen podáno, nýbrž exegeticky vysvětleno, prohloubeno, tedy také na něm splněn úkol homilie.)

1. N e d o s t a t e k l á s k y.

Ježíš vytýká především nedostatek lásky. — Vidí jej ve dvojím chování. — Lotři dovršují vrchol nelásky. — Jejich způsob nakládání s cestujícím. — Committendo.

Sotva výše oceněn kněz a levita. — Omittendo. — Takoví od Spasitele pokáráni: Mt. 25, 45: „Pokud jste to neučinili jednomu z nejmenších těchto, ani mně jste neučinili.“ — Tedy rovněž mající v zápětí zavržení.

Užití: Poukaz na vyskytování se druhé třídy: Zničení hospodářsky slabších existencí mamonismem. — Lidé bez sociálního citění v těžké době bída.

Paranese: Zásadní ošklivení si u katolíka oběma směry. — Nepřidá se k necitelnému, zrádnému radikalismu, ale ani k těm kruhům, které bez ohledu na bídu trpících považují pohoršlivý přepych za život stavu přiměřený, bídu spatřují a pomíjejí.

(První díl byl rozumový, aby v paranesi napřed jen důtklivě přikázal zásadní stanovisko smýšlení.)

Přechod: Na toto tmavé pozadí maluje Ježíš světlý obraz Samaritána.

2. C v i č e n í s e v l á s c e.

Jak vysoko stojí Samaritán nad Židem! — O Židovi: „Spatřiv jej pomínil ho;“ o Samaritánovi: „Spatřiv ho pohnul se milosrdenstvím.“ — Tomuto smýšlení odpovídá jednání. — Jeho láska jest velkodušná: — Ježíš se úmyslně nezmiňuje, jakým krajanem byl nešťastný. Samaritán toho neví. Potřebuje pomoci. To stačí. — Jeho

láska jest obětavá. — Ošetření ran, převoz, postrádá soumara. — Jeho láska je velkomyslná. — Hrazení výloh, překročení výloh.

Užití: Bídu trpící často pocítováni jako obtížná chátka. — Pánovité stanovisko těch, kteří schvalují záhubu všeho slabého. — Zlepšení rasy. — Jen silné má oprávnění k existenci.

Parenese: I tam, kde nemůžeme pomoci, tam dobré slovo, modlitba, rada, návod k vyhledání dobročinných zařízení jest již pomocí.

Tam, kde pomoci můžeme, budme velkodušní, obětaví, velkomyslní.

Poukaz na taková zařízení, ústavy pro nemocné, slabomyslné, děti, staré lidi. Tam ponejvíce přinášeny těžké, osobní oběti osob řeholních. Proto se má zachovati hospodářská jistota takových ústavů peněžitými příspěvky. — To jest hlavním účelem neděle charity. — Má býti tebou přinesena lehčí obět.

Přechod: Měřiti tedy své oběti podle oběti Samaritánovy. A přece ani tento není nejvyšším vzorem pomocné lásky. Za podobenstvím vynořující se postava samého Spasitele. Zde:

3. Prazdroj lásky.

Typický výklad podobenství. — Samaritán nese rysy Kristovy. — Celé lidstvo upadlo mezi lotry. — Hřích dědičný. — Lidstvo sestoupivší z Jerusalema do Jericha; od pojmu Boha patriarchů k modloslužbě, s mravní výše původního náboženství k pohanické neřestnosti. — Neřesti jsou lotry, kteří oloupili lidstvo, okradli o všechny hodnoty. — Tu šlo kolem, aniž by mohlo a chtělo pomoci; pohanství, farisejsky zvrhlé židovství. — Tu přišel nebeský Samaritán, Vykupitel. Přinesl s nebe velký soucit, vyléčil rány lidstva. — Hospoda = církev. — Peníze na ošetřování: nevyčerpatelné zásluhy jeho utrpení.

Užití: Tedy z podobenství mluvící Ježíš ke své církvi. V ní pomocná láska základním zákonem. — Časná pomoc, ale zvláště duchovní pomoc oběťmi, svátostmi. — Olej a víno = Křest, pokání, eucharistie.

Parenese: Ježíš mluvící z podobenství k nám všem. Máme osvědčovati ducha jeho lásky. Dává nám vyhlídku na odměnu: „To čiň a živ budeš!“ — „Jdi, a čiň i ty podobně!“ Zajisti spásu své duše obětí pro charitu.

Závěr: Opakování. — Otázka Ježíšova k fariseovi. — Jeho odpověď. — Tím odsoudil Ježíš ještě jednou necitelnost, požehnal konání lásky a postavil do světla vykoupení.

„To čiň a živ budeš.“ — Amen.

Cum grano salis mající býti rozuměna možnost, mechanicky, t. j. neomrzelým, písemným dalším pracováním naléztí rozdělení, nechť jest ukázána na dalším, jednodušším příkladě:

Na 3. neděli po Zjevení Páně má býti pojednáno o evangelní perikopě. Vypravuje dvě zázračná uzdravení Ježíšova na malomocném a druhé na služebníkovi setníka z Kafarnaum.

Nejbližší ležící byla by zajisté částečná homilie s použitím malomocného, po příp. setníka v úvodu ex abundantia: Hned o dvou uzdraveních dnes podána zpráva. Omezíme se na jedno. — V příštím roce může býti druhá osobnost podnětem k částečné homilii.

Tak dobře. Ale náš cvičný úkol vyžaduje pojednání o celé perikopě, ať jako homilie nebo jako sermo.

Nadmíru břídliské bylo by rozdělení: a) Malomocný, b) Setník, Muselo by totiž býti asi totéž vypovídáno a dovozováno o jednom jako o druhém. I když chceme duchaplněji disponovati:

a) Malomocný nám ukazuje, jak máme pro vlastní utrpení k Ježíši přicházeti, b) setník nám ukazuje, jak máme k Ježíši přicházeti k vůli utrpení cizímu; i toto by vedlo k opakování stejných požadavků. Víra a důvěra, pokorná prosba, byly by požadovány v obou případech.

Úkol může býti tedy rozřešen jen na základě srovnání obou postav. Řešení musí postoupiti k objektivním hlediskům.

Přijde-li v úvahu sermo, nechť nejsou prostě opomíjeny nedůležité údaje perikopy o předcházejícím kázání na hoře, o příkazu mlčení malomocným, o zaslíbení pohanům a hrozbě dětem království; chceme-li naopak homilii, musí býti tyto zbytky perikopy umístěny jako výklad, případně použity (pro úvod nebo závěr.

Každým způsobem přichází v otázku srovnání podobností nebo rozdílností nebo obojí. S výjimkou v hořejším tématu naznačených (vlastní — cizí utrpení) sotva se naleznou podstatné rozdílnosti. Má se tedy studium vztahovati na podobnosti.

Inventio nabude následující podoby:

Malomocný.

Setník.

1. Malomocný jest z národa vy-loučen.	Setník jako pohan nenáleží k ná-rodu Božímu.
2. Malomocný jest stížen velkým neštěstím.	Také setník těžce navštíven.
3. Malomocný věří v Božství Je-žíšovo — „klaněl se mu“ — „Chceš-li“.	Víra setníková pochválena Ježí-šem jako vzorná.
4. Odevzdaná, pokorná prosba malomocného.	Pokorná prosba setníková.
5. Důvěra malomocného — „mů-žeš mne očistiti“.	Důvěra setníková. — Jeho při-rovnání.
6. Okamžité vyslyšení malomoc-ného.	Okamžité vyslyšení setníkovu.
7. Pokorné cenění sebe u ma-lomocného.	Pokorné cenění sebe u setníka.

Sestavení příbuzných bodů pod jedním heslem: 1, 2 — Heslo: Neštěstí; 3, 4, 5, 7 — Heslo: Ctnost; 6 — Heslo: Vyslyšení.

Z těchto tří hesel jest nyní utvořiti hlavní větu. Nalezne se jednoduše: „V neštěstí nabýváme cestou ctnosti pomoci Boží.“

Tím byl navržený systém k vypracování kázání dodatečně vyložen, „Cesta na kazatelnu“ ukázána a na základě dlouholetého cvičení spisovatele a mnoha jiných, kteří se jí svěřili, dokázána jako schůdná.

Láskyplné studium následujících vzorů nechť rozřeší ještě některé pochybnosti, nechť zvláště prokáže upotřebitelnost tohoto systému na různých druzích kázání.

DÍL PÁTÝ.

Naučné příklady.

Vzor 1.

Příklad čisté homilie.

Téma: Svátek Krista-Krále. — Království Kristovo. —
Hlavní věta: Správný pojem o království Kristově. — Věta
vyjadřující cíl: Buďte opravdovými poddanými Krista, Krá-
le! — Rozdělení: Ježíš nikoliv pozemský král, ne násilným
králem, nýbrž králem pravdy. Psychologická správnost uza-
vívá v sobě ještě stupňování.

Tu dicis, quia rex sum ego. (Jan 18, 37.)

Celá dnešní sváteční mše jest holdem Králi nebes,
Ježíši, jehož všichni obyvatelé nebeští velebí, jemuž
náleží ve všem přednost, jenž jest obrazem Otce, je-
muž dána věčná moc, jehož říše se nikdy nerozpadne.
Je tomu jakoby všechny vlastní části této mše zavoditi
chtěly těmito a podobnými výrazy v holdování Kristu-
Králi.

Jen v dnešním evangeliu stojí Pán hluboce ponížen

Úvod

A contra-
rio.

a pokořen jako nějaký trestanec před svým soudcem, před Pilátem, jenž se objevuje oděn v celou zastupitelskou hodnost a moc římského imperia.

Navázání
na bez-
prostředně
předcháze-
jící věci.

Právě vyjednával místodržitel s odpůrci Kristovými, byl se jich otázel na obžalobu proti Ježíšovi. Oni si učinili odpověď snadnou: „Kdyby tento nebyl zločinec, nevydali bychom ho tobě.“ (Jan 18, 30.) To bylo jednoduché, ale protože obžaloba k správci země zněla na velezradu a osvojování si království, musel jí Pilát přikládati důležitost a proto vstupuje nyní ve výslech Spasitele.

Téma.

Tri otázky klade Pilát Ježíšovi; tyto a odpovědi, jež dává Spasitel, tvoří celý obsah svátečního evangelia, který chceme v rozjímání vyčerpati. To nám zprostředkuje správný pojem o království Ježíšovu. On není králem pozemským, králem násilným, nýbrž králem pravdy.

Hlavní
věta.
Věta vy-
jadřující
cíl zaml-
čena.
Rozdělení

1. Kristus, nikoliv král pozemský.

Exegese,
podstatný
úkol homi-
lie, jest
zvláště po-
drobná.
Pojetí sy-
noptických
zpráv
k tomu
nutné.

„Ty jsi král židovský?“ Tak zní první otázka Pilátova. Spasitel neodpovídá ani ano ani ne, ale klade mu protiotázku: „Sám-li od sebe to pravíš, či-li jiní pověděli o mně?“ — Tato otázka Piláta zaráží. Abychom porozuměli jejímu úmyslu, musíme povážiti: Ježíš dávno prohlédl lest svých nepřátel, fariseů. Oni obžalobu, která se původně odehrávala na půdě náboženské, přenesli na obor politický, aby na Piláta učinili dojem. Nyní obviňují Pána z velezrady, jakoby usiloval o pozemské království. Tak rozumíme protiotázku Ježíšově a hnotu, který obrací proti Pilátovi. Spasitel chce říci: Piláte, jsi skutečně dosti neobratný, že věříš této hloupé obžalobě proti mně a prostě si ji přivlastňuješ? Nestydíš se, propůjčiti se za hlásnou troubu mých nepřátel?

Tuto výčitku Pilát jistě dobře vycítil z protiotázky Ježíšovy a proto vypadá jeho odpověď tak nevlídně: „Zdaliž jsem já žid? Národ tvůj a velekněží vydali

Všimněme
si zde již
doporuči-
telného
prostředku
vysvětlení,
parafráze!

mi tebe.“ Chce říci: Já jsem konečně římským místo-
držitelem a jako takový nesmím obžalobu z vele-
zrady neprojednanou zastaviti, i když ji prohlédám
jako úkladnou.

Tím zamítl Ježíš dosti zřetelně nesprávné pojetí
království, jakoby byl jen králem pozemským, králem
národním vedle sta jiných, kteří na zemi vládli, snad
mnohem bezmocnějším a menší vliv majícím než ti-
to, každým způsobem níže stojícím pod římským cí-
sařem. Ne, tak se nemá království Kristovu rozuměti.

Ovšem Židé byli by tak svého času mysli. Tehdy,
po rozmnožení chlebů, chtěli Ho udělati králem země
židovské; ale Spasitel vzdálil se od nich. (Srv. Jan
6, 15.)

Odmítnutí takového úzkoprsého pojetí o království
Kristově nestalo se ani dnes zbytečným; neboť stále
ještě jsou v oběhu takové nedůstojné představy. Tak
jako nesmí býti království Kristovo omezováno na
jednu zemi nebo jeden národ, tak nesmí býti se stra-
ny některého národa odmítáno z omezených, národ-
nostních úvah. Kristus Král králů, jest Králem ce-
lého světa. Jeho království je rozsáhlé jako svět a me-
zinárodní. Proto poslal své hlasatele, apoštoly celé-
mu světu s rozkazem, jeho království všude stavěti:
„Odejdouce tedy, učte všechny národy ... učíce je
zachovávat, co jsem přikázal vám.“ (Mt. 28, 19.)

Nuže, pravíte mi, milí křesťané, to jest přece
samozřejmé a opak jest prostě směšný; ale pomalu!
Snad nejste i vy zcela prosti nějakého omezeného po-
jetí království Kristova.

Nejsou vedle Krista Krále tak mnozí jiní panovníci
a mocnosti, které Mu upírají přednost a platnost? Pe-
níže světem vládou, tak míní přísloví jen příliš prav-
divě a proto narážejí požadavky lakoty často hodně
ostře na požadavky Krista-Krále. Nechť se jedná o ne-
spravedlivý výdělek, o nesociální užívání majetku, o
hladové mzdy, o zaopatření, jehož se domáhá cestou
nemravnou a hle! — najednou stává se příkaz Králův

Užití.
Afektivní
zbarvení

Afekt
rozhorlení

Kázání má
se časem
státi dia-
logem. Po-
sluchači
mluví ta-
kořka
spolu.
Vysvětlení
působí ja-
ko pare-
nese.

bezmocným, před váckem na peníze přestává křesťanství.

Nebo neposazuje se také ctižádost, ctižádostivost na královský trůn Kristův, když křesťan dychtí po přízni světa, když z ohledu na lidi a pro zbabělý strach před lidmi Kristu odpírá poddanskou povinnost?

Ba i nízká smyslnost vystupuje jako uchvatitelka koruny proti Kristu a jeho zákonu stavu přiměřené čistoty. — Zde Kristus! — 'Zde smilstvo! — Tak zní dosti často volání do boje a Kristus, Král, jest vášní zrazen a s pole sehnán.

V krále příležitostného klesá Kristus v tolika srdcích lidských, kteří mu holdují ještě v neděli, ve zpovědnici o velikonocích, u oltáře oddavkového, u hrobu, ale jinak se zavázali králi světa.

Přes svůj úzký pojem a své jednostranné pojetí o království nahlédl nyní také Pilát, že nemá co činiti s uchazečem o židovské království. Nicméně však byla proti Ježíšovi pozdvižena předhůzka velezrady. Muselo na tom přece něco být. Tato úvaha dala Pilátovi podnět k jeho druhé otázce.

2. Kristus, ne násilným králem.

Správce země totiž dobře nahlédl, že se jedná o náboženskou hádku, o žárlivost a záští strany farizejské. Má málo chuti nadržovati jí. Co je mu také po náboženských půtkách; ty ať si vyřídí židé mezi sebou. Pro něho, správce země, jest důležitá jen jedna otázka: Provinil se něčím, stalo se něco, co by se nesrovnávalo s římskými zákony? Proto zní jeho otázka: „Co jsi učinil?“

Spasitel nyní dokazuje ve své odpovědi, že se proti římskému zákonu neprohřešil. „Království mé není z tohoto světa.“ — Co nyní následuje, necháme Spasitele říci podrobněji a v našem moderním způsobu vyjadřování:

Piláte, považuješ mne za tak nevědomého a ne-

Přechod.
Tento jest
vytvořen
uvnitř
bibl. pod-
kladu,
tedy
perikopy

Opět se
ujme vel-
mi pod-
robná
exegeze.

Krátké
misto u

zkušeného jako dítě, které nezná nejnmutnějších předpokladů pro své plány a nečiní nezbytných opatření? — Kdybych byl měl skutečně v úmyslu vybojovati si pozemské království, byl bych se přičinil přece o agitaci mezi lidem; potom bych stejně smýšlející lidi, mající na takové říši zájem, najímal a okolo sebe shromažďoval; potom bych se byl chopil každé příležitosti, abych zanítil národnostní vášně, abych rozdmýchal vztek národa proti nehodnému zacházení se stran Římanů; potom byl bych použil neschůdných stepí v Galilei k vojenským cvičišťům a vycvičil si vojsko; potom byl bych postavil své lidi ku př. na horu Olivetskou do zálohy a nenechal bych se bezbranně odvésti. Na místo toho udělil jsem ostrou důtku jedinému, který sáhl k meči, svému apoštolu Petrovi, poručil jsem mu meč schovati do pochvy. — Věříš, Piláte, že ten, který dává na jevo takový odpor proti násilnosti, chce vztáhnouti ruku po pozemském žezlu?

Tomu Pilát asi rozuměl, ale také náš pojem o království Krista se tím zbavuje dalšího omylu. Kristus není králem násilným, který používá pozemských prostředků moci nebo chce viděti ve své službě takových prostředků používati.

Také Kristus žijící dále ve své církvi toho nechce. Vždy opět nechává se církev zdánlivě přemoci násilím, aniž by je oplácela. Rusko stanoví svůj pětiletý plán bezbožnosti; po uplynutí těchto pěti let doufá zahladiti ve své zemi poslední stopy křesťanství; v Mexiku rozdmýchal nanovo týž bolševický vztek ohnisko pronásledování v jasné plameny; ve Španělsku ještě kouří ohněm zničené zbytky kostelů a klášterů. Zdaž jsme my tak zcela jisti před podobnými stavy? A přece! Nikdo nevybízí církev k násilné obraně. Ze všech okružních listů sv. Otce vyznívá: „Schovej meč svůj do pochvy!“ (Jan 18, 11.)

Ovšem, tam, kde nám katolíkům zůstávají odepřeny prostředky násilí, musíme užívati tím více prostředků práva, abychom hájili a přivedli k vítězství

Jana 18, 36 je zde rozšířeno v parafrázi. Tato značně zesiluje afekt

Užiti

Afekt stoupá v bol a obavu

Parenese zůstává ponořena v afekt.

záležitost Krista Krále. Takovými prostředky ani Kristus a jeho apoštolové neopovrhovali. Na př. náš volební lístek jest zbraní, které nesmíme schovati do pochvy rozumné vypočítavosti výhod čistě pozemských nebo z ohledu na lidi. Náš tisk jest ostrým mečem, který musíme držeti obnažený. Naše katolické organizace jsou neozbrojenými a přece vítěznými vojenskými tělesy, jimž máme propůjčiti každé podpory.

Příležitostné přiblížení perikopě.

A ještě něco! My katolíci nesmíme se másti zdánlivými neúspěchy Krista Krále. Jako stojí před Pilátem, pokořen a zdánlivě podlehnuvší, tak stojí dnes pokořen před pozemskými mocnostmi, před pohanstvím, které mu stále ještě upírá dvě třetiny lidstva, před lóží zednářskou, před socialismem a volnomyšlenkářstvím, před neřestí a veřejným míněním a všude se zdá býti ve škodě a přemoženo. — Proč? Protože Kristus-Král dbá svobody lidské vůle a nepoužívá své božské moci, aby konečně zvítězil na konci těchto vývojů jen násilím lásky. Okamžitý úspěch není nikdy měřítkem královské moci Kristovy.

Afekt obavy se převeď v afekt důvěry

Přechod výrazem postrádání zbývajících bodů

Ale, co zůstane potom z království Kristova, když se musí odmysliti podstatné známky takového území, královská moc?

Tak asi myslil i Pilát a z této pochybnosti utvořil svou třetí otázku.

3. Kristus Králem pravdy.

Opětne pokládání. — Exegese třetí otázky.

Pilátovi se zdá, že odkryl rozpor ve slovech Ježíšových: Jak se to má srovnati? Na jedné straně popírá tento zajatec, že by kdy usiloval o království a na druhé straně mluví přece o „svém království“. Kdo království nazývá svým, jest přece králem. Dále nesa-há nyní ani logika místodržitele. Právě proto táže se Spasitele: „Tedy králem jsi ty?“

Jest nyní na Spasiteli, učiniti konec hře s otázkami a odpověďmi; nyní se musí rozhodnouti a odhodlati

se k zřetelnému vyznání. On to činí: „Ano, já jsem král. Já jsem se k tomu narodil a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě. Každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj.“

Spasiteli, rozumím ti správně? Ty chceš říci: Já jsem král pravdy a lidí pravdivých. Mé království je království duchů a srdcí, a každý, kdo je vnímavý pro pravdu a každý, kdo poctivě pravdu hledá, ten se stává občanem mého království, mým poddaným.

Tím jest nyní uveden ve známost správný, jediné postačující pojem o království Kristově. Pravdivý člověk holduje Kristu, hledatelem Boha ten, kdo si za cíl položil pravdu a zvolil cestu pravdivosti. Musím se vysloviti ještě zřetelněji:

Víte, kdo jest tímto hledatelem pravdy, ne tímto nálezcem pravdy? Jest to křesťan, který v neochvějně víře, a kdyby to bylo i proti odporu celého světa, poznává v Spasiteli Jednorozeného Syna Božího a proto Pána světa a věčnosti.

Víte, kdo jest tímto nálezcem pravdy? Jest to katolík, který svou církev uznává za sloup a základ pravdy. Vždyť ona jest mu založením Ježíšovým, královstvím Božím na zemi, ministerstvem, královskou vládou Kristovou, na níž spočívá celé ověření, při níž slíbil zůstatí až do konce světa. Proto katolík sytý církví, církví omrzelý jest občanem sytým králem, králem omrzelým, povstalcem proti Kristu-Králi.

Pravdivým a poddaným Ježíše Krista jest konečně katolík, který v sobě nestrpí odporu, nedostatku důslednosti, který naproti svému znání se ke Kristu nestaví života bez Krista, proti Kristu, který neujišťuje o svém uznání Krista ústy a při tom žije jakoby o Kristu a jeho mravním zákonu nevěděl.

Může býti, že i on z lidské slabosti někdy pochybí, ale pak nemá klidu a stání; potom lituje opravdu svého poklesku, potom pojme pravé nepokrytécké předsevzetí, potom jde pokud možno nejdříve k soudci, od Krista-Krále ustanovenému, ke zpovědníkovi,

**Prohloubení opět
parenese**

**Užití
Nejprve
rozumově**

**Nyní přechodem
v afekt**

**Potom
stupňující
se v parenese**

aby na sebe ve vši pravdivosti žaloval a vrátil se ke svému poměru věrnosti, ke své povinnosti poddanské.

Nejmilejší! Zde dnešní sváteční evangelium náhle utíná, neboť zde jest konec dalšího porozumění pro správce země. Čteme ve zprávě sv. Jana ještě jediný řádek. Zde klade Pilát ještě jednu otázku, otázku, která nabyla světové proslulosti, která se klade až dodnes na rty nesčetných, nevěřících lidí: „Co jest pravda?“

Pohanský místodržitel nevěří již v žádnou pravdu, v žádnou možnost poznati pravdu. — Jak jest to úchvatné! Zde stojí ubohý člověk naproti vtělené Pravdě a zoufá nad pravdou!

Ó Piláte! Jiná otázka byla by se ti stala spásou. Kdybys se byl přece Spasitele zeptal: Jsi ty opravdu Syn Boží? — Pak by tě byl Spasitel poučil, přinesl by ti důkaz svého božství v poukaze na své zázraky, byl by i tobě nabídl důkaz svého zmrtvýchvstání.

Pak bys byl poznal, proč tento Ježíš jest více než pouhým králem země, proč nepotřebuje pozemské moci, že jest Král duchů a srdcí.

Nemělo tomu býti. Kristus musel zemřít a proto potřeboval soudce, popravčího, vražedníka, Piláta.

My však, nejmilejší, holdujeme dnes Kristu Králi, králi pravdy. V našich ústech nemá to již více býti pochybovačnou otázkou, ne, hlasitým, opravdovým vyznáním: „Tedy ty jsi přece Král!“ A ty, můj Spasiteli, můj Vykupiteli, můj Králi, ty také potvrzuješ nám, každému z nás toto vyznání: „Ty to pravíš, ano, já jsem Král.“ Amen.

Perikopa jest zde dokonale jednotně vybudována a nepotřebuje žádného přeskupení. Hodí se tedy za homilii v přísném smyslu. U většiny perikop se to nepřihází. Proto budiž následující vzor homilie ve smyslu volném uznán za oprávněný.

Třetí oddíl „Král pravdy“ činil těžkosti pro zařazení v psychologický postup. Musel býti tedy pojem „pravdy“ vyložen dle vůle, což se podařilo i bez potlačení a bez poškození afektivního rázu.

Závěr.
Poněvadž
zde není
zbytku
perlkopy,
může býti
získána
nějak no-
vá linie,
tedy též
z bezpro-
středního
pokračo-
vání peri-
kopy.

Tento epi-
log jest
velmi dra-
matický a
přivádí
kázání
opravdu
k vrcholu.
Snesení
bodů

Vzletné
vyznání

Evangelní homilie na 10. neděli po sv. Duchu.

Předslov: Descendit hic justificatus in domum suam. Té-
ma: Celník. — Hlavní věta: Celník, naším učitelem. — Věta
vyjadřující cíl: Staňte se výraznými křesťany! Rozdělení ut
infra.

Rozdělení jest logicky správné. Body „Vniternost, pokora,
láska“ se vylučují a jsou psychologicky spořádány a způsobem
provedení teprve lépe psychologicky zdůrazněny. Jeho stup-
ňování pozůstává v pořadu pojmů, aniž by prvý z nich mohl
býti znamenán jako podstatně nedůležitý.

Jsou obrazy tak vynikající krásy, že se na nich cvi-
čily a vzdělávaly celé generace malířů a směry umě-
lecké; má se dokonce za to, že takové malby nabyly
výchovního vlivu na vývoj celých národů a jejich
zvláštnost. Jinak by nemohla býti napsána kniha
„Rembrandt jako vychovatel“.

Dnešní evangelium jest také takovou malbou, na-
malovanou uměleckou rukou Ježíšovou tak úžasně
málo tahy, zatím co světlo a stín jsou na ní velmi
účinně rozděleny. Také tato slovní malba stala se ško-
lou správné zbožnosti, vždy opět krásnou, vždy opět
zajímavou a třebas se naň sebe častěji pohlíželo. —
Fariseus a celník.

Toto podobenství bylo Spasitelem míněno „k ně-
kterým lidem, kteří v sebe důvěřovali, že jsou spra-
vedliví, a jinými pohrdali.“ Tito mají se učit u cel-
níka; celník nechť je jim učitelem a vychovatelem,
fariseus odstrašujícím příkladem.

Navštívme také my dnes toto vyučování, abychom
pochopili ducha pravého, celého křesťanství. Chce
nám dáti návod k vniternosti, k pokoře, k lásce.

Úvod ab
illustra-
tione

Cinění
předmětu
důležitým
pro jeho
známost

Ohlášení
tématu

Hlavní
věta

Věta vy-
jadřující
cíl pro-
znívá
Rozdělení

1. Od zdání k vniternosti.

Napřed
exegese
rozumový
výklad a
prohloubení
textu.

Vsunutí
textu mimo
perikopu
jest
přípustné.

Fariseus
působí
jako
protiva.

Vsunutí

Exegese
se stává
v bavícím
tónu ho-
míle
afektivní

Užití
Afektivní
zabarvení
námitky

Jak pečlivě a významně jest přece voleno každé slovo našeho podobenství: „Fariseus postaviv se modlil se.“ — Vypíná se, chová se strojeně, chce býti nápadným, viděn, pozorován. O celníku se naproti tomu praví: „Ale celník stoje zdaleka.“ Nechce právě na sebe obrátiti oči lidí, chce býti s Bohem sám. — Dobře, my se na okamžik podíváme na pošetilého farisea, ale jen abychom viděli na něm osvětlené slovo Páně: „A když se modlíte, nebuďte jako pokrytci, kteří si libují v synagogách a na rozích trhů stojíce se modliti, aby byli viděni od lidí.“ (Mt. 6, 5.)

Podle toho vypadá též jeho modlitba. Vypočítává Bohu své dobré skutky; jsou to samé zevnější formy: Postí se dvakrát za týden, desátky dává ze všeho, co vytežší; tedy nejen ze zvlášť pojmenovaných, zákonitě zatížených věcí spotřebních, ne, ze všeho, i z věcí nepovinných desátkem. O vnitřních smýšleních lásky, spravedlnosti neslyšíme nic, takže nám bezděky napadají slova Ježíšova: „Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, kteří desátky dáváte z máty, a kopru a kmínu, a opustili jste to, co jest důležitější v zákoně: soud a milosrdenství a věrnost.“ (Mt. 23, 23.)

Tu si pochvaluji celníka. Ten našemu Pánu Bohu nevypočítává žádných zásluh. Snad by mohl to nebo ono říci ke své chvále, mohl by uplatňovati jak oněhdy snížil daň zcela zadluženému obchodníkovi, jak se zastal staré matičky proti přehmatům zatvrzelého kolegy, jak... Přece ne! K čemu pak to? — Nemyslí na dobré, co snad vykonal, myslí na mnoho zlého, co si dává za vinu, jest vnitřním člověkem, který mnohem hlouběji chápe mravní povinnosti, důležitosti mravního života vidí mnohem jasněji než fariseus, který se oproti němu pokládá za lepšího.

Pro tento nedostatek fariseův a pro přednost vniternosti u celníka mají mnoho porozumění i dítky světa. Ovšem, praví, to přesně souhlasí. Tito zbožní

lidé, umělci v postu, pobožňáckáři a pobožňáckárky, kteří stále do kostela běhají, s každým procesím chodí, všichni nestojí za nic. Musíme být pořádnými, dobrými lidmi, to jest pravé náboženství, to jest pravé křesťanství. Těmito a podobnými slovy hledí takoví špatně poradění lidé ospravedlniti svou celou ostýchavost vyznání, své politováníhodné odpirání vůči všemu vnějšmu náboženskému konání.

Jim však Spasitel svým podobenstvím zcela jistě nechtěl dát za pravdu. To by byl zcela nesprávný výklad podobenství. Ježíš nechce kárati vnější uctívání Boha, nýbrž pouhou okázalost, pokrytecké zdání, vypočítavé náboženské jednání.

Člověk jest už jednou bytostí pozůstávající z těla a duše. Celý člověk s tělem a duší musí státi ve službě Boží, pohnutá duše strhuje s sebou i tělo, vnější uctívání Boha jde ruku v ruce s vnitřním. I celník nachází úchvatný výraz pro své vnitřní smýšlení: Osamocuje se stoje zdaleka, neodvažuje se pozvednouti oči, bije se v prsa, jako by chtěl rozbít to zlé ve svém srdci.

Nikoliv, není to žádným znamením pravé vniternosti, spíše znamením jejího nedostatku, když i katolíci se připodobňují povrchnímu světu, když ze strachu před lidmi omezují své vnější uctívání Boha.

Jest politováníhodno a zapřením pravého křesťanství, když se pokleknutí před svatostánkem zvrhuje v směšnou poklonku, když se dnes katolíci stydí pokleknouti při sv. proměňování nebo veřejně přijmouti církevní žehnání, když procesí nacházejí více zvědavých diváků než radostně vyznávajících účastníků.

Takové projevy zbožnosti nejsou farisejské, když jsou důslednými výsledky vnitřní nálady, víry, lásky k Bohu, věrnosti k církvi. Naopak působí jako vyznání, jako dobrý příklad a povzbuzení pro jiné.

Tak to jistě fariseus nemínil se svým nápadným, vypočítavým chováním; k tomu jest v něm příliš málo náboženské hloubky, příliš málo poznání své nábo-

**Afekt ne-
libosti se
opravuje,
zároveň
důkaz
autority**
**Návrat
k rozumo-
vému dů-
kazu**

**Nový
afekt**

**Parenese,
hnutí vůle**

**Ještě
zdrženlivá
parenese
doporu-
čuje získa-
ná pozná-
ní o nut-
nosti vněj-
šího uctí-
vání Boha
k subjek-
tivnímu
přijetí a
jednání
dle toho.**

Přechod

ženské a mravní ubohosti; brání mu v tom jeho samospravedlnost, která ho tak podstatně rozlišuje od celníka.

2. O d samospravedlnosti k pokoře.

Opětné pojetí exegese dodává rozumový a přece již afektivně (ošklivení si vypínání se) zabarvený díl bodu

Vysvětlení a zároveň afekt symptomu

Užití. Nejprve vysvětlující, přeložení řeči farizejské do řeči dnešního lidu.

Užití přechází v afekt (zahanbení). Afekt soucitu

Prostředek ironie jest zde jen podkladem evangellia

Aby zachoval v sobě dobré mínění používá hodně umělého obratu. Srovnává se s vyvrhelci lidstva, s lupiči, podvodníky, cizoložníky a — protože veřejné mínění v zemi židovské k tomu počítalo i celníky — s tímto zde celníkem. Tu se sluní ve vědomí, že je o stupeň lepší než tento, děkuje za to Bohu: „Bože, děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé, lupiči, nespravedliví, cizoložníci, aneb jako i tento celník.“

Tohoto vypínání se je prost náš učitel, celník. Vzhledá k vyšším vzorům, k lepším lidem, proto si připadá tak nízký; proto staví se na roveň s hříšníky: „Bože, buď milostiv mně hříšnému.“

Tento vyzkoušený prostředek farizejské samospravedlnosti jest i dnešním farizeům velmi běžný. Smíme jen farizejskou řeč přeložiti do katolické běžné češtiny, pak to znamená: Nikoho nezabývám, nikoho neokrádám, nikomu nezapaluji domu; co pak chcete ode mne ještě více?

Ty nejsi tedy zločincem a to ti stačí? — Proč pak jím nejsi? — Máš z toho zásluhu? — Řeknu ti to: Protože jsi vyrostl v příznivých poměrech, neměl jsi pokušení k loupení a pálení. Jak by to bylo s tvou spravedlností, kdybys, od dvou let bez práce, musel viděti ženu a děti hladověti? Zda by pak odolala tvá spravedlnost, kdyby se ti naskytla dobrá příležitost ke krádeži? A není žádných jiných hříchů než loupež a podvod, než hříchy proti majetku? Podobnoství mluví i o cizoložnících, tedy, obecně vzato, o hříších proti čistotě.

Ať vypočítá dnešní farizej své dobré skutky. Řekne: Nepostím se sice k vůli svému slabému žaludku, ale Velký pátek dodržuji. Někdy jdu do kostela, dokonce

byl bych přítomen kázání, kdyby si kazatelé nedovolovali vždy takových výpadů. Jdu se o velikonocích zpovídati, jsem ale pokždé v rozpacích, co se mám zpovídat, vždyť nedělám nic zvláštního. Platím své daně, i svůj příspěvek do červeného bratrstva horního a do svého sportovního spolku; pro církev, pro chudé mi ovšem nic nezbyvá.

Ejhle, tu dostaneme ještě respekt před farizejem v evangeliu; ten umí aspoň vypočítati své výkony.

S tím tedy má býti Bůh spokojen? — Nikoliv, můj milý křesťane, to jest tvé stanovisko. Pohlédni vzhůru duševními očima celníka! Vzhlédni ke svatým! Nebo tě to oslňuje; neodvažuješ se pozvednouti oči s celníkem? — Tedy, pak hled' kolem sebe, pak myslí na některé ze svých spolukřesťanů, na své sou-druhy stavu, kteří ti dávají dobrý příklad, kteří Boha s pravým srdcem hledají, kteří překonávají nejtěžší překážky a nenechávají místa žádné omluvě, aby dítkami Božími byli a zůstali. Pak se styd' před nimi, bij se v prsa a rei: „Bože, buď milostiv mně hříšnému!“ Pak myslí na slovo Ježíšovo: „Nebude-li hojnější spravedlnost vaše než zákoníků a fariseů, nevejdete do království nebeského.“

V čem se nyní rozlišuje křesťanská spravedlnost nejpodstatněji od farizejské? V čem především musí býti hojnější? Víte to všichni: Láska, z lásky k Bohu provozovaná láska k bližnímu, jest rozeznávacím znamením. Její nedostatek označil Spasitel zvláště na fariseovi.

3. Od sobectví k lásce.

Vždyť on má pro své bližní jen pohrdání a nemůže o nich dosti zle mysliti. Jaká necitelnost, spojená s nejhoupější hrdostí, jest přece ve slovech: „Bože, děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé.“ Dělí lidi ve dvě nestejné skupiny. Jednu tvoří on, on sám, a druhá skládá se z lidí ostatních. K ní náleží i jeho kole-

ospravedli-něn. Ironie působí sil-ně citově; neboť jest osvětlenou tragikou

Parenese

Také pare-nese jest ponořena v afekt

Vsunuti

Přechod

Opětné po-
jetí exe-
gese

gové, které dlouhým pozorováním a pilným cvikem v opovázlivém posuzování všechny prohlédl jako méněcenné. K ní patří samozřejmě veškeren lid, tato chátka, již nemožno dosti opovrhovati. Ti všichni ať se rozdělí v role lupičů a podvodníků a cizoložníků. — Chvála Bohu, že jest ještě jeden správný člověk a tím jest on.

Dobře, pravíš, ale celník? Zdaž nám podobenství aspoň slovem praví o jeho stavění se k bližním? Zdaž se netýká jeho doznání hříšnosti právě pochybení proti lásce k bližnímu, jak byla obvyklá mezi celníky? Může nám tedy býti vychovatelem a vzorem lásky k bližnímu?

Myslím, že přece. Právě mezi opovrhovanými celníky našel Spasitel zlatá srdce; lidi, kteří byli mnohem lepší než jejich pověst a takoví mu asi při nástupu podobenství sloužili za model, lidi rázu Matoušova, který své obrácení uvedl důkazem láskyplného pohostinství, lidi rázu Zacheova, který nad svou povinnost navracení slibuje ještě polovici svého jmění dáti chudým. Takového celníka chtěl Spasitel zřejmě v podobenství postaviti naproti úzkostlivým, necitelným farizeům a ten nám může velmi dobře sloužiti za vzor a vychovatele k nejpodstatnějšímu požadavku celého křesťanství, k lásce bliženské.

Nejmilejší! Co jsem vám zde hleděl dokázati, jistě není samovolné mnění. Sice, kdyby tomu tak bylo, zneplatnil by nedostatek lásky bliženské v celníkovi celé podobenství; celník nebyl by křesťanem postavou, nestál by více nad farizeem.

Vezměme si to zvláště k srdci. — Může se zajisté i dobrému křesťanu tu a tam přihoditi nějaká chyba proti lásce k bližnímu. Vždyť dnes bývá křesťan tak často vystaven tvrdé zkoušce prolhaností, nehodností a nevraživostí lidí. Ale zásadní odpírání lásky bliženské ve spojení se zdánlivou zbožností a bází Boží, to dává znetvořující obraz křesťanství, to jest farizejstvím nejhoršího druhu; z toho vzrůstá nábožen-

Výklad
musí zde
zaplniti
mezeru
v podob-
benství. —
Právě ex
silentio
dají se
často utvo-
řiti dobré
důkazy
Již tento
důkaz ne-
zbytného
smýšlení
celníkovy
zdůraz-
ňuje vel-
mi silně
nezbytnost
lásky bli-
ženské pro
celé kře-
šťanství,
působí te-
dy velmi
na vůli

Užití. Lo-
gický zá-
věrek kle-
sti nyní
cestu citu-
plnému u-
žití, afek-
tu bázně
pro odpo-
vědnost:
Jsi své
církvi ko
škodě

Napřed
negativně

ství tolik škody a tolik hanby, protože se to jeví v očích lidí světských, jakoby božské símě křesťanství přinášelo jedovaté plody. Tím dochází svět ke svým nevraživým úsudkům, jakoby zbožní křesťané byli nejpotměšilejšími lidmi.

Naproti tomu důkaz lásky k bližnímu od katolíka jest obranou křesťanství, jeho znamením.

Jak se ty můžeš cvičiti v lásce k bližnímu? — Ó, to jest rozsáhlé pole s nejrůznějšími možnostmi. Chci je poněkud rozdělit: zde jest pole plné trní odpouštějící lásky, která může opět zapomenouti na chybu, urážku, i poškození, nabízí ruku k smíření a též tam, kde tato byla odmítnuta, zachovává k nepříteli blahovolné, soucitné smýšlení. K tomu přiřazuje se pole šetrné lásky, která dbá dobré pověsti bližního, která jest opatrnou v mluvení a odsuzování a ovládá jazyk k vůli lásce. Vedle těchto zelená se úrodná niva uštědrující lásky, která může otevřít srdce k zmírnění bídy bližních, která nedá věděti levé ruce, co činí pravá.

Na všech těchto půdách máš pleti a mýti, sázeti a pěstovati, potom jsi křesťanem, potom jsi opakem necitelného farisea.

Všechny tyto druhy lásky Spasitel požehnal a schválil, všechny uznal za znamení pravého křesťanství: „Potom poznají všichni, že jste učedníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým.“ (Jan 13, 35.)

V závěru svého podobenství vynáší Spasitel rozsudek: „Pravím vám: Tento odešel do domu svého ospravedlněn, onen nikoli.“ — Odůvodnění rozsudku ale zní: „Kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen.“ — Tím odsoudil Pán každé vypínání sebe jako nekřesťanské, ono sebecenění, které jest u křesťana jen tehdy možné, když pojímá své náboženství zcela mělce a povrchně, které se jeví v domýšlivé spokojenosti se sebou samým a zvrhá se pak v pohrdání bližními, v chladnou necitelnost.

Jak přece vynáší jeho vniternost, jeho pokora a

Potom
pozitivně;
slouží za
parenese
K ilustraci
velkých
oborů
doporučuje se
místo vy-
počítání
možností
raději
uvést roz-
dělení a
jemu mož-
nosti pod-
říditi

Vsunutý
citát z Ja-
na jest
hrozbou a
zaslibením
zároveň

Závěr

Zbytek
perikopy
tvorí no-
vou linii

Snesení
bodů na
na nové
linii, nej-
prve nega-
tivně, pak
pozitivně

jeho láska zdánlivě tak poníženého celníka vysoko nad farisea ke křesťanské výši!

Vzletné
vyznění,
končící
parenety
ky a ana-
gogicky

Povýšen chci i já býti, ale stanu se jím jen cestou sebeponižování. Ano, Pane, tak se chci hluboce ponořiti ve tvou velikost: Kdo jsi ty, ó Bože, a kdo jsem já? Pak budu sám sebou pokorný, pak mne nezachvátí pokušení opovrhovati svými bližními. Potom, pravíš mi to v dnešním podobenství, potom nebudu zdánlivě svatým fariseem, potom ať také o mně jednou platí: „Tento šel do domu svého ospravedlněn.“ — Amen.

Toto kázání nese na sobě všechny známky homilie. Text perikopy jest úplně vysvětlen a provedení váže se na perikopu s výjimkou nepatrných vsuvek.

Co jest v očích teoretiků pohoršlivé, vězí v přeskupení textu. Jak nepříznivě byla by se ale homilie vytvářela, kdyby měl podle textu napřed býti osvětlen fariseus všestranně, tedy ve své celé nesprávnosti; kdyby pak přišel na řadu celník a na něm se změnily záporné myšlenky bodu prvního se znaménkem kladným, a pak by chtěl kazatel přikročiti k moralisující parenesi, ve které by konečně musel dáti celníkovi za pravdu a po třetí skoro totéž říci a doporučovati zpravování se tím. Vneseme-li však, jak se děje v předcházejícím řešení, do tématu rozdělení čerpané z uvažujícího přehledu perikopy, zůstává uchován protikladný ráz perikopy po celé kázání a prostředek protivy může vykonávati svůj známý účinek vysvětlení: *Contraria iuxta se posita magis elucescunt.*

Co se týká jednoty a účelnosti této homilie, mohla by se vznést námitka, že tyto tři body: Vniternost, pokora, láska jsou vlastně tři témata vedle sebe postavená, tedy ne jednotou, nýbrž trojicí; posluchači by si takřka měli s sebou domů vzíti tři předsevzetí: Musím se státi vnitřnějším, pokornějším, laskavějším. Jednota jest však vytvořena dvojím způsobem, především vysvětlením jednotné perikopy a pak shrnutím těch tří pojmů rozdělení v celkový pojem: „Celé křesťanství“.

Předsevzetí, jež se posluchačům vplzuje, zní tedy: Musím se státi dobrým křesťanem, a k tomu je třeba trojího.

Ovšem že díly pak musí dáti celek. Vniternost — pokora —

láska — musí tvořiti celé křesťanství a opravdu je vytvářejí. — Právě zde spočívá užitek psychologického rozdělení. Vztah rozumu, citu a vůle k jednomu předmětu se velmi hodí k pojetí jeho v jeho podstatných známkách, tedy k dokonalému vysvětlení.

Vzor 3.

Sermo — kázání na 11. neděli po sv. Duchu.

Předslov s přípustnou, stilistickou změnou: Et apprehendens eum de turba seorsum. — Pojal jej od zástupu v soukromí. — Téma: Samota. — Hlavní věta: Samota podporuje spásu. — Hlavní věta: Rozhodněte se pro samotu! — Rozdělení: Přemýšlivá, očistná, léčivá samota.

Toto rozdělení jest logicky výlučné, body mají stejnou důležitost ve vztahu k větě hlavní, psychologické uspořádání přináší s sebou stupňování.

Účelem zázračných uzdravení Ježíšových jistě nebyla snaha závoditi s lékařským uměním, nýbrž spíše měla činiti věrohodnými jeho poslání od Boha a jeho božské učení. V mnohých Spasitelových skutcích jsou také naznačeny požadavky pro náš mravní život. Jeden církevní učitel vyjadřuje to slovy: „Právě jeho skutky jsou příkazy, neboť zatím co něco koná, vysvítá nám, co máme my konati.“

Tak jest dnes při uzdravení hluchoněmého nápadno a pozoruhodno, jak jej Ježíš odvedl v ústraní od lidu, aby jej uzdravil. Co to má znamenati? — Ovšem že byl pro to nejprve zcela střízlivý důvod směrodatným: Pán dlel v území tak zvaném „Desítiměstí“, tedy na pohanské půdě, a tu nechtěl úředně vystoupiti jako Mesiáš, nechtěl buditi pozornosti. Nicméně však jest jeho chování pro nás také příkazem, který si můžeme vyložití větou: Chceš-li duševně ozdravěti, dej se od Boha vésti v pravý čas v samotu, pryč od lomožícího světa!

Úvod a
genere od
všeobecné
platnosti
na aktuál-
ní případ

Užitek
breviáře

Téma:
Ústraní
od lidu

Hlavní vě-
ta zároveň
větou vy-
jadřující
cíl

Chceme dnes tohoto příkazu v úvaze následovati a správně poznati užitek samoty pro duši, trojí samoty, přemýšlivé, očistné a léčivé samoty.

1. Přemýšlivá samota.

Vysvětlení
a prohlou-
bení bibl.
podkladu
Poukaz na
výsměch
na místo
soucitu
jest jen
vedlejším
úmyslem
kazatele

Náš rozjímavý pohled padá nejprve na hluchoněmého. Jest jedním z oněch politování hodných, soucitu a ne posměchu zasluhujících lidí, kteří jsou zbaveni důležitého smyslu, sluchu. Tito nejsou neschopni mluvit; jejich mluvidla mohou býti zcela v pořádku; ale poněvadž nikdy neslyší hlasu lidského, nemají žádné nebo jen velmi nedostatečnou schopnost ho napodobiti. Němota jest tedy následkem hluchoty.

Užití
Analogie
tvorí
důkaz
rozumový

Příčinné zapletení hluchoty a němoty můžeme pozorovati též na duševním obvodu. Křesťané, kteří jsou hluchými vůči vnuknutím Božím a jeho zástupců, zůstávají též hluchými a neschopnými pro nejvíce rozhodující úkol života, pro velebení a oslavování Boha. Kdo takových hlasů nechce slyšeti, ten právě zůstává také neschopným, v sobě je napodobiti modlitbou a úvahou, o něm platí slovo žalmistovo: „Uši mají a neslyší.“ (Ž. 113, 6.)

Vysvětlující
užití
vzrůstá
v afekt

Avšak také příliš velký hluk ohlušuje. Hluk světa přehlušuje šeptající hlas Boží. To jest velkým zlem naší doby. Svět, dnešní život a shon má přímo v úmyslu zničiti všechnu vnitřnost, všechnu usebranost a přemýšlení o sobě. Do ucha moderního člověka ječí hlasité různosti mínění vtíravého chtění po vědění, štvavý povyk, hřmotná hudba, zvonění telefonu, gramofonová deska a radio vypravují o světě a přinášejí k našemu uchu i hlasy ještě jako svět daleké, stroje rachotí, auta troubí. Jak má dnešní člověk přijíti k sobě, jak má zůstat jemnoslyšným, aby hlas Boží slyšel a jemu rozuměl?

Zesílení
afektu

To zde znamená osamotiti se násilím, dáti se vésti v ústraní od lidu k rozjímavě zbožnému přemýšlení. — Kněží a řeholníci mají, tak tomu chce církev, den-

ně aspoň půl hodiny rozjímati, mají se osamotiti a v zbožném přemýšlení naslouchati vnuknutím Božím, v ohnivé rozmluvě s Bohem na ně dáti odpověď, poznati pokorně svou ubohost a prositi Boha o pomoc, s láskou se podrobiti vůli Boží.

Tomu našinec nerozumí a neměl by k tomu ani času, pravíš. Může tomu býti, ale i ty bys mohl někdy ve všední dny jíti na mši sv., mohl bys, když jdeš kolem, tu a tam vkročiti do liduprázdného kostela a tak v ústraní od lidu, a byť to bylo jen na několik minut, dlíti sám se Spasitelem. Tu slyšel bys překvapen hlas Boží.

K tomu vím pro tebe ještě o jedné příležitosti, kázání. To jest slovem Božím, a kdo ho neslyší, jest také hluchý a němý.

Ale, namítáš, když jdu na kázání, tu nejsem přece samotný a v ústraní od lidu. Vždyť ono se obrací na množství lidu. Zajisté, ale kdo chce kázání správně slyšeti, musí se osamotiti uprostřed množství, vnitřně osamotiti; musí se odloučiti od povyku a lomu světa, musí se postavit v ústraní od jejich mínění a myšlenkových postupů i zásad. Pak odpovídá i úmyslu Božímu, který nám prorok odhaluje: „Já ji přivábím, vyvedu ji na poušť a mluviti jí budu k srdci.“ (Os. 2, 14.) — Kázání musíme tak poslouchati nebo také zbožnou knihu, církevní časopis tak čísti, jakoby nás byl Spasitel odvedl v ústraní od lidu do samoty, jakoby kazatel nebo spisovatel neměl jiných na mysli, nýbrž jen nás a nám mluvil k srdci. Teprve tehdy uslyšíme hlas Boží.

Hle, to jest přemýšlivá samota. Na tobě záleží, zda ji vyhledáš. Někdy však bere Spasitel křesťana za ruku a vede jej proti jeho vůli v ústraní v bolestnou samotu.

Cituplné
užití pře-
chází v pa-
renesi

Námítka a
její vyvrá-
cení nava-
zuje pare-
nesi úžeji
na pojem
tématu
»samota«.

Přechod
protivou

Opětné po-
jetí bibl.
podkladu

Utváří se
afektivně
a v kon-
trastu k

Užití

Slovo bás-
nikovo
vkládá zá-
doucí pod-
oddělení
v pojedná-
ní: bída,
stáří,
dobrodiní

Vědomé a
silně se
vzbuzuje
afekt
soucitu
u jedněch,
u druhých
díku a
zadostl-
učnění

Afektivní
parenese

„I přivedli mu hluchoněmého a prosili ho, aby vložil na něj ruku.“ To jest příjemně se dotýkající rys ve vypravování dnešní události.

Kdo pak byli tito lidé? Domáci, příbuzní? Nevím, vím jen, že v oné době téměř nebylo péče o lidi s takovými vadami, že je zle opomíjeli. Tento hluchoněmý však není opuštěn, laskavě se ho ujali a přivedli jej k Spasiteli a k vyléčení.

Velmi často se opomíjí i dnes, v křesťanských dobách, ohled na neduživé lidi. Jsou často velmi opuštěni a zcela od sebe osamocují.

Jeden katolický básník razil životně pravdivé slovo: „Einsam machen Not und Alter; Guttat mehr noch als die beiden.“ — Ano, bída činí osamělým. Jest neviditelná na místech požitku a zábavy, bohužel i na oněch práce. Ani poslové a poselkyně charity nemohou naléztí všech trpících bídu a dostatečně obdariti. Ve štěstí, tu má člověk mnoho přátel a vyražení, ale před chudým nešťastným člověkem, tu ustupují.

Nebo jak jsou často opuštěni lidé nemocní a staří! I pokojík, v němž strádají, jest místo osamělé, zvláště jsou-li staří mladým již jen břemenem, když sotva dostanou potřebné k životu a ještě méně dobré slovo. Jak se musí i duchovní správce spokojiti s nedostatečnými pokyny vůči domácím, aby jen nezhoršil ještě více osudu takových starých lidí.

A přece mají takoví staří lidé za sebou ponejvíce život tuhé práce, šetřili a strádali, aby zjednali svým dětem lepší existenci. Nyní mají za to ten vděk. Ano, dobrodiní činí ještě více osamělým než bída a stáří.

To tedy ovšem není správné a nechť stáhne na chybuující trestní soudy Boží a jeho odeprání požehnání;

* Osamělým činí bída a stáří; dobrodiní ještě více než obojí.

ale i taková samota a opuštěnost může být dopuštěním Božím. Bolestně jsou takoví nešťastní vedeni v ústraní od lidu, aby je samota trýbila. Mnohé dřívější provinění se tím usmíří, na př. chyby, kterých se kdysi dopustili ve výchově dětí. Když takoví lidé všechna ta pokorování, bezohlednosti a zkoušky trpělivosti z lásky k Bohu obětují, když tiše trpí v duchu smířlivosti a pokoje, pak odpykávají si svůj očistec na zemi a mohou vystoupiti na vysoký stupeň ctnosti a zralé dokonalosti. Znechutí se jim svět a oni hledají svou útěchu jedině v Bohu.

Všimni si stupňování!

Takoví lidé utrpení jsou vedeni po strmé cestě k dokonalosti; jdou poslední kus cesty k Bohu, ale i začátečníkům jest samota nutná k obrácení.

Přechod protivou

3. Léčivá samota.

V ústraní od lidu byl nyní hluchoněmý skutečně uzdraven. — „A hned otevřely se uši jeho a rozvázal se svazek jazyka jeho, i mluvil správně.“ To bylo dokonalé uzdravení zázračným způsobem. „Mluvil správně.“ Tím jest dokázáno to zázračné. Jinak by musel uzdravený napřed cvičiti mluvní orgány a učiti se řeči. Toho všeho nebylo třeba; on mohl ihned správně mluvit, jako by nikdy nebyl hluchým. Co se přece velkého událo v tomto osamocení!

Opětne pojetí bibl. podkladu

Chceš-li duševně ozdravěti, vážně se obrátiti, pak se musíš sám osamotiti a vzdáliti se od podnětů své hříšnosti. Vždyť i tělesně těžce nemocnému člověku nařizuje se lék samoty; nemá býti navštěvován ani od nejmilejších domácích, jsou mu odňaty dosavadní životní zvyklosti. Stejně tak prospívá toto odloučení hříšníkovi zmítanému horečkou svých vášní. Jen odloučením od společníků svých pochybení, vzdáním dosavadních hříšných navyklostí životních může býti uzdraven.

Užití

Zvolená analogie značí výborný prostředek znázornění a homiletiky má silu důkazu

Ale taková nebezpečí a překážky duševního ozdravení a stálého setrvání v dobrém jsou více nebo méně na blízku všem křesťanům. Svět jest více než kdy

Od věcí jednotlivé k všeobecné!

Užití se
zabarvuje
afektivně

pohřížen ve zlé a pln pokušení. Nechce-li těmto podlehnouti, musí býti katolík opatrný a s moudrým výběrem přijímati nebo odmítati nabídky naší doby. To konečně také znamená osamotiti se. Není právě pravdou, že musíme při všem býti, že musíme vše poznati, všemi bažinami se brodit, všechny jedy olizovati; není pravda, že se má schvalovati hrubost, poštilost, opovážlivost, protože je schvaluje a ospravedlňuje časový vkus.

Ovšem, zachováme-li vzdálenost k takovým věcem, nebudeme-li spolu se světem běhati po všech cestách, ale půjdeme svými vlastními, pak jest zde svět ihned se svou výčitkou náboženské uzavřenosti. Pak nám namítá, že jsme my, katolíci, příliš omezeni, nehodíme se do světa.

Dobře tak, to jest dobrým vysvědčením pro nás. Jak by nám muselo býti úzko, kdyby nás svět chtěl chváliti! Pak bychom byli se světem za jedno a necítili bychom více toho opaku ke světu, který Spasitel tak mocně zdůrazňoval: „Jestliže svět vás nenávidí, vězte, že mne nenáviděl prve nežli vás. Kdybyste byli ze světa, svět by miloval své vlastnictví; poněvadž však ze světa nejste, nýbrž já jsem vám vyvolil ze světa, proto vás svět nenávidí.“ (Jan 15, 18, 19.)

Konečně velcí lidé požehnání, kteří přispěli k zachráně světa, nevyšli z něho, nýbrž ze samoty, sv. Jan Křtitel z pouště, svatí zakladatelé řádů z odloučenosti od světa, svatý Ignác z Loyoly na př. ze skalní jeskyně Manresa. Tam vypracoval na modlitbě a pohřížen v Boha svou knihu exercicií, v níž se slovy zastává samoty a od té doby uchýlily se miliony katolíků dle jeho návodu do samoty exercicií a tam našli uzdravení pro svou duši.

Proto mějme odvahu pro samotu! — Malé děti se jí bojí, protože se bojí strašidel. Ó, velké děti — děti tohoto světa, lidé všesvětoví bojí se jí ještě více než děti, bojí se právem strašidel své nestálosti a své opuštěnosti, když jim jich nezaplaší lomozíci svět.

Afekt
stupňuje
»moment
překva-
pení«. Na
misto če-
kaného
vyvrácení
námitky,
připouští
se tato a
ospravedl-
ňuje jako
právem
zůstávající

Užití pře-
chází ne-
pozorova-
ně v pare-
nesi. Tato
jest krát-
ká, proto-
že potře-
buje jen
více vy-
stupňovati
užití v im-
perativ

Účinek zázračného uzdravení u hluchoněmého se dostavil. Zázrak vyvolal mocné nadšení v lidu. „I divili se nadmíru, řkouce: „Dobře učinil všechny věci; i hluchým dává slyšeti a němým mluvit.“ —

Zdaž ale tyto zástupy lidu také rozuměly tomuto učení, o němž jsme dnes uvažovali? Zapějme jen stejným hlasem chvalozpěv Kristu; ale vezmeme si dnešní poznání o užitku samoty s sebou domů. Ona sama nám umožní hlubší pochopení našeho životního účelu; ona vede tak mnohé lidi v ústraní od lidu, aby se v stejné míře Bohu blížili, jak se cítí od světa opuštěnými; samota jest útočištěm těch, kteří to míní vážně se svým obrácením a vytrvalým kráčením v dobrém.

O, hledejme přece tichá místa a tiché hodiny utíkající z neklidu dnešního světa! Můžeme si tím ušetřiti mnoho pošetilostí a ukvapení, mnoho trpkosti a bezvýslednosti v mravním snažení. — Nikoliv, nechci více naříkati, ochotně chci jíti spolu a dáti se Bohem vésti, když mne vede do samoty, i když to o mne platí: „Pojal jej od zástupu v soukromí.“ — Amen.

Všimněme si rozdílu sermo-kázání od homilie! Tento rozdíl nikterak nepozůstává v úzkém vztahu perikopy se strany homilie. Také tento Sermo jest založen na perikopě. A přece mu scházejí všechny předpoklady pro homilii.

K rozdělení není dán podnět celou perikopou nebo jejím hlavním obsahem, nýbrž poměrně vedlejším rysem. V druhém bodu stojí podklad perikopy přímo v opaku k cíli užití.

Perikopa není obsahově nikterak vyčerpána. Schází na př. vysvětlení obřadů při uzdravení, poukaz na příkaz mlčení.

Jest tedy perikopa ve službě kázání; ne však kázání ve službě úplného vysvětlení a vyložení perikopy.

Dále si všimněme přednosti bibl. podkladu, který znamená pevné vázání na jednotu a poskytuje neobecné, ostře se lišící užití. Jak těžko by se pojednávalo o tomto tématu „Samota“ čistě pojmově! — Sapienti sat.

Závěr. Závěrečná myšlenka zvolena podobně jako u homilie (zbytek perikopy)

Snesení bodů

Vzletné vyznění

Sermo s různými biblickými podklady.

Kázání u příležitosti pouti katol. spolků mladíků a zemědělců z franku v Bamberku na svátek Krista-Krále.

Předslov

Tu dicis, quia rex sum ego.

Ano, já jsem král. (Jan 18, 37.)

Katoličtí zemědělci! Muži a jinoši!

**Úvod a
contrario**

Všeobecně dnes zaznívá náрек a bědování nad zkázou naší doby a všichni dobře smýšlející želi odpadu od pravého křesťanství v širokých vrstvách našeho lidu. Svět mužů ztratil se na nejlepší cestě a zvláště jinoši zdají se býti opuštěni od všech dobrých duchů, že mají smysl již jen pro snahy méněcenné, pro věci nízké a sprosté. Kdo chce upíratí těmto tvrzením každé oprávnění?

**Připustná
Captatio
benevolen-
tiae, pro-
tože byla
přinesena
opravdová
obět**

A přece vidím tento prostranný chrám naplněn muži a jinochy, kteří přes dobu plnou tísní a přes skoro nedostupné útraty přispěchali sem z blízka a z dále, aby při této bohoslužbě zažili posvěcující zahájení dne zemědělců a junáků.

**Opět a
contrario**

Co propůjčuje tomuto zasedání tak podivuhodnou přitažlivost? Dá snad vyhlídku na zlepšení hospodářského stavu, nebo se při tom jedná o sport, zábavu a obveselení lidu?

Nikoliv, běží o hold Kristu, Králi; o smíru za urážky nepřátel Boha mluví se na plakátě, o vyznání věrnosti vůči církvi, o útoku modlitby. Toto rokování má býti vyzváním k nástupu všech dobře smýšlejících přátel Kristových, z táborů spolků zemědělců a junáků, svoláním gardy zemědělců Krista-Krále.

Divná doba. Tu přicházejí po stech a tisících a ještě mnohem více, ti, kteří nemohou přijíti, jsou celým srdcem při tom a budou v tisku sledovati průběh dnešní slavnosti.

Buďte vítáni všichni ve jménu Krista, Krále! Smím v tomto kázání dáti pečeť krásnému podniku; smím vám vyložití jeho smysl. Má pro každého z nás býti: Vyznáním, zážitkem, slavným slibem.

Téma a hlavní věta

1. Tento den jest vyznáním.

Rozdělení.

Právě se byl přidal apoštol Filip ke Spasiteli, tu našel známého a krajana, Natanaele, kterého rovněž k Ježíši přivedl. Tohoto nyní přijal Pán s překvapujícími slovy: „Hle, pravý israelita, v němž není lsti!“ (Jan 1, 47.) Odkud to asi ví, myslí si Natanael; ještě mne přece nikdy neviděl a slova se mnou nepromluvil; proto se táže Špasitele: „Odkud mě znáš?“ (Jan 1, 48.) Tu zjevuje mu Ježíš svou vševědoucnost, něco mu naznačuje, s čím se učedník právě před tím obíral v myšlenkách. V tomto okamžiku zasvítá Natanaelovi jasné poznání. To není obyčejný člověk, to jest zaslíbený Mesiáš, to jest skutečně ten, o němž Mojžíš a proroci psali a ihned se toto poznání v ústech učedníka vytváří ve vyznání: „Mistře, ty jsi syn Boží, ty jsi král israelský.“ (Jan 1, 49.)

1. část rozumová,
1. Biblický podklad

Tímto otevřeným vyznáním osvědčil se Natanael skutečně jako pravý israelita beze lsti, jako pravý Galilean. Neboť úsudek Ježíšův dal se rozšířiti na obyvatele provincie galilejské. Tam měl Spasitel vždy svůj opěrný bod, Galilejci byli jeho nejvěrnějšími přívrženci, žili daleko vzdáleni od Judey a Jerusáléma, podléhali vlastnímu pánu země, fariseové neměli na ně tak rozhodujícího vlivu, jejich pohled byl volnější a nezakalen nenávistí a štváním.

Prohloubení, přel. pravení podkladu

Třebas i dnešní poměry mnoho změnily na dřívější samostatnosti katolického sedláka, zůstává přece ještě velký zbytek podobnosti s těmito Galilejci. Také on vyrostl vzdálen velkým městům v prostých, přirozených poměrech a nepomaten shonem a štváním velkého světa, za to ale důkladně vyučen pravdám náboženským. Proto jest oddán svému Spasiteli s galilej-

Osvětlující užítí staví dnešní poměry do světla podkladu. Nejprve všeobecně

skou věrností a vždy ochoten s Natanaelem vyznati: Mistře, ty jsi syn Boží, král světa!

Toto vyznání rozlišuje rolníka od tak mnohých, zvláště ve městech, kteří v tom pomatení holdují jiným králům, hledají jiné vůdce.

Jedni se klanějí vědě jako své královně a bohyni a doufají, že jim ona vyřeší všechny hádanky života. A přece, jak ubohé jest všechno pozemské vědění oproti učení Ježíšovu, které dává odpověď na poslední otázky, na něž nestačí žádná věda! Nejprostší věřící sedlák ví o smyslu a účelu života, o svém úkolu a určení více než všichni učenci světa dohromady, když se rovněž neporadí s vírou.

Jiní opět přísahají na techniku se všemi jejími vy-
možnostmi; mluví o zázracích techniky a již v tomto výrazu prozrazují svůj sklon, povýšiti ji za bohyni; oni nevidí, jak k těmto vymoženostem náleží i milionový zástup nezaměstnaných, kteří se stali otroky a obětmi stroje. Natanaelovi otevřel Spasitel pohled do stratosféry nadpřirozenosti a slíbil mu: „Větší věci uvidíš nad tyto... uvidíte nebe otevřené a anděly Boží vystupovati a sestupovati na Syna člověka.“ (Jan 1, 50. 51.)

Opět jiní přidávají se k vůdcům hospodářským a politickým velikánům; toužebně očekávají všechnu záchranu od jejich slibování. Ti vám nemohou pomoci; neboť pomoc v bídách hospodářských jest jen tehdy možna, když ve všech stavech zvítězí Ježíšova sociální politika, spravedlnost a láska.

Ba i bolševismu vrhají se dnes mnozí v náruč a očekávají toužebně záchranu společnosti, když bude Kristus Král definitivně zbaven trůnu, když roztrhají všechny uzdy sebeovládání a dobrých mravů, domy Boží vyletí do povětří, manželství a rodina budou zničeny. Pak teprve, praví, bude člověk svobodným a cesta ke štěstí prokletěna. Ježíš by jim opět řekl: „Slepí jsou to vůdcové slepých; vede-li však slepý slepého; padnou oba do jámy.“ (Mt. 15, 14.)

Všeobecně
pozitivní
užití se
nyní nej-
prve nega-
tivně roz-
šiřuje, roz-
vine. Bod:
působící
jako ná-
mlůvka se
ihned vy-
vrátí. Tím
se afekt
jim vyvo-
laný opra-
ví v onen
pevný dů-
věry. Ne-
gativně —
pozitivně

Všimněme
si stupňo-
vání my-
šlenek!

Jak brzy bývají všem těmto svědcům snímány škrabošky a lži potrestány; naproti tomu Kristus jest dnes po 2000 letech ještě jediný spolehlivý vůdce světa. Z tohoto zasedání zaznívá jasotné volání do světa: Mistře, ty jsi Syn Boží, ty jsi a zůstaneš naším Králem!

Shrnující
vyvrácení,
přecháze-
jící v

Toto vyznání dá se snadno zkoušeti v pravosti, jestliže je rozšíříme na Krista dále žijícího ve světě, na jeho založení, na sv. církvev, připustíte-li to také o zástupcích Kristových, o Svatém Otci v Římě, o vašich nejdůstojnějších vrchních pastýřích a o vašich kněžích duchovní správy. Vždyť o všech těchto také platí slovo Ježíšovo: „Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.“ (Lk. 10, 16.)

parenese

To se vám dnes, křesťanští rolníci a mladíci, musí vznášeti na rtech jako vyznání: Kristus, náš Král; nikoliv jen na rtech, to musí co nejlouběji zníti z vašich srdcí, to musí býti zážitkem dnešního dne.

Přechod
stupňo-
váním

2. Tento den jest zážitkem.

Jako Natanael, tak i apoštol Jan byl na Ježíše upozorněn od jiného, od svého dosavadního mistra Jana Křtitele. Právě když šel Ježíš kolem, šel za ním s Ondřejem. „Co hledáte?“ tázal se Pán vlídně obou učedníků. „Mistře, kde bydlíš?“ bylo odpovědí. „Pojďte a vizte,“ odvětil Spasitel. Šli tedy spolu a viděli, kde bydlí a zůstali u něho ten den. Bylo kolem deseti hodin. (Jan 1, 38. 39.)

2. část
afektivní
2. Biblický
podklad

Tak podává zprávu sám sv. Jan ve svém evangeliu; toto první setkání zaznamenává perem jako velmi starý muž; ale ze slov pozorujeme, jak je mu vzpomínka na to milá, jak tvoří jeho nejblaženější zážitek; dokonce i na denní dobu může se ten starý muž dobře upamatovati: Bylo kolem deseti hodin, tedy podle našeho počítání kolem 4 hodin odpoledne.

Prohlou-
bení pod-
kladu

Moji milí katoličtí zemědělci! Nenosíme všichni takové vzpomínky v sobě, které sahají nazpět do mládí a i do dětství? Ovšem že nejsou ve všech tyto

Užití
osvětlu-
jící, ale
jlž ponoře-
no v afekt

**Nejprve
negativní
afekt
lítosti,
hořkosti**

**Nyní posi-
tivně afek-
tem vděč-
nosti**

**Rozvinutí,
rozšíření
tohoto vše-
obecného,
potěšitel-
ného zjiš-
tění**

**Příleži-
tostné po-
jetí pod-
kladu**

**afekt
přechází v**

**parenesi;
začíná a
vzrůstá
afektivně**

vzpomínky stejné. Blaze tomu, který nemusí s hořkostí patřiti zpět na trudné, tmavé události, snad na časné svedení a zkažení, na východiska zlých vývojů, na pochybená rozhodnutí, která mu zničila životní štěstí, podle okolností dokonce odřízla cestu nazpět, na odpad od Ježíše. Blaze těm, kteří nepotřebují s básníkem žalostně zvolati: Der ich bin, grüsst trauernd den, der ich könnte sein.*

Ty, katolický rolníku a mladíku, ušels asi šťastně takovým úskalím, dík své dobré výchově a dík horlivé duchovní správě. Snad ses i ty někdy zapomenul a svého Spasitele urazil, ale vždy ses kajícím k němu opět navrátil a nikdy jsi ho zcela nezapřel jako Krále svého srdce. Proto nosíš v sobě upomínky Janovy, zážitky Spasitele.

Tys zažil Ježíše již v náručí své hodné matky, která ti zprostředkovala první známost o něm; zažil jsi ho ve vyučování náboženství pomoci biblické dějepřavy, spolu jsi prožíval jeho dětství a mládí, jeho putování a vyučování, jeho utrpení a jeho oslavení; tu jsi ho ještě hlouběji zažil v den svého prvního sv. přijímání a opět v den svého přijetí do sdružení mladíků, když jsi byl vzat k přísaze na službu v gardě Krista-Krále. Také dnešní den ti musí býti zážitkem Krista, Krále. „Zůstali ten celý den u něho,“ to má také vám dnes platiti a toto zažití Krista má ještě dlouho zachovávat i ve vaší vzpomínce. Stále opět máte viděti venku svého arcibiskupa státi u oltáře, obětujícího za své zemědělce a mladíky, má vám zůstat jasně, jak jen Kristus váš Král srdcí, může vás učiniti opravdu veselými a šťastnými, jak jest to krásné, býti katolíkem, poddaným, ba přítelem Krista, Krále, jak jste k němu tisíci svazky věrnosti připoutáni.

Nikoliv, toto zažití Krista, to nemůžeš odhoditi,

* Ten, jímž jsem, žalostně zdraví toho, jímž bych mohl býti. (Hebel.)

nemůžeš zahladiti. Nemohl bys po celý svůj život býti více veselým člověkem, kdybys musel odvolati své nejblaženější vzpomínky, kdybys jednou nemohl více z plna srdce volati: „Ať žije Ježíš, král mého mládí, mého života, mého srdce!“

Co by tedy bylo tou velkou překážkou, která by chtěla toto volání udusiti? Co jest to, co je činí pro Spasitele nepřijatelným, tak, aby je musel zamítnouti jako polibek Jidášův. Musíme to odstraniti, tuto překážku a proto musí býti dnešní zasedání slavným slibem.

3. Zasedání slavným slibem.

Právě byl Pán zázračně rozmnožil chléb a lidi nasýtil, bylo chleba i ryb nadbytek. Vše bylo nadšeno pro divotvůrce: „To jest jistě ten prorok, který má přijíti na svět.“ (Jan 6, 14.) Tu pozoruje Spasitel mezi lidmi porady a vybírání poselstev, vidí na sebe obrácené jiskřící oči a slyší nadšené projevy. „Ježíš, poznáv, že chtějí přijíti a chopiti ho, aby jej učinili králem, uchýlil se opět na horu sám jediný.“ (Jan 6, 15.)

Proč to? Proč jej chtějí učiniti králem a proč Spasitel nedopouští, aby se to stalo? To jest snadno pochopitelné. Ovšem, jim by to bylo vhod, takového krále by ovšem chtěli, který nepožaduje daní a zdarma opatřuje jedení. Avšak bylo to pravým nadšením? Nikoliv, to jest ošklivá zrádnost, jest to prázdné hurá podle melodie: Und der König absolut, wenn er uns den Willen tut.*

Tím je ale již také druhá otázka zodpověděna, otázka po odmítavém chování Ježíšovu. Jest dána při podobné příležitosti v evangeliu: „Ježíš sám však nesvěřoval se jim, poněvadž je znal všechny.“ (Jan 2, 24.)

Moji milí přátelé! Smím vás upozorniti na jedno

Přechod
ukázáním
závislosti
2 a 3

3. část
volní
3. podklad

Exegese
ve formě
malby

Prohlou-
bení pod-
kladu. Obě
otázky
jsou tak
uspořádá-
ny, že tvo-
ří podklad
následují-
cího užiti

Užiti

* A král absolutní, když nám plní vůli.

Afekt
vzrůstá
v užití
ještě jed-
nou v celé
síle

nebezpečí dnešního zasedání? Pod vlivem hromadného nadšení a nadšených slov zaznívají struny citu mocně spolu; pějeme stejným hlasem, spolupůsobíme a myslíme skutečně, že jsme opět odkryli své lepší já. A hle! Přijdeme opět domů, nadšení vybuchne, teplota srdce se ochladí, každodennost se svými těžkostmi a pokušeními působí střízlivě — jsme opět starými lidmi. Jest to ale dostačující úspěch zasedání na svátek Krista-Krále?

Nikoliv, co jsme tak jasně pochopili, pro co jsme se rozehráli, to vyžaduje také slavného slibu, výkonu, činu.

„Mistře dobrý,“ nazval kdysi nějaký mladík, bohatý mládenec, Spasitele a vyprosil si od něho pokyn. Tu mu položil Spasitel požadavek: „Prodej všechno, co máš, a dej chudým... a pojď a následuj mne! Ale on uslyšev to zarmoutil se; neboť byl velmi bohatý!“ (Lk. 18, 22, 23.) Nechtěl se zříci.

A opět jiný přišel k Ježíšovi a také tomu řekl: Následuj mne! „Pane, odpověděl tento, dovol mi prve odejítí a pochovati otce svého.“ — „Necht, ať mrtví pochovávají své mrtvé, ty však jdi a zvěstuj království Boží!“ (Lk. 9, 59, 60.) Ten nechtěl pro Ježíše nic vykonati.

Tak přistupuje též ke každému z vás dnes Spasitel se svým „Následuj mne!“ To pro vás znamená: Zřekni se hříchu, hlasitých nároků svých vášní, zřekni se z lásky ke mně nedovolené rozkoše, tohoto hříšného poměru, nepřátelství a pomsty, nespravedlivého zisku, zřekni se zistného radikalismu i v zastupování svých stavovských zájmů! — Následuj mne! To pro tebe znamená: Vykonej něco pro mne! Buď mým apoštolem! Buď svým katolickým životem vzorem svým kamarádům, svým sousedům, celé osadě; ukaž jim, že i dnes lze ještě býti rádným mladíkem, křesťanský vésti hospodářství i v Bohu radostný život rodinný. Zastávej se víry a mravu; stůj zmužile při církvi a knězi!

Parenese
jest uve-
dena dvě-
ma příkla-
dy, které
analogie-
ky postu-
pují s bibl.
podkladem
a zavádějí
subdivisi-
o: »Zřici se a
vykonati«

Parenese
přistupuje
k poslu-
chačům
s velkou
pádností

Potom, když neočekáváš od náboženství jen užitek a časnou výhodu, ale spíše proň můžeš přinášeti oběti, pak se ti Kristus svěří, pak to již není jen zdáním a pokrytstvím na tvých rtech, nýbrž poctivou pravdou: Ať žije Ježíš, můj král!

„Tedy králem jsi ty?“ otázal se Pilát Spasitele v rozhodující hodině. „Ano, já jsem král,“ odpověděl na to Ježíš. Jistě rozuměl správce země této odpovědi nesprávně a vykládal ji o pozemském království. Proč přece Ježíš přisvědčil na tu otázku? Protože v tomto okamžiku svým vševědoucím pohledem patřil na příští tisíciletí; poněvadž nesměl zklamati věrnosti a lásky tolika milionů katolíků; poněvadž viděl také dnešní zasedání v den Krista-Krále s jeho hlášením se k svému království, s jeho zážitkem své líbeznosti a dobroty, s jeho slavnou přípovědí zřeknutí se a výkonnosti. Nyní pak, v přítomnosti samého Ježíše v Nejsvětější Svátosti, v přítomnosti jeho zástupce, Nejdůstojnějšího pana arcibiskupa, chceme složit tento slavný slib, a dáte-li mi na otázky, jež mají býti položeny, poctivou odpověď, pak i Kristus obnoví vám své vyznání: „Ano, já jsem Král.“ — Amen.

Vzor 5.

Kázání s jednotným podkladem.

Stavovské cvičení pro manžely.

Křesťanští manželé!

Kdysi poučoval Ježíš fariseje o nerozlučitelnosti manželství. Tomu naslouchali spolu učedníci a jejich dojem nejlépe vyjadřuje poznámka, se kterou obrátili se na Spasitele: „Takový-li jest poměr mezi mužem a ženou, není dobře ženiti se.“ (Mt. 19, 10.) Nato poučil je Ježíš, že zásadní panictví jest darem, kterého se nestalo každému podílem.

Konečný požadavek se staví ještě jednou do světla bibl. podkladu
Závěr. Nová linie jest opět biblická

Snesení bodů

Vzletné vyznění

Úvod
ab ilustra
tlona bi-
blica

Podporuje
se zájem
tím, že se
dává ob-
jektivní
případ
k subjek-
tivnímu
posouzení
posluchačů

Cíl = téma

Oznámení
biblického
podkladu
nabývá
významu
hlavní
věty,
ohraničení

Rozdělení

Podklad
podán
čistě refe-
rováním,
rozumově

Tento
závěr
ex silentio
udržuje
tím spíše
rozumový
ráz pod-
kladu

„Není dobře ženiti se.“ Co říkáte, křesťanští man-
želé, tomuto úsudku? — Snad jste se již někdy po-
dobně vyjádřili v okamžicích nevole, jmenovitě za
dnešních poměrů bídy, ale nemysleli jste to snad do-
opravdy. Poznali jste ve svém sejití se a společném žití
přece řízení božské prozřetelnosti a nahlédli jste, jak
takové nářky povstaly z nedostatků vašeho manžel-
ského života. Odkrytí tyto nedostatky a dáti dobrou
radu, nebo jím zabrániti, jest úkolem dnešního sta-
vovského cvičení.

Nejlépe se podaří, podržím-li vám před očima vzor
pravého křesťanského manželství, jak jest nastíněn
ve sv. evangeliu. Chci vám vypravovati o rodičích
obou bratrů apoštolů Jakuba a Jana. Jmenují se Ze-
bedeus a Salome, jsou prostí manželé, rybáři, ale dva
lidé, od nichž se můžeme učit, na nichž se obráží
mnoho radosti a utrpení stavu manželského. Znázor-
ňují nám: Posvěcené, souladné, plodné manželství.

1. Posvěcené manželství.

Musím vás nejprve s těmito manžely lépe sezná-
miti. Salome, matka obou apoštolů jest nám v evan-
geliu dostatečně vylíčena. Jest jednou ze zbožných
žen, které směly provázeti Ježíše a jeho apoštoly,
které se staraly o časné potřeby Vykupitele a jeho
společníků peněžitými prostředky a vlastním úsilím.
Tak jest o ní výslovná zmínka v evangeliu mezi žena-
mi, které stály u kříže Ježíšova (Mt. 27, 56), a také
mezi těmi, které spěchaly ke hrobu Ježíšovu, aby
mrtvé tělo pomazaly mastmi. (Mk. 16, 1.) Jedním
slovem, byla vynikající učednicí Ježíšovou, věrnou až
do smrti.

O Zebedeovi jest sice v evangeliu častěji řeč, to
jest, jeho jméno se častěji uvádí, ale o jeho smýšlení
vůči Spasiteli se nic nepraví. A přece! Jednu událost
vypravuje evangelium, při níž Zebedeus hraje roli
němou a přece mnoho povídající; skutečnost, která
nám zřetelně prozrazuje, jak ani Zebedeus nemohl

zůstati bez účasti vůči Ježíšovi po boku tak zbožné a pro Krista nadšené ženy, jak spíše on sám byl učedníkem Ježíšovým v nejlepším smyslu slova.

Když totiž milý Spasitel oba jeho syny od rybářské lodi povolal za své následovníky, tu ví sv. Marek podat zprávu: „Oni pak nechavše otce svého Zebedea na lodi s námezdníky, odešli za ním.“ (Mk. 1, 20.) Ale neslyšíme ani slova odporu Zebedeova, k němuž, lidsky myšleno, bylo hodně mnoho příčin. Ten muž pracoval s námezdníky, tedy s cizími lidmi, a tu mu odebírá Ježíš jeho dva syny, jeho nejlepší, nejspolehlivější síly pracovní. — A přece, Zebedeus jest srozuměn; hledí na toto povolání nadpřirozenýma očima, pociťuje je jako čest a jako milost. On sám jest učedníkem Ježíšovým, celým křesťanem.

Tak by mělo býti každé katolické manželství uzpůsobeno, složeno z učedníka a učednice Krista, z celého katolíka a celé katoličky. Tak pojímá sv. Pavel manželství, když píše: „Tajemství toto jest velké; já však to pravím s ohledem na Krista a na církev.“ (Ef. 5, 32.)

Jaký pak jest to ohled? Jakou pak má souvislost manželství s Kristem a církví? Velmi úzkou; neboť apoštol nazývá manželství přímo obrazem poměru Kristova k jeho církvi; srovnává muže s Kristem a ženu s církví a praví: „Muži milujte své manželky, jakož i Kristus miloval církev a vydal sebe sama za ni.“ (Ef. 5, 25.)

Jak velké jsou to myšlenky a jak daleko zůstávají pozadu moderní pojetí o manželství!

Jedněm jest manželství jen svazkem účelovým, zbudovaným na prospěšných úvahách. Jest třeba pořádné hospodyně, obchodnice; žádá se jen muž, zaopatření, nic více.

Jiným jest manželství jen věcí těla, možností k bezuzdné smyslnosti, bezmeznému mravní zdivočelosti.

Opět jiným zdá se manželství rozlučitelnou smlouvou, asi jako nájemní smlouva. Pro ně jsou závazné

Podklad není úmyslně zkrácen. Dává manželům již zažití myšlenku vyjadřující cíl a připravuje je na konečný cílový požadavek parenese

Není tedy nikterak zatížením, které by se mělo hodit přepalubu, aby ihned mohla směřovat k střízlivému výkladu a paranesi

Vpadající, osvětlující užiti prohlubuje podklad čistě rozumové

Vysvětlení přechází v afekt, působí rozhořčení nad nízkostí negativně znázorněných pojetí o manželství

jen státní zákony a státní možnosti rozluky manžel-
ské podle okolností vítány a svět, ba i katolíci tak-
ovým srozuměně přikyvuji, jakoby to bylo přece po-
chopitelné a v pořádku.

Vstupuje se proti zákonům církevním ve sňatky
smíšené a dokonce doručuje vlastní děti bludařství.

Kde jest ve všech těchto případech ještě nějaký
vztah ke Kristu a jeho církvi? Vždyť zde jest každý
vztah vyloučen, spojitost rozvázána; zde se nespojil
nějaký Zebedeus s nějakou Salomou, nýbrž nějaký
pohan s nějakou pohankou ve spolek proti Kristu a
proti jeho církvi.

Zhrozen nad tím náš Sv. Otec v Římě pozvedl v nej-
novější době svůj varovný hlas ve své encyklice o
manželství a žasnoucím, naslouchajícím světu zvě-
stoval: Manželský zákon Kristův a jeho církve platí
dosud a dosud zavazuje, také dnes, kdy se nešťastní
národové evropští o závod přizpůsobují onomu bolše-
vickému pojmání manželství, kteří pod „vzítí se“
rozumí, dáti se zapsati do listiny a pod rozloučením
manželství právě zase se dáti vyškrtnouti.

Jak vysoko do nebe ční přece katolické manžel-
ství, posvátná svátost, vztah ke Kristu a jeho církvi,
nad tak ubohými pojmy o manželství!

Ovšem, takové ocenění manželství jest možné jen
učedníkům Kristovým. Aby je podrželi po celý man-
želský život, musí býti manželé vnitřně spojeni s Kri-
stem, vésti zbožný život.

To však jest jejich největším úkolem; musí se vzá-
jemně posvěcovati, t. j. činiti zbožnějšími, lepšími,
zralejšími pro nebe. Manželství, praví se, uzavírají
se v nebi; musí však také k nebi vésti. Posvátné zá-
vodění mělo by manžely oduševňovati a společná
modlitba, rodinná modlitba udržovati. Té se musí sa-
mozřejmě zúčastniti i muž, otec. Nezná plně rodinný
sbor, když schází basový hlas, a když se modlí žena
s dětmi bez muže, pak je to, jako kdyby se v ko-
stele konala pobožnost bez kněze.

Podklad
se příle-
žitostně
opakuje

Afekt se
stupňuje

Positivní
užití zdá
se zde
slabší než
předchá-
zející ne-
gativní.
Ale násle-
dující
parenese
zjednává
rovnováhu

Parenese

Myšlenka
vyjadru-
jící cíl:
posvěcený
život ro-
dinný se
zde oloupe
ze své ne-
určitosti a
stává se
konkrét-
nější v pa-
renesi ještě
zdrženlivé

Velmi svatá jest to žárlivost, když muž i žena jsou přítomni nedělní bohoslužbě a žádný nechce přijíti o kázání a jest to pro celou rodinu vzděláním, když manželé měsíčně nebo přece jistě každého čtvrt roku klečí u mřížky k sv. přijímání. Tak se utvoří v rodině onen eucharistický duch, který se sděluje i dětem a činí zbytečným komandování k přijetí svátosti, který je uchrání a vychová v učenictvo, tak samozřejmě, jako syny Zebedea a Salomy.

Konečně jest přece náboženství, spojení s Bohem, láska ke Kristu nejpevnějším svazkem, který objímá rodinu, společnou půdou, na níž se nacházejí rodiče a děti. Takové rodiny Zebedeovy se snadno nerozpadnou. Žijí v míru a souladu.

2. Souladné manželství.

O tomto souladném spolužití mezi Zebedeem a Salomou nepodává nyní ovšem evangelium jistých údajů. A přece můžeme ten důkaz pro to čísti mezi řádky.

Jak jsem se již zmínil, byla Salome mezi ženami, které někdy Spasitele a jeho apoštoly živily, svým majetkem podporovaly. To stálo přece peníze a bylo by mohlo vésti za okolností k různosti mínění, byť i Zebedeus byl zámožným obchodníkem. K tomu také: Salome byla zřejmě někdy celé dny, snad celé týdny z domu vzdálena. Přes to nebylo v manželství nesouladu. Zebedeus ponechal jí právě dalekosáhlou svobodu vzhledem na používání peněz a času a Salome neužívala této svobody nepřístojně, znala přesně své povinnosti manželky a byla svému manželu poslušně, věrně a láskyplně oddána.

Odkud to vím? Zcela jednoduše: Vševědoucí Spasitel jistě by nepřijal oběti a služeb Salomy, kdyby byly na újmu domácímu míru.

Zůstane při tom. Rodina Zebedeova jest nám vzorem souladného manželství, správného poměru muže a ženy k sobě navzájem.

Vždyť již v ráji stanovil Bůh tento poměr. K první

Přechod
závislosti
bodu 2.
od 1.

Podklad
pojme se
nyní afek-
tivně a
přece
rozumově

Také
biblický
podklad
může již
dát po-
kyny pa-
renetické,
o kterých
nelze dále
pojednat
pro nad-
bytek
látky

Toto vzá-

Jemné od-
važování
práv a po-
vinností
setkává se
se zájmem
obou stran
a působí
silně afek-
tivně.
Tento
afekt se
stupňuje
vzájemný-
mi zkuš-
nostmi
manželů
navzájem,
přáním,
aby druhá
strana
manželská
byla při-
stupnou
tomuto
poučení,
vděčnosti
za otevře-
né slovo
kazatelovo

ženě Bůh řekl: „Pod mocí muže budeš, on bude nad tebou panovati.“ (I. Mojž. 3, 16.) U oltáře při oddavkách slíbila žena, že bude poslušnou ve všech slušných a spravedlivých věcech. Podle toho jest jen hřích vyňat; hříšné domněnky nepotřebuje a nesmí uposlechnouti. Naproti tomu jest zahrnut celý obor práce, zaměstnání, domácnosti a vedení rodiny. Zde jest v rozumných hranicích pánem ovšem muž a jeho ponížení „pod pantofel“ neslouží ženě ani k prospěchu ani ke cti.

Ovšem, ani žena není otrokyní, nýbrž pomocnicí muže. Rozumný a spravedlivý muž zkracuje jí její práva lidská tak málo, jako Zebedeus Salomě. Ona plní povinnosti domácí paní, manželky a matky; co nad to použije k úkonům zbožnosti a lásky ke Spasiteli, na přiměřenou almužnu a dobré skutky, tomu nesmí muž brániti. Nad to dovolí své ženě nahlédnouti do svých plánů a podniků a zvláště do majetkových poměrů.

Obojí nyní, poslušnost a lidské právo, přichází v otázku v tom, co jest ve stavu manželském právem, co vyjadřuje apoštol slovy: „Manželka nemá moci nad svým tělem, nýbrž muž.“ (1 Kor. 7, 4.) Bezpodstatné odpírání toho jest těžkým hříchem a přivádí odcizení manželů a přímé porušení manželské shody.

Ale každé právo přemrštěné může se státi bezprávím. Stav manželský není oprávněním pro každou nemírnost; nemá účelu, smyslné rozkoše stupňovati do nezměřitelnosti, nýbrž ukonejšiti; muže nezhovaditi, nýbrž zušlechtiti. Ba, mohou býti poměry, které velitelsky žádají úplnou zdrženlivost muže. Je-li žena nemocná nebo valně zesláblá, přináší-li manželské obcování nejbližší a bezprostřední nebezpečí pro zdraví a život ženy, když blaho rodiny nikterak nepřipouští dalšího přírůstku, tu umí ušlechtilý láskyplný muž znamenati volání Boží k zdrženlivosti, tam přinese si častějším přijímáním svatých svátostí sílu k to-

Napřed se
postaví
these vy-
světlující

utváří se
v parenesi

mu a přinese porozumění slovům apoštolským: „Čas jest krátký; zbývá, aby také ti, kteří mají manželky, byli tak, jako by jich neměli.“ (1 Kor. 7, 29.)

Avšak satan ukazuje manželům v takovém postavení východ, který jest neméně hříšný a zavržitelný, protože jím dnes chodí bezpočetní:

„Šetřím své ženy,“ praví tu manžel a chce nicméně toto šetření spojit s bezuzdným chtíčem; nechce žít zdrženlivě, ale zločinně zmaří Bohem stanovený účel manželského obcování a zpěčuje se přijmouti děti, kterými ho obmyslila moudrá Prozřetelnost.

Moji milí manželé! My kněží známe všechny ty důvody, které by nyní mnozí z vás snad měli na rtech a chtěli je uplatňovati. My nejen známe tyto důvody, my připouštíme, že se musí někdy bráti hrozně vážně v dnešní tísní. Ale ty všechny nikdy a nikdy nedovoľují závěru: Tedy musím stavu manželského zneužívat, tedy smím zaplésti svou ženu do svých hříchů, tedy smíme spolu vésti život hříšný na místo života učedníků po příkladu Zebedea a Salomy.

Nikoliv, závěrem ze všech těchto protidůvodů můžž býti jen ten: „Tedy musím ve jménu Páně a s milostí Boží žít zdrženlivě.“

Bude to snad těžká oběť, ale myslí na lidská práva své ženy! Pohleď jí do očí slzami zvlhlých a řci: Ženo, z lásky k tobě! Pohleď svým dětem do očí a řci: Děti, z lásky k vám! Jak jinak chceš požadovati od dospívajících dětí, aby byli čisti, když sám nechceš přinést této oběti, jež se ti stala povinností? Pohleď ukřižovanému Spasiteli do očí a řci: Spasiteli, z lásky k tobě!

Vůbec by neměla smyslná láska býti tím nejvyšším a nejdůležitějším ve stavu manželském. Vždyť ona s léty slábne, zatím co duševní láska manželů k sobě navzájem, vzájemná nepostradatelnost s věkem vzrůstá. Tu se teprve manželská láska stává věrností, která může přestáti všechny zkoušky a nerozbije se.

**Negativní řešení
odbaveno
afektem
hnusu**

**V dlouhém
kázání,
jmenovitě
ve stavov-
ském cvl-
čení, které
má zastu-
povati nej-
různější
požadav-
ky, smí a
bude se
častěji
opakovati
postup vy-
světlení,
afektu a
parenese.
Zde končí
po prvé
cítuplnou
parenesi,
aby bylo
potom
znovu
pojmuto**

**Mezi-
přechod**

Tu nechť nám stojí před našim duševním zrakem opět vzorná manželská dvojice Zebedeus a Salome a nechť nás z bohaté životní zkušenosti napomenou: Buďte navzájem ohleduplní!

Tento ohled jest především přikázán muži, protože žena přece obyčejně nese těžší část manželského kříže. Stáj, obchod, dětský pokoj, kuchyně, domácí hospodářství, vše volá po ní. To jest mnoho, často příliš mnoho. Přistoupí-li pak k tomu ještě neštěstí, mrzutost, necitelné zacházení se strany muže, pak se snadno vysvětlí strhané, ztrápené vzezření mnohé ženy; může to někdy býti těžkou obžalobou proti muži, jmenovitě když žena v pozhňnaném stavu nenachází žádného šetření, žádné úlevy, žádného ohledu.

Ale i žena musí se cvičiti v ohledu. Dnes není přece ani muži na růžích ustláno. Je-li bez práce, vidí se postavena před hroznou zkoušku trpělivosti; je-li v povolání, zažije mnoho mrzutosti. Nuže, někdy ztratí sebeovládání, dojde k výbuchu. — Mlč tiše, ženo, nenasazuj hrubého klínu na hrubý špalek! Jeden sám se dlouho nepře a stala-li se chyba, nestane se lepší, když k ní uděláš druhou.

Raději se vyhýbej všem podnětům k roztržce! Buď pečlivá o čistotnost a přesnost a o příjemný domov, jehož sluncem jest tvá přívětivá bytost.

Muž jest živitelem rodiny. Nesmí peněz zpotřebovati do nenasytného jícnu nestřídmosti, aby nechal ženu a děti strádati nebo dokonce činiti ještě svou ženu odpovědnou, když je všeobecná bída patrna na jídelním stole. Myslím, že by všichni rozumní lidé museli býti za jedno v tom, že dnes domácím panům není co záviděti.

Vždyť žena bude jistě také šetrnou a vyhne se všem nadbytečným výdajům. Udrží vše v dobrém stavu, nic nenechá sejíti, co ještě může pilná jehla k šití zachrániti. Neříká se nadarmo, že žena může v zástěře z domu více odnésti, než muž na voze domů dovésti.

A nyní, když je už řeč o manželské věrnosti, mám

ještě jedno napomenutí, ne, lépe, chci výstražnou postaviti tabuli, která má obě strany manželství stejně odstrašiti od nejhroznějšího zapření této věrnosti; musím říci slovo o cizoložství. — Cizoložství, to znamená věrolomnost, zrušení přísahy, zločin na svátosti. Proto je klade apoštol na roveň s modloslužbou: „Nemylte se!... modláři, cizoložníci... neobdrží království nebeského.“ (1. Kor. 6, 10.)

Kde se tento ďábel vplížil do svazku manželského, tam podkopává rodinné štěstí a skládá své prokletí i na nevinné hlavy dětí.

Než ano, tím vstoupila do kruhu naší úvahy o povinnostech rodičů ještě další důležitost stavu manželského, dítě. Na něm jeví manželství účinky plodnosti.

3. Plodné manželství.

Kdysi, tak vypravuje evangelium, přistoupila Salome s oběma svými syny k Spasiteli s podivnou prosbou: Ježíš jí má slíbiti, že její synové budou moci zaujmouti prvá místa v království Božím. Tato prosba měla nyní ovšem za podklad zcela nesprávnou, pozemskou představu. Salome se právě domnívala, že Mesiáš založí pozemskou říši a tu by mohli její synové býti prvními dvorními hodnostáři. Ježíš musel tuto prosbu zamítnouti: „Nevíte, zač prosíte.“ (Mt. 20, 22.) Salome přijala toto poučení a tak viděl Spasitel v žádosti více neobratnosti než vědomé osobivosti.

Její synové byli právě také vzácní lidé, v apoštoly plánovitě vychovaní.

Platili mnoho u Spasitele a patřili s Petrem k významným učedníkům. Jan zvláště stal se milovaným učedníkem, který sám ze všech pod křížem vydržel a spatřil svou věrnost odměněnu nejdrahocenějším odkazem Ježíšovým. Směl k sobě vzíti Matku Ježíšovu.

Zřejmě opatrovala Salome své syny od mládí jako svou zřitelnici, vzdalovala od nich vše zlé, všecken svod a svítila jim vpřed vlastním příkladem. Ani Ze-

plánovitěho stupňování

Přechod pojetím pojmu z bezprostředně předcházející věty závěrečné v parenzi

Opětne pojetí podkladu

Podklady mají být krátce vyloženy. Nemají zatlačit pojednání, nýbrž jen postavit základ

Prohloubení podkladu

Všimněme si zde plánovitěho uspořádání bodů, jejich připravování k užiti, v němž se zase vrací ve stejném pořadí

bedeus tohoto směru nerušil. Vždyť jsme již slyšeli, jak s tím byl srozuměn.

Užití

Dnes vychovati hodné, plnocenné děti jest zvláště obtížné. Již pozemský cíl výchovy jest dnešními bídými poměry uveden vážně v pochybnost. Každým způsobem jest výchova k mravní zdatnosti ještě to nejlepší, co mohou rodiče dáti dětem spolu do života.

Všimněme si pododělení, jež se vkládá do pojmu »výchova«

Jak se to nyní stane? Co znamená vychovávat?

Nejprve to znamená opatrovat. — Před kým? Před čím? — Ó, tu by bylo mnoho odpovědí. Před svedením doma a mimo dům, před sourozenci, služebnictvem, kamarádstvím, veřejnými pohoršeními, slovem, před nemravností. Ta jest pramenem zvrhlosti mládeže, který často již hojně vytryskuje, kde bezstarostní rodičové věří, že se ještě vůbec nemusí obávat. Záhy zkažené dítě zůstává po celý svůj život duševním mrzákem a třebas i soucitná dobrota na něm ještě mnoho zachrání, prvotřídním člověkem, Janem, již se sotva více stane. Naproti tomu nevinně vyrůstající dítě zachová víru i nadpřirozené založení a i vyrostlé zůstane rodičům věrným.

Vychovati znamená dále láskyplně naváděti k dobrému. Láskyplně, pravím, neboť všechny prostředky navádění k dobrému, které urážejí lásku, nevedou k cíli. Proto musejí rodiče ovládati špatnou náladu a hněv, nesmí dětem hrubě nadávat, tím méně zlořečiti. Zlořečení rodičů jest působivé jako požehnání rodičů. Jistě mají býti rodiče přísní, mají děti i trestati, ale ne z hněvu, nýbrž vedení láskyplnou péčí o ně.

Nade všechny přirozené prostředky jest návod k častému a hodnému přijímání svatých svátostí. To jest osvědčením, velkým úspěchem výchovy, když k tomu není třeba žádného zvláštního komandování, když spíše mladí lidé nosí v sobě to puzení k Nejsvětější Svátosti, jaké pudilo syny Zebedeovy k Spasiteli a jeho následování.

Ale vše to stává se bezplatným, bez účinku, nevedou-li a nepohnou-li k tomu rodiče svým příkla-

Vysvětlení vzrůstá vždy více v afekt a působí od sebe parentlicky, jmenovitě v následujícím poukaz na povinnost k dobrému příkladu na povinnost otce k výchově

Z opět zmíněného pokladu vytěží se ještě jeden analogický tah

dem. Ovoce daleko od stromu nepadá. Rodiče, kteří nejsou zajedno, navzájem se obelhávají, a mají navzájem před sebou tajnosti, rodiče, kteří všude snáze nacházejí cestu než do kostela a k svatým svátostem, rodiče, kteří stojí poskvrněni před bystrými očima svých dětí, nesmějí též očekávat úspěchu od svých prostředků výchovy. „Zdali sbírají s trní hrozny aneb s bodláčí filky?“ (Mt. 7, 16.)

A oba rodičové musejí v této vzornosti souhlasiti, oba musejí táhnouti za též provaz; Zebedeus nesmí zničit, co Salome vybudovala.

Otec se nesmí osvoboditi od výchovy a ji prostě přenechati matce. Má k mírnosti matky přimísiti rozumnou přísnost, která se ovšem nesmí zvrhnouti v tvrdost, zvláště pro výchovu hochů a mladíků má on vložiti zkušenosti, kterých nemůže míti matka; on musí dorůstající a dorostlé syny a dcery, kteří, jak se říká, přerostli matce přes hlavu, odkázati na uznání mateřské autority.

Katoličtí manželé! Dávno odpočívají Zebedeus a Salome v hrobě. Velký svět se o ně nestaral; jemu tanou na mysli zcela jiná jména. Po 2000 let jsou ještě známi dítkám Božím; neboť jejich obraz je nesmazatelně vetkán v listy svatého svědectví. Toto vypravuje i o požehnání, které zjednali jejich synové jako apoštolové, Jan jako evangelista, a které i rodičům slouží k zásluze. Stále se vracející pojmenování těchto apoštolů jako „synů Zebedeových“ jest jakoby čestným pomníkem pro rodiče.

Vy jste též většinou lidé prostí, náležející stavům venkovským, pracujícím, občanským. Když jednou zemřete, pak nebude vašich jmen opěvovati a jmenovati žádná píseň, žádná kniha o hrdinách.

A přece! V knize života jste též zaneseni, vaše památka bude požehnána dále žítí ve vašich dětech a vnucích, jestliže jste svůj manželský stav podle křesťanských zásad posvětili hluboce vnitřní zbožností; jestliže jste spolu žili v míru a souladu a sklidili

Závěr

Podklad se v závěru ještě jednou objevuje a dává závěrečnou línii

Body jsou snášeny

plody dobré, obětavé výchovy nebo přece zasloužili.

Pak budete se Zebedeem a Salomou a všemi hodnými, křesťanskými rodiči očekávati své děti v nebi a věčně se těšiti jejich vděčnosti. Pak platí i vám blažené slovo, které Spasitel kdysi zvolal k synům Zebedeovým a svým učedníkům vůbec: „Radujte se, že jména vaše napsána jsou v nebesích.“ (Lk. 10, 20.) — Amen.

V tomto stavovském cvičení pro manžely bezprostředně vysvítá užitek biblického podkladu. Právě stavovská cvičení snadno se zvrhají v mosaikovou rozličnost, díky rozmanitým poukazům a částem látky, nejsou-li především obemknuty jasným rozdělením a utvořeny v jednotu. Bibl. podklad tvoří další svazek, který prvnému dodává pevnosti.

Duchovní správce, který má na témže místě míti toto stavovské cvičení několik let po sobě, nemůže pro to samozřejmě každého roku nalézt nové látky. Bude to konečně vždy totéž, co má svým manželům říci. Aby však zůstal zajímavým a s užtkem byl poslouchán, bude museti dáti témuž obrazu jiný rámec. Vymění biblický podklad a posluchači stojí před něčím novým. Tak odpovídá homiletickému úsudku Spasitele: „Proto každý učitel zákona vyučený v království nebeském podoben jest hospodáři, který vynáší ze své zásoby věci nové a staré.“ (Mt. 13, 52.)

Jak snadno by mohly podstatné myšlenky tohoto stavovského cvičení býti navázány také na bibl. podklady: Adam a Eva. — Tobiáš a Anna. — Skvělý podklad! Všimněme si hlavně slov požehnání: Tob. 7, 15, která zastupují přesně naše rozdělení. — Isák a Rebeka. — Jakub a Rachel. — Zachariáš a Alžběta. Kněžský otec, Mariánská matka, svatý syn. — Maria a Josef. — Kristus a církev. Podle Pavla.

Nabudeme zkušenosti, že změněný podklad bude rozdílně ovlivňovati též rozvedení křesťanského cvičení.

Odtud naskytá se též výhled na pojednání jiných stavovských cvičení.